

Ja IX. 36.

7. e.

o

276^a

P. WOLFGANG SCHMETT

IN CONVENTU MARIANO ORDINIS FRATR. MINOR.
S. FRANCISCI STRICT. OBSERV. RECOLL. ALMAE
PROVINCIAE THURINGIAE S. ELISABETHAE PROPE
FULDAM SS. CANONUM LECTORIS JUBILATI
ET ACTUALIS

DISSERTATIO
CANONICO - PRACTICA
DE EO,

QUOD CIRCA EXSPECTATIVAS AD
CANONICATUS EX STATUTIS ET OB-
SERVANTIIS GERMANIAE
JUSTUM EST.

QUAM
UNA CUM SUBJUNCTIS
EX OMNIGENO JURE COROLLARIIS
AUSPICE
DEO TER OPT. MAX.

IN
PRAEFATO CONVENTU MARIANO

PUBLICAE ERUDITORUM DISQUISITIONI SUBMITTIT
RELIGIOSUS PATER

F. L E O R A P S

SS. CANONUM CANDIDATUS EMERITUS.

DIE SEPTEMBRIS

A. M D C C L X X V I I.

FULDAE,

typis J. J. Stahel, Typographi & Bibl. Aul. & Univ.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY
520 EAST 58TH STREET
CHICAGO, ILL. 60637
U.S.A.

DISSEMINATION OF INFORMATION

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY
520 EAST 58TH STREET
CHICAGO, ILL. 60637
U.S.A.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY
520 EAST 58TH STREET
CHICAGO, ILL. 60637
U.S.A.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY
520 EAST 58TH STREET
CHICAGO, ILL. 60637
U.S.A.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY
520 EAST 58TH STREET
CHICAGO, ILL. 60637
U.S.A.

REVERENDISSIMO

ET

CELSISSIMO

SACRI ROMANI IMPERII

PRINCIPIS

AC

DOMINO

D. HENRICO

DEI GRATIA

ECCLÉSIAE CATHEDRALIS

FULDENSIS

EPISCOPO

ET

ABBATE

D. AUGUSTAE

ARCHI-CANCELLARIO

PER

GERMANIAM ET GALLIAM

PRIMITI

ETC. ETC.

ECCLÉSIAE
FULCRO
EPISCOPORUM
GRANDI DECORI
IMPERII
COLUMNAE
PRINCIPUM
GLORIAE
JUSTITIAE
SACERDOTI
PASTORALIUM VIRTUTUM
AEMULATORI

UNITATIS
CATHOLICAE
PROTECTORI
LENITATIS
APOSTOLICAE
IN
FRATRES DISSENTIENTES
PROTOTYPO
SOLIDAE PIETATIS
EXEMPLO
GENTIS BUCHONICAE
DELICIIIS

PATRIAE
PATRI OPTIMO
UNIVERSITATIS
REFORMATORI
PUBLICAE BIBLIOTHECAE
FUNDATORI
LITERARUM ET LITERATORUM
PROMOTORI
CITATI AC
MAECENATUM PRINCIPI
DOMINO DOMINO SUO
CLEMENTISSIMO.

*Tenues hasce pagellas tanto patrocinio
felicissimas*

In
perpetuum gratae mentis anathema

humillime

D. D. C.

REVERENDISSIMAE

ET

CLEMENTISSIMAE

CELSITUDINIS

SUAE.

*Servorum infimè
Praeses & Defendens.*

APPROBATIO ORDINARII.

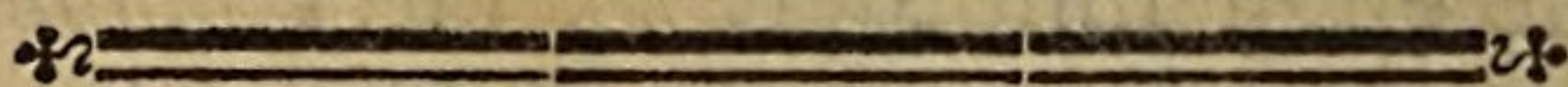
Pluribus eruditis operibus almam nostram
Academiam Fuldensem jam illustravit Reve-
rendus ac Eruditissimus praesentis Dissertatio-
nis Author, cumque jam alia ejus opera plu-
rimorum plausu fuerint recepta, sic non mi-
nus hacce Dissertatione Authoris famam aequae
ac Academiae nostrae magis apud Eruditos
nobililandam ominor. Quare eandem luce
publica dignissimam judico

P. CONRADUS EBERT,
O. S. B. ad S. Salv. professor, S. T.
D. Cathedr. Eccles. Theol. Reveren-
dissimi ac Celsiss. Episc. & Princ.
Fuld. Cons. Eccl. S. Theol. & Hist.
Eccles. Prof. Publ. & Ord. lib. Censor.

DISSERTATIO
HISTORICO-CANONICA
DE EO,

QUOD CIRCA EXPECTATIVAS AD CANONICAT.
EX STATUTIS ET OBSERVANTIIS GERMANIAE
JUSTUM EST.

C A P U T I.

*Originem & fata expectativarum ex jure
communi praemittit.*

§. I.

Insignem *expectativarum* ad canonica-
tus in *Germania* usum dum plenius ^{Ingres-}
vindicans, atque publico Literato-
rum judicio exponendum sumimus, su-
pervacaneum plane ducimus, ex anti-
quissimis historiae ecclesiasticae monu-
mentis pluribus demonstrare, pristinam
Patrum aetatem tantopere a constitutio-
ne *successorum* in ministerio ecclesiastico,
vivente adhuc Praefule, non abhorruisse,
ut potius quam plurima, clara caetero-
quin

quin ac perspicua ex illa ipsa in contrarium exempla haud difficulter adferri possent; a) constat siquidem, locum duntaxat iis fuisse, dum de coadjutore in episcopali ecclesia, vel insigni aliquo monasterio constituendo agebatur: nobis vero praecipua impraesentiarum quaestio est de *canonicatibus*, ad quos stringens argumentum exinde desumi non posse, haud paucis forte videbitur. b)

§. II.

Exspe-
ctativa-
rum no-
tio,

Ad sequiora proin tempora nobis respiciendum est, ubi romani Pontifices de beneficiis provideri mandabant. Inde enim innotuere sic dicta *mandata de providendo*, quae si dentur ad beneficia vacatura, proprie dicuntur *expectativae*, *gratiae expectativae*, vel *expectantia*. c)

Ex-

a) Conf. omnino THOMASSINUS de vet. & nov. eccl. disciplina Part. II. Lib. II. Cap. LV. & LVI. per tot. PETRUS de MARCA de concord. Sacerd. & imper. Lib. VI. Cap. VIII. num. 8. BOEHMERUS Jur. eccl. protest. Lib. III. Tit. VI. §. 2. Jeqq.

b) Vid. BENEDICTUS XIV. de Synod. dioec. edit. ferrar. Lib. XIII. Cap. X. §. 25.

c) De his accurate M. DURAND de MAILLANE dans le Dictionnaire de droit canonique V. expectative, ubi scribit in haec verba: *Expectative c'est le droit accordé à un ecclésiastique, d'être pourvu d'un bénéfice, qui doit vaquer. Dans le droit canonique & principalement dans le Style de la Cour de Rome, ce droit est appelé grace expectative, mandat & quelque fois reserve.*

On

Exspectativae igitur nihil aliud denotant, quam nudam spem muneris ecclesiastici nondum vacantis, alicui promissam in casu, quo vacaverit, seu breviter: exspectativae gratiae sunt, veluti ait REBUFFUS d) ex quibus beneficium impetrans exspectat.

§. III.

Exspectativarum initia referuntur communiter a Canonistis ad Saeculum Origo.
A 2 XII.,

On l'appelle grace exspectative, parceque c'est en effet une grace qui consiste dans l'esperance de posséder un tel benefice. Il est appelé Mandat, parceque les Papes qui l'accordent, mandent au collateur du benefice, de ne le conférer à personne autre qu'à celui que sa Sainteté lui designe, & qui est porteur à cet effet de ses lettres apostoliques, ou mandat de provisions, mandati de providendo. Enfin on l'etend aussi, quoiqu' improprement, par le mot de reserve, parce que le Pape donne ordinairement l'exspectative des bénéfices qui lui sont reserves avant qu'ils soient vacans, ou parce que les reserves sont une suite des mandats. Il semble que quand le bénéfice est vacant, il n'ya point d'exspectative proprement dite, puisque ce nom n'a été originairement donné à Rome, qu'aux graces dont on devoit attendre, ou esperer l'effet, autrement le présenté par un patron seroit dans le cas d'une exspectative, ce qui ne lui a jamais été appliqué. Ainsi dans l'usage on n'etend proprement par exspectans que ceux qui ont droit sur un bénéfice non encore vacant. Adde LEURENIUM in for. benefic. Part. II. Sect. III. Cap. I. §. XI. quæst. 628. num. 2.

d) In sua Praxi benefic. Part. I. Tit. de exspectativ. num. 3.

XII., qui & una monent, nullam harum expectativarum mentionem fieri in *Decreto* GRATIANI, utpote antiquiore e) ALEXANDRO III., qui expectativarum proprie dictarum usum primitus introduxisse creditur. f)

§. IV.

Tristes
effectus
& impro-
batio

Verum hujusmodi expectativae quam plenae ob ambitionis & avaritiae perversitatem mox visae fuerint tristis exitus, luculenter constat ex concilio generali LATERANENSI III., an. 1179. sub eodem ALEXANDRO III. celebrato: prohibet enim simpliciter, g) ne *ecclesiastica ministeria, seu etiam beneficia, vel ecclesiae alicui tribuantur, seu PROMITTANTUR, ANTEQUAM VACENT; ne desiderare quis mortem proximi videatur, in cujus locum & beneficium se crediderit successurum. Cum enim id etiam in ipsis gentili-um legibus h) inveniatur prohibitum, turpe nimis est & divini plenum animad-
ver-*

e) Id enim prodiit circa annum 1150.

f) Conf. GONZALEZ ad Reg. VIII. Cancell. gloss. I. proem. num. 25. ZYPAEUS Jur. nov. Lib. III. ad Tit. de concess. praeb. Item nostra Dissert. de eo, quod circa reservat. pontific. ex concord. germ. generat. just. est. §. 3. seqq.

g) Cap. 8. relat. in c. 2. §. de concess. praeb.

h) Provocat hic Pontifex ad communem Romanorum doctrinam, secundum quam ob votum captandae mortis pacta successoria reprobantur. Vid. l. ult. Cod. de pact. l. 4. cod. de inutilib. stipulat.

versione judicii, si locum in Dei Ecclesia futurae successionis expectatio habeat, quam etiam damnare ipsi gentiles homines curaverunt. i)

§. V.

Sublatae omnino generali hoc decreto videri poterant quaecunque expectativae, praecipue si eas prohibendi ratio paulo profundius perpendatur. Ast tam variae circa idem decretum prodire interpretationes, ut numerus expectantium non tam imminutus, quam potius fuerit auctus.

§. VI.

Enimvero dum INNOCENTIUS III. occasione litis circa praebendam Ecclesiae *Tridentinae*, enatae inter canonicum quemdam & capitulum, consultus fuerat de casu, quo recepto in fratrem & canonicum, sine ipsa tamen praebenda, a capitulo objiciebatur, receptionem factam fuisse *contra constitutionem concilii generalis*, decrevit Pontifex, hanc exceptionem non esse attendendam, sed recepto in canonicum praebendale be-

Genera-
lis.

Variae
earun-
dem mo-
dificatio-
nes,

A 3

ne.

i) Jam ante hoc concilium ARNOLDUS Archiepiscopus *Moguntin.* in diplomate, an. 1160. Ecclesiae S. MARTINI *Bingensi* concesso in L. B. DE GUDENUS *Cod. diplom. Tom. III. pag. 1059.* expectativas sustulit, ex quo *liberam electionem firmam & in perpetuum stabilem in fratribus eligendis & suscipiendis*, tantum cum vacaverint praebendae, *eidem Ecclesiae donavit.*

neficiū, quam cito se facultas obtulerit, fore conferendum, *cum*, ut ait, *ex quo receptus est in canonicum, non deberet carere praebenda.* k) INNOCENTIUS igitur III. hujusmodi expectantias Concilii generalis Decreto non comprehendendi declaravit. l)

§. VIII.

Factae

Alius itidem casus a praefato concilii generalis decreto excipitur ab eodem INNOCENTIO, si scilicet promissio *vacaturi* beneficii facta fuerit cum clausula: *cum poteritis*: nam *aliud est*, ut inquit Pontifex, *Praelatum promittere beneficii collationem*, CUM POTERIT, *aliud*,
CUM

k) Conf. c. 8. *cum parte decisa* ✕ *de concess. praeb.*

l) Ratio hujus decisionis videtur fuisse, quod in hoc casu *collatio actualis* canonicae, non vero *nuda* duntaxat *expectatio* in praebendam *non-dum vacantem* concessa fuerit. Hinc idem Pontifex censuit, concilium LATERANENSE non infringi, si plures canonici recipiantur ad vacaturas praebendas, ita ut, qui intra *certum* numerum sunt, praebendas *cum integritate* percipiant, reliqui *sine praebenda* in canonicos assumpti, suo ordine & loco succedant, & si forsan *superexcrecentes* sint redditus, interim hi illis assignentur. Vid. c. 9. ✕ *de constit.* Nec aliter *ante* concilium LATERANENSE ratiocinabatur ipse ALEXANDER III. in c. 9. ✕ *de praeb.*, quemadmodum textum utriusque capituli, videlicet c. 8. ✕ *de concess. praeb.* & 9. mox allegati una cum partibus decisae rite inter se conferendi facile constabit.

CUM VACABIT; *cum in multis casibus se facultas offerre possit, in quibus collatio non esset in exspectatione VACATURI beneficii differenda. m)*

§. VIII.

Tota itaque INNOCENTII III. mens AbInno-
centio
III. Ss.
Pontifi-
ce. eo redire videtur, quod nuda & simplex duntaxat promissio, & quidem certae praebendae e. g. TITII vel SEMPRONII, *cum vacabit*, non vero promissio *in genere* conferendae praebendae vacaturae, *cum poterit*, aut etiam *actualis receptio* in canonicum *sine praebenda* cum decreto ALEXANDRI III. revera pugnet.

§. IX.

Subtili hac INNOCENTII III. semel Inde di-
strictior
illarum
impro-
batio; admissa philosophia, mirum in modum excrevit canonicorum *exspectantium* numerus, ita ut in nonnullis ecclesiis decem, in aliis viginti, in aliis denique pauciores vel plures recepti fuerint. Quam ob rem BONIFACIUS VIII. ut tanto abufui medelam ferret, Decreta INNOCENTII III. correxit, ac simpliciter omnes *quocunque modo & verborum forma* concedendas exspectativas & promotiones ad *vacaturas* praebendas inhibuit, easque datas tanquam *nullas & irritas* cassavit. *n)*

A 4

§. X.

m) Conf. c. 14. $\propto$ de concess. praeb. Adde SCHAMBOGEN *ad eund. Tit. num. 6.*

n) Juvat hic adponere integrum decreti tenorem, prout

§. X.

Qua
tamen

Sed via, quam INNOCENTIUS III. Praelatis & capitulis demonſtraverat, tam trita jam erat uſitataque, ut nec hoc
Bo-

prout extat in cap. 2. de conceſſ. praeb. in 6., & talis eſt: *Detestanda iniquorum perversitas, abstinere nesciens a vetitis, nec gaudere debito modo conceſſis, digne plerumque officium excitat praesidentis ad ea, quae justa fuerant consideratione conceſſa (cum in abusum ea verge-re circumſpicit) discretionem praeviam revocanda. Sane licet olim fuerit canonica constitutione decretum, ut hi, qui promittunt aliquibus de beneficiis ecclesiasticis, CUM POTERUNT, vel CUM FACULTAS SE OBTULERIT, providere, promiſſiones ſuas (facultate ſe offerente) debeant adimplere: quia tamen, ſicut experientia docuit, per promiſſiones huiusmodi, quae per importunitatem nimiam (per quam non concedenda multoties conceduntur) & per ambitionem improbatam ut plurimum extorquentur, aperitur via ſub tali palliatione verborum, ad promittenda damnabiliter contra LATERANENSE concilium beneficia vacatura, mortis alienae votum ingeritur, & eccleſiis ac Praelatis & perſonis eccleſiaſticis gravamina plurima inferuntur: nos malis huiusmodi & animarum periculis occurrere cupientes, promiſſiones eaſdem & alias quascunque, ſub quovis modo, aut forma verborum de coetero faciendas, per quas directe vel indirecte aperiri via valeat ad beneficia vacatura, auctoritate apoſtolica penitus reprobamus, & omnino viribus vacuamus, decernentes, per eas, vel ipſarum aliquam ad providendum alicui nullum deinceps quomodolibet obligari. Adde c. ult. eod. in 6., quo ulterius declaratur, in quos exſpectantes prius decretum quadrare debeat.*

BONIFACII decreto aboleri penitus & evelli potuerit. Praxin enim hanc adhuc durasse usque ad tempora concilii TRIDENTINI, patet ex celeberrimo illo conventu selectorum cardinalium & Praetorum sub PAULO III., o) a quibus inter abusus, qui in Synodo TRIDENTINA reformandi erant, notatur & hic: *Alius abusus est, inquit, in expectativis & reservationibus beneficiorum, quibus & datur occasio, ut aliena mors desideretur, & libenter audiatur. Praecludunt etiam aditum supremum dignioribus, cum vacant; dant litibus causam. Omnes has putamus tollendas esse.*

§. XI.

Idipsum probatur quoque ex articulis nomine CAROLI IX. Regis Galliae Tridentinis Patribus oblatis, quorum vigesimus primus hisce verbis erat expressus: *Mandata de providendo, EXPECTATIVAE, regressus, fiduciariae resignationes & commendae revocentur, & omnino arceantur ab ecclesia, veluti decretis contraria.* Non obstante

§. XII.

Huc pariter faciunt gravamina Principum Germaniae circa annum MDX. una cum remediis & avisamentis ad caesaream Majestatem missis, quorum quintum hoc Earum usus permansit

A 5

te-

o) De hoc conventu ejusque monitis conf. NAT-ALEXANDER *Hist. eccl. Tom. IX. pag. 45. seqq.*

tenore erat conceptum: p). Quod exspectativae gratiae absque numero concedantur, & multae interdum ad unum collato-rem; unde surgunt quotidianae lites, & pecuniae dilapidantur, tum illae, quae pro litibus deducendis confirmantur. Inde apud quosdam ortum est proverbium: quisquis gratiam exspectativam ab urbe extraxerit, centum aut ducentos aureos nummos in ci-
stam simul ad ipsam gratiam reponat, qui-
bus ad proseguendam litem opus habebit.

§. XIII.

Usque
ad tem-
pora Con-
cilii Tri-
denti-
ni,

Vel maxime autem praxin ejusmodi continuatumque exspectativarum usum ipsa TRIDENTINA Synodus ostendit, dum verbis tanto expressioribus decernit, q) mandata de providendo & gratias, quae exspectativae dicuntur, nemini amplius, etiam collegiis, universitatibus, & aliis singularibus personis, etiam sub nomine indul-
ti, aut ad certam summam, vel alio quovis colore concedi, nec haecenus concessis cui-
quam uti licere. Sed nec reservationes MEN-
TALES r) nec aliae quaecunque gratiae ad
va-

p) Apud GOLDASTUM Tom. II. constit. imperial. pag. 119.

q) Sess. XXIV. de reform. cap. 19.

r) Hae olim non erant inusitatae. Cum enim exspectativae aniam voto captandae mortis praeberent, ad periculum hoc evitandum re-
servationes mentales inventae sunt, quae Pon-
tifices certum sibi beneficium reservarent, quin tamen personam, sicut in exspectativis,
Spe-

vacatura, nec indulta ad alienas ecclesias vel monasteria alicui, etiam ex sanctae romanae ecclesiae Cardinalibus, concedantur, & haecenus concessa abrogata esse censeantur.

§. XIV.

Hoc decreto omnia tolli mandata de providendo, *exspectativas* & gratias quascunque ad *vacatura* beneficia seu praebendas, quae hucusque impetrari solebant, tenor ejusdem aperte loquitur, notatque post alios GONZALES, s) exinde merito inferens hisce verbis: *Ideoque cum jam redierint illa felicia tempora decretorum, quando nullae erant exspectativae, multo minus moderni Episcopi querelam formare valebunt de exspectativarum obstaculis, & plura ac plura jura, quae sunt sub titulis de rescriptis, de praebendis & de concessione praebendae, tam in Decretalibus, quam in Sexto & Clementinis ac Extravagantibus, una cum eorum glossis & tractatibus de exspectativis per Doctores*
com-

A quo
denu
sunt om
nino sub
latae

specificè nominarent ac designarent, cui beneficium conferre vellent. Unde reservationes mentales in eo duntaxat differunt ab exspectativis, quod in his mox ab initio exprimatur persona, cui beneficium vacaturum conferri debet: in illis vero tunc primum manifestatur persona, quando postea vacaverit beneficium. Merito proin reservationes mentales haud credebantur sufficere ad votum illud & periculum avertendum, ac propterea aeque atro semper calculo notatae fuerunt.

s) *Ad reg. VIII. can. §. II. proem. num. 57.*

compositis jam hodie evanuerunt, & ab aula recesserunt. t)

§. XV.

t) Quantum ad *Protestantes* in Germania, teste *BOEHMERO I. E. P. Lib. III. Tit. VIII. §. 9.* ipsi quoque rejiciunt omnes expectativas quoad munera ecclesiastica, sed in *feudis* easdem non improbant, quod laudato authori mirabile videtur, *cum collatio*, ut ait, *quae fit vigore JURIS PATRONATUS, sit instar infeudationis, feudique ecclesiastici rationem habeat.* Labet interim ex eodem *l. c. §. 10.* formulam rescripti, qua ejusmodi expectativae promitti solent, hic subjungere:

Von Gottes Gnaden R. A. und A. V. Gebrüdere Herzoge zu N. N. für uns und unsere Erben, thun kund, und gegen männiglichen bekennen, daß wir aus besondern Gnaden, womit wir dem Hochgelehrten unserm Hofrath in der Grafschaft N. und lieben getreuen Lucio wohl zugethan, ihn selbst, oder seiner Söhne einen, mit dem canonicate zu Treviso bey dem Stifte Sanct. S. & J., welches zu unser collation stehet, und jezo von Sempronio genossen wird, auf dessen künftigen Todesfall aber, auf Titii Söhne einen, nach der albereit von uns ertheilten gnädigsten Beantwortung gelangen wird, anderweit (Salvo tamen jure jam possidentis, und darunter schon vorher expectirten) ferner providiret, und angesehen haben; thun auch solches providiren und ansehen gemeldten unsern Hofrath hiermit und in Kraft dieses Briefes, wann hiernächst über kurz oder lang, sothaneß von uns zu conferirendes Canonicat im ermeldten Stifte zu Treviso, auf die jetztbenandte Fälle sich erledigen wird, daß wir alsdenn besagtem unsern Hofrath Lucio, oder dessen Söhne einem, auf gebührliches

Aus

§. XV.

Monet praeterea GONZALES, exspe-
ctativas per concilium TRIDENTINUM ef-
se omnino sublatas, etsi illae factae sint
de consensu Ordinariorum, & ita declarasse
facram Congregationem, quin imo decla-
ratum fuisse, hodie non posse erigi ca-
nonicatum *supernumerarium ad futuram
praebendam*.

Exspe-
ctativae
quaecun-
que.

C A P U T II.

*Valorem & honestatem expectativa-
rum qualificatarum in Germania
demonstrat.*

§. I.

Praemissis hisce & nonnihil illustratis de
expectativis juris *communis* sanctio-
nibus, propius ad scopum nostrum ac-
cedimus, solícite considerantes, utrum
juri *communi* hactenus stabilito circa ex-
spe-

Transi-
tio ad
Germa-
niam,

Ansuchen, unsere praesentation zu dessen Er-
langung und nießbarlichen Gebrauch förderst
ertheilen, und sonst alle gnädige Beförde-
rung und Vorschub bezeigen und wiederfah-
ren lassen wollen. Dessen zu Urkund haben
wir inzwischen diese provision und Anwartsung
mit eigenen Händen unterschrieben, und unser
fürstl. Canzley- Secret wissentlich darunter
drücken lassen; so geschehen und geben in un-
serer Vestung Treviso, am dreyßigsten Mo-
naths- Tage Aprilis des ein tausend sechs-
hundert sieben und achtzigsten Jahres

R. A. (I. S.) A. V.

spectativas infisti queat, si de moribus Germaniae quaestio instituatur. Cum vero quaestio ista altioris plane indaginis esse videatur, in ipsos hac de re Germaniae mores profundius inquirendum erit, ut iis probe perspectis recte statui valeat, quid circa expectativas ex moribus & observantiis Germaniae justum sit atque honestum.

§. II.

Ubi notissima
fuit durante
vita comu-

Notissimum est ex antiquis historiae ecclesiasticae monumentis, *durante* vita communi *monachali* canonicorum *) magnam

*) Hujus instituti author fuit CHRODOGANGUS Metensium Episcopus, qui antiqua vestigia vitae communis in nonnullis ecclesiis relegens, suum clerum cathedralem in uno claustro ad vitam communem, *ad instar monachorum*, colendam deduxit. Conf. CALMET dans l'histoire eccles. & civ. de Lorraine Tom. I. Lib. XI. num. 51. FLEURY hist. eccles. ed. Parod. Tom. X. Lib. XLIII. §. 37. pag. 305. seqq. Porro isthoc vitae communis *monasticae* institutum ex CAROLI M. & LUDOVICI PII solitudine in omnibus ecclesiis cathedralibus Francorum regni successive fuit introductum, veluti constat ex CAROLI M. Capit. AQUISGRANENS. de an. 789. c. 72. seqq. conc. MOGUNTIN. de an. 813. can. 9. in HARTZHEMII collect. conc. Germ. Tom. I. pag. 64. TURONNENSI III. c. 23. Adde THOMASSIN. l. c. Part. I Lib. III. Cap. IX. num. 2. seq. BOEHMER. J. E. P. Lib. III. Tit. I. §. 17. Quin imo haec institutio, promoventibus iterum Francorum Regibus, eum in modum excrevit, ut ad *clericatum* aspirantes clericali ecclesiarum *cathedra-*

gnam jam fuisse inter sic dictos *Seniores* & *juniores* differentiam. *Seniores* enim in ecclesiis cathedralibus senatum Episcopi, & in collegiatis senatum Decani vel Praepositi constituebant, voto & suffragio in eo gaudentes: occupabant praeterea sedes in choro honoratiores, promovebanturque ad dignitates senatus: comparebant quoque nomine senatus seu capituli tanquam deputati in conciliis provincialibus, variisque aliis praediti erant

ni cano-
nicorum
distinctio
inter se-
niores

dralum collegio adscribi omnes haud possent; hinc plura collegia horum canonicorum, ad *formam monasteriorum*, etiam extra ecclesias *cathedrales* ordinata sunt, vel aedificatis hunc in finem novis ecclesiis, quorsum praeprimis pertinet Capella CAROLI SIMPLICIS cum adsignatione duodecim canonicorum, veluti docet ejusdem praeceptum apud BALLUZIIUM in *Append. ad Lupum num. 9. pag. 525.*, vel hoc vitae instituto, pluribus ecclesiis *parochialibus* sub certo clericorum numero applicato, prout factum est sub SIFRIDO Archiepiscopo Moguntino, dum ecclesiae *ad gradus B. V.* parochiali collegium canonicorum addidit, teste MARIANO SCOTO *ad an. 1509.*; vel denique substitutis in ipsis monasteriis, monachorum loco, tum temporis dissolute admodum viventium canonicis, vitam communem ducentibus. Conf. *cit. conc. TURONENSE III.*, in cujus *Cap. XXIV.* de hujusmodi canonicis plenius disponitur. Adde MABILLON. *praef. ad Saec. IV. Actor. Bened. Part. I. num. 137.* item FLEURY *discours sur l'histoire eccles. num. 2. pag. m. 309. seq.* ubi causas disciplinae monasticae Saec. IX. & X. admodum laxatae recensent.

erant emolumentis & juribus; u) men-
sa denique utebantur in eodem cum Epi-
scopo, vel respective Decano refectorio.

§. III.

Et ju-
niores.

At vero haec omnia fecus se habe-
bant respectu *juniorum* canonicorum. Hi
namque nec loco in capitulo, nec *stallo*
in choro gaudentes, nonnisi inter cho-
rales ad commune pulpitem stare pote-
rant, ab omnibus quoque recensitis mox
juribus & emolumentis penitus exclusi.
Sejuncti pariter a *seniorum* confortio, in
separato aedificio, ecclesiae tamen ple-
rumque contiguo pernoctabant: Simili-
ter mensa ipsis erat privata sub directio-
ne *Magistri scholarum*, seu *scholastici*, qui
iis alimenta cum vestimentis, ex bonis
ecclesiae communibus suppeditavit. x)
Porro in Regula S. CHRODOGANI expref-
se

u) E. g. dum certa prompta, consolationes, seu
charitates, panes &c. inter *seniores* distribue-
bantur, de quibus *juniores* non participabant.

x) Quemadmodum scilicet Praepositus omnium
bonorum pro sustentatione *seniorum* destinato-
rum habebat administrationem, ac exinde sua
illis praebat alimenta; sic plerumque Scho-
lasticus *juniores* ex bonis pro iisdem assignatis
sustentavit; hinc illae querelae, contra Scho-
lasticos non semel institutae. Plura de disci-
plina seu correctione, studio, sicut & cantu
juniorum canonicorum habet Cl. DURRIUS *Diff.*
canon. de capitulis clausis ecclesiarum tam ca-
thedralium, quam collegiatarum in Germania.
S. LX.

se disponebatur, ut *juniores* clerici, obviam habentes *seniores*, inclinentur, ab ipsisque benedictionem petant, nec se-
deant coram ipsis injussi: in dormitorio quoque ita disponebantur, ut essent sub oculis *seniorum*. y)

§. IV.

Postquam autem obsoleta est CHRO- DOGANI institutio, atque canonici, ab-
jecta vita communi ac regulari observan-
tia, in sua quisque domo vivere coepe-
perunt; z) non omne hoc ipso discri-
men

Eaque
sublata,

y) Vid. dictae Regulae *Cap. II. & III.* Adde ejus-
dem *Cap. XIX.*, quo decernitur, ut *juniores*
cappas *veteres*, a senioribus depositas acci-
piant.

z) Sublatio vitae communis non simul, sed suc-
cessive, prout scilicet zelus primaevus paula-
tim refrigescēbat, facta est. Ab initio in ec-
clesiis cathedralibus Episcopi se separarunt a
capitulo, dum iis singularis mensa propriis re-
ditibus instructa fuit, suaque assignata sunt bo-
na *mensalia*, vulgo *Kuchen-oder Tafelgüter*.
Conf. SCHLEVOGT *Diss. de origine bonor. mensae*
episcopalis. Alia vero ecclesiae bona pro se-
parato *Seniorum* seu capitularium in communi
adhuc viventium patrimonio determinabantur.
Tandem & his communis isthaec disciplina dis-
plicuit, praetendentibus, communionem per
tot saecula sanctissime florentem nonnisi
rixarum esse matrem. Hanc in rem de Ger-
maniae ecclesiis TRITHEMIUS in *Chron. Hirsaug.*
ad an. 977. ita scribit: *Anno isto moritur THEO-*
DORICUS Archiepiscopus Trevirensis, sub quo
canonici majoris ecclesiae ibidem abjecta regula-
ri

Inter

men inter capitulares & domicellares a) fuit sublatum, quin potius insignis inter eos differentia remansit. Nam facta bono-

ri vita, quam hucusque in eadem ecclesia majores eorum continuaverant, desierunt esse regulares, & facti sunt nomine & conversatione saeculares; quorum exemplo malo canonici quoque S. PAULINI Trevirensis & S. CASTORIS in Confluentia, Moguntinenses & Wormatienses & complurium aliarum ecclesiarum, diversis quidem temporibus, sed uno impietatis Spiritu, regularem vitam abjecerunt. Adde NAT. ALEXAND. Hist. eccl. Tom. VI. pag. 313. VAN ESPEN J. E. U. Part. I. Tit. VII. Cap. II. num. 3. seq. DÜRR. cit. Diss. §. XIII.

a) Ab hoc tempore canonicis nomen seniorum & fratrum displicere coepit, magisque domini appellatio arrisit, veluti jam observavit Anton. MATTHAEI Lib. II. de nobilit. Cap. XXXIII. pag. 541. Adde DACHERIUM Tom. III. Spicilegii nov. edit. pag. 561. Inde etiam vox Germanica Dom. Herrn recepta est, quasi domini ecclesiae cathedralis essent. Tandem canonicorum quoque nomen abjectum, ac loco ejus substituta fuit Capitularium appellatio, iisque duntaxat attributa, qui voto in capitulo, & stallo in choro fruuntur. Dum vero honorifica Dominorum appellatio tributa fuit canonicis majoribus & capitularibus, sic junioribus datum fuit nomen Domicellorum, seu Domicellarium, quasi non Domini, ut inquit BENEDICTUS XIV. de Synod. Dioecesis. Lib. XI. Cap. III. §. 4., sed Dominuli sint. In ecclesiis tamen cathedrali inferioribus, seu collegiatis antiquissima canonicorum appellatio asservatur. Hinc non mirandum, quod in ipso instrumento P. O. hae appellationes distinctae occurrant frequentissime. Vid. Art. V. §. 15. 20. 23. &c.

norum ecclesiae plerumque in *tres b)* por- Capitu-
lares
 tione divisione, *c)* illud quoad *ter-
 tiam* bonorum ecclesiae partem in or-
 dine ad scopum nostrum observatum no-
 vimus, ut imprimis aedes, quae ad ec-
 clesiam spectaverant, seu curiae pro ha-
 bitatione singulis capitularibus fuerint
 assignatae, sustentationis loco autem par-
 tim fundi ad ecclesiam spectantes per mo-
 dum *praebendarum d)* inter capitulares

B 2

sint

b) Antiqua enim portio episcopalis in nullam
 amplius divisionis partem venire poterat, dum
 in plurimis ecclesiis majoribus jam ante vitam
 communem sublatam Episcopo sua portio ex-
 tradita fuerat. In ecclesia quoque majori FUL-
 DENSI cum anno 1291. intestina lis congrega-
 tionem & Abbatem exerceret, MARQUARDO De-
 cano majoris ecclesiae Fratrum commoda, id
 est, victum cultumque propugnante, quaestio-
 nem Romae peragi utrinque placuit; ubi post
 triennalem causae decisionem pronuntiatum cir-
 ca an. 1294., *ut mensa conventus perpetuum sit
 separata a mensa Abbatis, seorsimque cibus,
 potus, alimenta, ceteraque vitae necessaria
 congregationi prompta condita sint.* BROVERUS
Fuldens. antiq. Lib. IV. pag. 317.

c) Harum *prima* assignata fuit pro ecclesiae fa-
 brica, prout testantur plures canones apud
 ESPEN. *l. c. Part. II. Tit. XVI. Cap. V. num.
 I. seq., altera* pro pauperibus: hinc notae sunt
 capellae, hospitalia ad S. Spiritum, bona, pro-
 ventus mensae Spiritus. Conf. WÜRDWEIN.
*Dioec. mogunt. Tom. II. pag. 816. DÜRR. cit.
 Diff. §. XIV. num. 2. ESPEN. l. c. Part. I. Cap. II.*
Tertia demum pro sustentatione canonicorum.

d) Nomen *praebendae* ex vitae communis discipli-
 na

sint distributi, relicta cuique cultura & administratione, partim vero res non bene divisibiles, veluti decimae, census, fructus &c. ab officiali inter eosdem pro numero praebendarum distributae, ita ut singulis capitularibus *integra* praebenda relinqueretur.

§. V.

Et Domicellares,

Econtra *Domicellaribus* nonnisi certa portio assignata fuit, idque diversimode:

na adhuc superest: cum enim canonici a saecularibus negotiis & administratione bonorum, quae communiter Praeposito, Advocato aut Cellario incumbabant, erant alieni, & a bonis, quae *in communi* possidebantur, singulis canonicis necessaria quotidie *praebebantur* alimenta, haec recte *praebendarum* nomen sibi usurparunt, c. 16. *de V. S.*, subintelligendo portiones vel distributiones quotidianas, ita ut *praebendae* appellatio *originetenus* non tam *substantivum*, quam *adjectivum* esse intelligatur. Canonicis vero a vita communi resiliens, ac cuique sua *beneficii titulo* assignata portione, haec ipsa sub nomine *praebendae* remansit. Interim latius patet nomen *praebendae*, ut ejus nomine veniat *omnis cibi ac potus portio diurna*, quae sive monachis, sive aliis quibuscunque datur & *praebetur*. Conf. illustr. AB HONTHEIM *H. T. D. Tom. I. pag. 294. lit. a.* Inde noti sunt *praebendarii*, fratribus infra claustrum, vel in cellulis illuc pertinentibus servientes, statimque ab iis annonam habentes. Conf. AB HONTHEIM *l. c. pag. 397. lit. f. pag. 409. col. II. pag. 495. col. 2. pag. 665. col. I.*; imo & fundi *praebendarii*, quos scilicet coenobitae suis ipsi usibus proprios secernebant. Conf. AB HONTHEIM *l. c. pag. 309.*

de: in aliis namque *minores* iisdem prae-
bendae sunt assignatae; e) in quibusdam
dimidiam praebendae capitularis partem
accipiunt; in nonnullis denique praeben-
dae *domicellares* quoad sic dictum *corpus*
sunt capitularibus quidem *aequales*, sed
Domicellares a voto in capitulo & stallo
in choro certisque emolumentis nonnul-
lorum capitularium sunt exclusi. f)

§. VI.

Praeter canonicos hosce Domicel- Quibus
lares, suis respective praebendis instru- accessere
ctos nota jam pridem fuit in Germania
adhuc alia canonicorum *exspectantium* spe-
cies. Sublata scilicet vita communi ac
distributis inter canonicos redditibus,
plures saepe *supernumerarii* pro augendo
B 3 ad

- e) In plurimis certe Germaniae ecclesiis etiamnum
tenuiores habent redditus pro praebenda Domicel-
lares. Vid. Stat. *Halberst.* & *lit. g.* alleganda.
In ecclesia cathed. Argentoratensi portio *domi-
cellarium* est *quarta* pars praebendae capitularis.
f) Sic in ecclesia metropol. *Moguntina* praebendae
domicellares & *maiores* quoad *corpus* sunt *aequa-
les*, sed *capitulares* haec habent praecipua, 1. ma-
jores praesentias, 2. sic dictum *reminiscere*, & 3.
redditus ex elocatis in paradiso, ut ajunt, tabernis.
In aliis ecclesiis omnes Domicellares a praesen-
tiis sunt exclusi; in collegiata tamen S. STEPHANI
Senior Domicellarium, si *actu* presbyter sit, vel
saltem *intra annum* ad suscipiendum sacerdotium
habilis, de distributionibus quotidianis partici-
pare potest, reliquis exclusis. DÜRRIUS l. c. §.
XIX. lit. b. Adde Stat. *Halberstad.* in not. hic
seq. sub lit. g.

Exspe-
ctantes,

ad majorem ecclesiae splendorem fideliumque devotionem canonicorum numero admittebantur, qui usque ad certos integros annos (*carentiae*) expletos, vel usque dum ad numerum canonicorum *majorum*, seu *capitularium* ascenderint, fructus e canonicatu suo vel *nullos*, vel *admodum tenues*, neque *ad congruam* sufficientes percipiunt, g) canonici *in herbis* propterea vocati. b)

§. VII.

g) Hujusmodi canonici, teste DÜRRIO *cit. Diss. de capit. claus. §. XV. lit. d.* multi dantur in ecclesia cathedrali *Leodiensi*, voto quidem in capitulo gaudentes, sed *sine omni praebenda*. Canonicos *mere expectantes*, seu *in herbis* agnovit quoque ecclesia *Halberstadiensis*, veluti patet ex Statuto de an. 1357. in LUNIGII *Spicil. eccles. Part. II. Im Anhang. pag. 43. num. 43*, ubi legitur: *In antea nullus canonicorum nostrorum emancipari debet, nisi habeat ordinem subdiaconatus & actu* NB. MINOREM praebendam; *nec praesentiae, seu distributiones quotidianae aliter conferri debent, vel assignari, nisi PRIMO ad minorem praebendam EXPECTANTI.* In ecclesia pariter metropolit. *Magdeburgensi* praeter Domicellares *minori* praebenda provisos, extitisse quoque *immatriculatos*, seu *expectantes sine praebenda*, qui in capitulis generalibus aliisve sistere sese debebant, discimus ex ejusdem ecclesiae statutis in JOH. CHRISTOPH. DE DREYHAUPT *Beschreibung des zum Herzogthum Magdeburg gehörigen Saalfreißes T. I. pag. 485. num. 27.* Nec aliter res se habebat in ecclesiis *Magdeburg. ad S. NICOLAUM & S. GANGOLPHUM*, veluti rursus constat ex Statutis harum ecclesiarum apud cit. DREYHAUPT. *l. c. pag. 490. & pag.*

§. VII.

Hujusmodi Domicellares sunt qui- Solenni
dem *nudi ac simplices* quoad ipsam *prae-*
B 4 *ben-*

pag. 342. num. 3. Praecipue autem hanc in rem notari merentur Statuta ecclesiae collegiatae, modo saecularisatae B. M. V. in WÜRZEN Dioecesi. Misnensis de an. 1505. in LUNIGH Spicil. eccl. Cont. I. pag. 841., in quibus num. 4. statutum est, quod cum electio, seu receptio canonicorum generalis seu specialis in dicta Würceusi ecclesia imminet facienda, Decanus, qui pro tempore fuerit, vel vacante Decanatu, seu Decano absente, Senior de capitulo indicare debet capitulum super hujusmodi electione seu receptione facienda de consensu canonicorum vocem in capitulo habentium, & ibidem praesentium, & ad certam diem convocare absentes, qui sunt vocandi de jure & consuetudine, & si in termino assignato aliqui non venirent, nihilominus receptio & electio fieri poterit per praesentes, & tenebit ipsis omnibus consentientibus. Si vero unus contradiceret, tunc fieri non debet, nec debebit (tenebit) receptio aut electio; nec in speciali electione aut receptione plures recipi debeant, aut eligi una vice, nisi duo tantum; in generali tamen electione aut receptione quilibet Praelatorum & canonicorum suum dabit, & illi omnes simul recipi possunt, & facta receptione aut electione in omnibus casibus praedictis nomina receptorum aut electorum & cognomina scribantur in matricula post alios prius per capitulum receptos quandocunque, ut nullo modo prius receptis debeant anteferri. Matricula vero, in qua exspectantes describuntur, debet sigillo capituli esse sigillata. In generali autem receptione aut electione, in qua quilibet de capitulo dare consuevit suum exspectantem, tum Praepositus, si Prae-

bendam seu fructus & redditus *exspectantes*, cum iis nondum frui possint; attamen tales censerī nequeunt quoad ipsam *canoniam*: i) haec siquidem actu per colla-

Praepositus non esset canonicus, primo dabit suum, deinde Decanus, demum antiquior canonicus vacatione & ex assecutione praebendae majoris, & deinceps secundum ordinem quilibet dabit suum expectantem, & secundum eundem ordinem in matricula praedicta debent vocaturas (vacaturas) seu vacantes praebendas assequi, ita quod nullus alteri in assecutione praebendae praeferatur. De ecclesia cathedrali *Wormatiensi* scribit BUDERUS *Opusc. pag. 43.* sunt ibi 5. dignitates, Praepositura scilicet, Decanatus, Custoria, Scholasteria, Cantoria & 8. *canonicatus fructiferi capitulares & canonicatus infructiferi, Domicellares nuncupati.* De ecclesia cathedr. *Constantiensi* vid. infra §. XXI. Neque in ecclesia cathedrali *Fuldensi* prorsus ignoti sunt *meri expectantes*: in ea namque praeter VIII. Praepositos, aliosque Capitulares conventuales dantur & *Domicellares*, qui absque ullis aliis emolumentis cum reliquis conventualibus vitam agunt monasticam, usque dum, praestitis coeteroquin praestandis, *secundum senium* ad capitulum admittuntur, sicque omnibus juribus & emolumentis Capitularium fruuntur.

b) Conf. BARBOSA *de canonicis Cap. XII. num. 22.* Ad distinctionem scilicet eorum, qui praebenda simul fruuntur, ideoque canonici *in floribus & fructibus* appellati.

i) Haec nihil aliud denotat, quam ipsum officium canonicorum, cui praebenda seu stipendium utplurimum cohaeret: alterum tamen abs altera esse potest, nec statim perceptionem beneficii

lationem obtinetur, atque exinde in Ritu
numerum canonicorum solenniter secundum
mores receptos *k)* provifus recipi-
tur, *l)* exigitur ab ipfo, praestaturque

B 5

ju-

ficii confequitur, qui in canonicum eft rece-
ptus. Quin imo instituta plurium capitulo-
rum, praecipue cathedralium ita funt adorna-
ta, ut *certus* numerus canonicorum tantum
praebenda, vel faltem *majori* gaudeat, reli-
qui vero in canonicos recepti illa tam diu ca-
rere debeant, donec de hoc numero per legi-
timam afcenfionem efle coeperit, cujusmodi
capitula *claufa* vocari folent, reliqua vero
non claufa, eoquod in his numerus canonico-
rum non fit determinatus, fed pro diverfitate
circumftantiarum variet, dum quilibet cano-
nicatu provifus Domicellaris, & debitis requi-
fitis inftitutus ad capitulum mox aspirare po-
teft, ubi proin numerus canonicorum capitu-
larium quandoque augetur, quandoque mi-
nuitur.

k) Sic in ecclefiis cathedralibus, ubi requiritur
nobilitatis deductio, debent tales exspectan-
tes folenniter mediante fponfione jurata nobi-
tatis, vulgo *Auffchwerung* ad poffeffionem
canoniae exspectativam recepti efle. Vid. di-
cenda inferius §. XXV. lit. v.

l) Vi fupra allegatorum ecclef. *Magdeburg. ad*
S. NICOLAUM hic obfervabatur ritus, ut Neo-
canonico flexis genibus ante menfam capitula-
rem in conclavi capitulari procumbenti a De-
cano imponeretur *biretum* fub pronuntiatione
fequentis formulae: *eligo & recipio te in cano-*
nicum hujus ecclefiae exspectantem in nomine
Patris &c. Quibus finitis ad fedulitatem in
precibus ad Deum fundendis, & ad diligen-
tiam in difcendis literis & bonis artibus Neo-

juramentum, *m*) atque in catalogum illius

canonicus admonebatur, itidemque ad probitatem & obedientiam erga parentes, five tutores vel praeceptores. Ratione hujus ritus adnotandum, investituram de canonicatu per *impositionem bireti* jam olim usitatam fuisse, veluti constat ex charta de an. 1380. ab ANTON. MATTHAEI *Lib. II. Manuduct. ad Jus canon. Tit. II. pag. 202.* relata his verbis: *Dn. FRIDERICUS DE MAERNE, canonicus memoratus, canonicatum & praebendam ecclesiae S. JOANNIS ... novissime vacantes JOANNI DE RENESSE praesenti & recipienti pure & simpliciter propter Deum contulit atque dedit, & per biretti sui traditionem sibi providit de iisdem.* Nec mirum: *biretum* enim est tegumentum speciale clericorum, quo a laicis distinguerentur, cujus propterea usus in pluribus conciliis imperatus est clericis. Sic in concilio SALISBURGENSI de an. 1386. *cap. 6.* interdicitur clericis, *ne sine caputio capitis, biretto capello vel pillo cooperto praesumant in ecclesia, seu in publico incedere, cum hoc honestatem non deceat clericalem.* In concilio TURONENSI de an. 1583. *cap. 14.* jubentur *uti birettis, non vero galeris, praesertim in ecclesia.* Forma autem biretorum describitur in conc. TOLOSANO de an. 1590. statuente, *ut nusquam aut in ecclesia, aut per urbem absque quadrato biretto clerici conspiciantur.* Similiter in concilio BITURICENSI de an. 1584. *Tit. XII. cap. 3.* de canonicis disponitur, *ut horas canonicas dicturi, cum tunica talari, superpelliceis mundis, almutiis pileis quadratis utantur.* Hinc quoque est, quod hic ritus in omnibus fere, etiam collegiatis ecclesiis receptus sit. In ecclesia collegiata *Fuldenfi ad S. BONIFACIUM ET BLASIUM,* assignato a Decano seu seniore Neo. canonico
ital.

lus ecclesiae, cui per adeptionem canonicae fuit adscriptus, refertur.

§. IX.

Canonici itaque *exspectantes in verbis* Electi
seu recepti. plenum ac strictum jus consequuntur in ipsam canoniam, quippe qui jam in ipsius beneficii possessionem sunt collocati, ac solenni ritu investiti, ideoque haud confundendi cum *exspectativariis simplicibus*; cum *exspectativae simplices* nonnisi *imperfectam* obligationem involvant, & ex mera concedentis gratia dependeant, ac consequenter *solum spem* praebent, quae non raro deficit & emoritur.

§. X.

Atque de hujusmodi *exspectativis*, Qualificati ideo dicti, ex moribus Germaniae haftenus descriptis, quasque imposterum ad distinctionem *simplicium* sub nomine *qualificatarum* venire volumus, quaestio movetur I., utrum per *canones* improbatae, ac una cum *exspectativis simplicibus* cassatae & abolitae cenferi debeant, & si hoc, II.
Qua

stallo in choro, eique sedenti Decanus seu senior imponit biretum, dicens: *Ego NN. Decanus, vel canonicus capitularis senior do tibi super praebenda & canonicatu vacante per obitum NN., ultimi, dum viveret, possessoris, tibi-que a Rmo Ordinario collata, possessionem corporalem, realem & actualem in Nomine Patris &c.*

m) De hoc juramento, aliisque conditionibus & qualitatibus canonicorum *exspectantium* infra latius agemus.

qua ratione communis hac in re Germanicarum ecclesiarum praxis justificari queat.

§. XI.

Itidem
a Conc.
Lateranen-
si,

Quantum ad *primam* quaestionem, si verba, mens & ratio concilii LATERNENSIS supra laudati animo praejudiciis vacuo probe perpendantur, nullus superesse videtur dubio locus, quin id genus canonicorum *expectantium*, seu *in herbis* probari haud queat. Creatur *canonicus*, inquit Cl. RIEGGERUS, *n) sine stipendio quidem, cui vero mox vacaturo jamjam inbiat. Quid refert, obsecro, promittasne praebendam olim vacaturam, an vero canonicum recipias cum spe firmissima vacantis beneficii?* utrobique imminet aequale *o)* periculum ac votum captandae mortis; ergo & eadem legis obtinere debebit dispositio. Nam *semper quasi hoc legibus inesse credi oportet, ut ad eas quoque personas, & ad eas res pertineant, quae quandoque similes erunt. p)*

§. XII.

Statutis
Minden-
sibus,

Pro pleniore hujus argumenti illustratione ut plurimum inserviunt varia
ec-

n) Just. jurispr. eccl. Part. III. §. 180. pag. 122. seq. Adde BOEHMER. J. E. P. Lib. III. Tit. VIII. §. 3.

o) Quin imo in *qualificatis* majus ob longe certius ac perfectius jus, ex iis quaesitum. Conf. dicta in praeced. §. IX.

p) Leg. 27. ff. de LL.

ecclesiarum Germaniae statuta & Synodi, quae hanc circa rem condebantur, servabanturque. Sic in statutis ecclesiae *Mindensis* de an. 1230. q) expresse statuitur, *ut numerus XXIV. canonicorum majorum inviolabiter observetur, ita quod nullus, nisi VACANTE praebenda, quavis astutia eligatur ibidem, nec ad VACANTEM eligatur aliquatenus, nisi UNUS; quod si una vacante plures fuerint electi, votis Fratrum in plures divisus, ille praebendam obtineat, quem sententia ab Ordinario promulgata dictaverit obtinere, vel qui solus remanserit, cedentibus aliis sine lite, omni pactione, omni arbitrio & quovis alio modo relegatis.*

§. XIII.

Clarius loquitur VOLQUINUS, Episcopus *Mindensis* in statuto de an. 1279. r) dum praecipit, *ut nullus ex clero ordinetur in locum viventis, ne quis desiderare mortem proximi videatur, cum hoc etiam leges gentiles condemnare curarent.* s) Sane JOANNES DE BELDERSEN clericus & alii quidam promissae constitutionis aut
con-

q) In LUNIG. *spicil. eccl.* 3ten Theilsfortsetzung Cont. III. pag. 57.

r) Apud. LUNIG. *l. c.* pag. 58.

s) Hic aperte provocatur ad decretum concilii LATERANENSIS, sicut & per verba subsequentia: *praemissae constitutionis*; cumque in hoc statuto sermo sit de *actuali installatione*, non potest non de *exspectativis qualificatis* intelligi.

contemptores, aut immemores, satagentes in locum viventium se institui, in nostra Mindensi ecclesia de facto procuraverunt se ad beneficia non vacantia INSTALLARI. Ne igitur facti perversitas transeat presumptoribus in exemplum, nos requisito consensu singulorum de capitulo nostro statuimus, & habita ipsorum omnium unanimi voluntate cum pene adiectione sanximus, ut quicumque talia de cetero superstitiosa adinventione presumpserit, idem presumptor, ut in eo, in quo deliquerit, puniatur, nullum beneficium ecclesiasticum, prebendam videlicet, vel ecclesiam in Mindensi civitate vel Dyocesi amplius consequatur, sed penitus cum spe de acquirendo beneficio in praedictis civitate & Dyocesi eo ipso sit privatus, quod locum viventis taliter affectare presumpserit.

§. XIV.

Synodo
Moguntina,

In Synodo pariter MOGUNTINA an. 1261. celebrata t) disponitur, ut nullus in canonicum eligatur beneficio NON VACANTE, nisi iusta necessitas vel utilitas ecclesiae id postularit, & tunc unum tantum, non plures adsumi permittimus.

§. XV.

Pragensi,

Item in Synodo PRAGENSI an. 1355. habita u) expresse prohibetur, ne capitulum cathedralis vel collegiatae ecclesiae ali-

t) In HARTZHEM. Tom. III. pag. 596. Cap. XXIX.

u) Apud EUNDEM Tom. IV. pag. 381.

aliquem NON VACANTE praebenda in canonicum recipiat, nisi evidens ecclesiae utilitas id exposcat, quam suo Episcopo exponere tenebitur.

§. XVI.

Concordat omnino Synodus Frisingensi, FRI-SINGENSIS an. 1440. servata, x) in qua haec leguntur: *Ne per receptionem canonicorum, praebendis NON VACANTIBUS alienae mortis votum turpiter ingeratur, statuimus, ut de coetero nullus recipiatur in canonicum ecclesiae nostrae cathedralis, nec alicujus alterius collegiatae nostrae Dioecesis, NISI VACAVERIT PRAEBENDA, quae illi, qui assumitur in canonicum, assignetur; alioquin receptio in contrarium facta, nulla sit ipso facto, nisi facta fuerit de licentia nostra speciali.* y)

§. XVII.

Tandem Synodus Herbipolensi, HERBIPOLENSIS an. 1453. habita z) statuit, *quod nullus in canonicum eligi debet, beneficio NON VACANTE, nisi justa necessitas, vel utilitas ecclesiae id requirat. Et tunc unus tantum & non plures assumi debent. Siqui autem contra hoc statutum facere presumpserint, quod*

x) In LUNIGII *Spicil. eccl. Part. II. pag. 241. §. VIII.*

y) Eadem fere verba repetuntur in alio statuto synod. de an. 1480. apud EUNDEM *spicil. eccl. Cont. III. pag. 1058.*

z) *Tit. de concess. praebend. ex concilio Friesla-riensi.*

quod factum est, ipso jure non teneat, & Episcopus ad tot praebendas potestatem habeat, quot personae fuerunt sic assumpte. Ex quibus fane omnibus liquido constare arbitramur, per concilium LATERANENSE non solum expectativas simplices, sed etiam qualificatas, seu vi quarum aliqui actu recipiuntur in canonicum, praebenda non vacante, fuisse proscriptas.

§. XVIII.

Non ob-
stante
quorun-
dam

Doctores non pauci ut ab hac difficultate se expediant, distinctione utuntur inter receptionem canonicorum *expectantium*, seu supernumerariorum *pure & simpliciter* factam, etsi *cum intentione*, ut receptus habeat praebendam primo vacaturam, & inter receptionem ejusmodi cum *expressa* promissione *ipsius praebendae vacaturae*. a) Casu priore tanquam *validam & licitam* sustinent receptionem horum canonicorum, quia ejusmodi receptio nullum involvit pactum, seu promissionem habentem *vim obligandi*, ideoque nullum *jus strictum* tribuit ad *vacaturam* praebendam, ac consequenter *canonicis*, ut ait Pontifex, b) *non obviat*

a) Conf. GLOSSA in cap. cum M. 9. §. ad vacaturas praebend. de constit. FAGNAN. ibid. num. 58. seqq. KÖNIG ad Tit. de concess. praebend. num. 15. WIESTNER ibid. num. 23. MAYR ibid. num. 21. & late REIFFENSTUEL ad eund. Tit. §. II. a num. 23. usque ad 35.

b) Cap. 19, §. de praebend.

viat institutis. Casu autem posteriore si promissio foret *valida*, competeret canonicis illis, veluti promissariis *strictum jus* respectu talium praebendarum, sicque subintraret votum captandae mortis alterius, hinc eam, ut a contrario argumentatur idem Pontifex, LATERANENSI concilio non est dubium obviare.

§. XIX.

Verum praeterquam quod isthaec Confirma-
tionem distinctio ad velandam duntaxat expectativarum praxin a veteribus excogitata videatur, c) illud certum omnino ac indubitatum videtur, eam distinctionem, si de *moribus*, sicut in praesenti, *Germaniae* sermo est, locum habere non posse. Juxta hos namque canonici *expectantes* nanciscuntur jus *proprie tale* ad praebendam vacaturam juxta eum quidem ordinem, secundum quem matriculae sunt inserti. d) Quod si proin in sententia horum

c) Conf. BOEHMERUS l. mox §. 4.

d) Vid. dicta superius §. VII. lit. g. circa fin. & §. IX. Quin imo idem procedere de jure *communi* satis colligitur ex c. 8. §. de concess. praeb. ibi: *cum ex quo receptus es in canonicum, non debes carere praebenda.* Unde tales canonici dicuntur habere *jus ad rem*, quod utique *perfectum* est respectu collatoris. Vid. c. 8. eod. in 6. Nec obstat c. 9. §. de praeb., quasi in tali casu *debitum* duntaxat *congruitatis* haberet locum, ibi: *quia non est congruum &c.*, totum enim *debitum* est ex *dispositione legis*, quae per-

rum Authorum a concilio LATERANENSI illae expectativae improbatæ noscantur, in quibus jus *strictum* & *perfectum* ad ipsas praebendas vacaturas continetur; necessario consequitur, praxin plurimarum ecclesiarum Germaniae praelaudato concilio obviare.

§. XX.

Contra
mentem
Bonifac.
VIII. &
Triden-
tini,

Ad haec BONIFACIUS VIII. laudatus modos quoscunque, per quos *directe* vel *indirecte* aperiri via valeat ad beneficia vacatura, penitus revocavit. Concilium quoque TRIDENTINUM itidem allegatum quaevis involucra, quibus gratiae expectativae tegi solent, omnino sustulit, damnavit, rejecit. Quis vero primo statim intuitu non intelligit, supra dictis expectativis *indirecte* aperiri viam ad beneficia vacatura? nunquid actualis receptio, promissionis loco substituta, nonnisi fucus est, quo verae expectativae teguntur, praesertim ubi fit sine obligatione officium *reale* canonicorum exequendi?

§. XXI.

Sicut &
Marci
Sittici
Episc.

Ita certe censuit Cardinalis & Episcopus *Constantiensis* MARCUS SITRICUS, dum ordinat: e) *Cum gratiae illae, quas*
ex-

perfectam obligationem, indeque descendens jus *propie tale* importat, veluti bene observat cit. BOEHMERUS §. 26. *seq.* SCHMALZGRUEBER. *ad Tit. de praebend. num.* 82.

e) *In statut. Synodalib. de an.* 1568. *apud* LUNIG. *Spic. eccl. cont.* II, pag. 560.

exspectativas vocant, ad canonicatus & beneficia vacatura per sacrum concilium TRIDENTINUM Sublatae sint, ita ut amplius nemini, etiam collegiis, universitatibus, senatibus & aliis singularibus personis, etiam sub nomine indulti, aut ad certam summam, vel alio quovis colore concedi, nec haecenus concessis cuiquam uti liceat, atque non solum nostra cathedralis, sed & quaedam collegiatae Episcopatus nostri, certum ejusmodi exspectantium numerum habere consueverint; ut igitur ejusdem concilii decreta NB. debite exequamur, nos ejusmodi exspectantias omnes in ecclesiis collegiatis hac nostra constitutione tollimus, & volumus, ut impofterum canonicatus VACANTES nonnisi ADULTIS & juxta decreta sacrorum canonum, & praesertim concilii TRIDENTINI qualificatis conferantur, alioquin collatio aliter facta sit nulla & invalida. Attamen capitulo cathedralis ecclesiae nostrae, ob protectionem & favorem catholici Ordinis equestris, quibus eandem ecclesiam nostram haecenus prosecutus est, & impofterum, ut speramus, prosequetur, sub spe approbationis Ss. D. N. Papae f) permit-

C 2

mit-

f) Ex hac clausula colligitur, tum temporis existimatum fuisse, solum Pontificem ea praerogativa inclarescere, ut concilii TRIDENTINI dispositionem relaxare queat ob adjectam forte in eo clausulam: *salva semper auctoritate Sedis apostolicae.* Vid. sess. XXV. de reform. cap. 21. Sed conf. quoque nostra Disquis. can.

mittimus, ut eum numerum expectantium, quem hucusque habuit, retineat, ea tamen conditione, ut tales expectantes clerici sint, atque in seminario nostro, vel in aliqua universitate catholica Studeant, bonisque literis incumbant.

§. XXII.

In terminis juris proscripti.

Quare peroratum jam esse opinor (ita concludere licebit cum celeb. RIEGGERO g) adversus ecclesiarum cathedralium capitula, apud quae hujus moris toties damnati frequentia est multo maxima quam si concilio TRIDENTINO sublatam haud existimamus, h) nihil profecto egit concilium, nullasque prorsus damnavit gratias expectativas.

§. XXIII.

Longae-va vero consuetudine

Itane vero consuetudinem, longae-vo jam tempore continuatam, atque a viris peritis, simulque conscientiosis practicatam condemnabimus? Nequaquam fane, quae est Illdae quaestionis resolutio. Cum enim ecclesiae Germanicae,
in

can. de eo, quod circa reservat. pontif. ex concord. Germ. generat. just. est. pag. 200. lit. e fin.

g) Loc. supra allegato. Adde DÜRRIUM cit. Diff. de capit. claus. §. XV. pag. 60., ubi ait: si hae (qualificatae) expectativae ... secundum rigorem capituli 2. de concess. praeb. in 6. & TRIDENTINI unice dijudicandae forent, utique tanquam nullae ac illicitae habendae forent.

h) Ita censet BARTHEL. Diff. III. de concord. Germ. Cap. II. §. XX. pag. m. 105.

in quibus exspectativae qualificatae vigent, 1.) pro se habeant jus *decretalium* GREGORII IX., 2) atque 2.) in iisdem,

C 3

non

2) Repet. dicta in *Cap. I. §. VI.*, ubi INNOCENTIUS III. constitutionem concilii LATERANENSIS ex parte modificavit. Hinc ALEXANDER quoque IV. in speciali Bulla: *Execrabilis quorundam ambitio*. an. 1257. promulgata, atque a LUNIGIO *Spic. eccl. Cont. III. pag. 494.* relata exspectativas adeo *simplices*, sed tamen *modificatas* non *absolute* damnavit, sed *excessivum* duntaxat exspectantium numerum ad *quaternarium* reduxit, quaeque constitutio in variis Germaniae synodis recepta fuit, ut fidem facit concilium COLONIENSE de an. 1260. apud HARTZHEMIUM *l. c. Tom. III. pag. 588.* & HARDUIN. *Tom. VII. col. 523.*, eandem constitutionem servari praecipiens: *per quod*, ut ait, *maxime ecclesiarum collegiatarum quieti prospicitur, illarum praesertim, quae plurimum clericorum receptionibus ad vacatura beneficia sunt gravatae.* In ecclesia quidem Bremensi Metropolitana constitutio ALEXANDRI IV. non mox aequalem sortita est effectum; cum enim data ibidem fuisset executioni, dimissi exspectantes nullatenus volebant acquiescere, capitulum *Bremense* continuo molestantes. Hinc contra illos ab eodem ALEXANDRO nova emanavit Bulla dehortatoria de an. 1257. apud LUNIG. *l. c. pag. 954. num. 68.*; quin imo CLEMENS IV. in eadem ecclesia 6. exspectativas *illegitimas* expresse cassavit, testante Bulla de an. 1267. apud EUNDEM *l. c. pag. 956. num. 72.*, estque hujus tenoris: *Significastis nobis, quod plurimi literarum Sedis apostolicae ac Legatorum ejus auctoritate in Bremensi ecclesia recepti, in quibus vicenarius quartus canonicorum numerus*
in-

In variis
Germa-
niae, ec-
clesiis

non obstantibus constitutione BONIFACII VIII. ac Decreto conc. TRIDENTINI, tanquam derogatoriis decretalium GREGORII IX., vetus illa consuetudo ex supra dictis illibate fuerit conservata, adeoque istae leges noviores ecclesiae in re *mere politica & disciplinae* receptae haud fuerint; k) lex autem 3) non recepta per notoria nequaquam obliget; insuper 4) sequentes BONIFACIUM & concilium TRIDENTINUM romani Pontifices, utut consuetudines praedictarum ecclesiarum scientes, memoratae saepius observantiae sese haud opposuerint, quin imo in casibus obvenientibus non semel secundum

cas-

institutus habetur & juramento firmatus, adhuc praebendas expectant ibidem, quorum V l. parvi & minus idonei esse dignoscuntur; quare humiliter petebatis a nobis, ut, cum ex talium expectatione & ex contentione ipsorum, quam faciunt, quoties in dicta ecclesia praebendam aliquam vacare contingit, grave scandalum oriat, providere super hoc paterna sollicitudine curaremus. Nos itaque vestris supplicationibus inclinati, receptionem parvorum hujusmodi, qui minus idonei esse censentur, factam in praefata ecclesia auctoritate praesentium revocamus, decernentes, vos ad provisionem eorum ratione receptionum hujusmodi aliquatenus non teneri.

k) Certe inter omnes constat, in Gallia nec VI tum *Decretalium*, nec concilium TRIDENTINUM ex plurima saltem parte fuisse recepta. Quis ergo succenseat Germanis, quod unum alterumve caput praedictorum jurium, e. g. quoad aetatem promovendorum ad beneficia, circa residentiam canonicorum &c. non admiserint?

easdem causas deciderint; 5) denique consuetudo in materia *mere politica*, etiam contra *jus commune*, ab antiquo retenta, omnino subsistat; necessario consequitur, *expectativas qualificatas*, in plurimis ecclesiis Germaniae ab antiquis retro temporibus introductas, & ad hodiernum usque diem conservatas justissimis juris titulis inniti, fulcirique, sicque pro *nullis & invalidis* haberi non posse. l)

C 4

§. XXIV.

l) Huc certo modo spectant usitatae illae in quibusdam ecclesiis, praesertim majoribus sic dictae *nominationes utiles*, quae tametsi per concilium TRIDENTINUM revera sublatae fuerint, consuetudine tamen & observantia cohonestantur. Sic teste WURDWEIN *subsid. diplom. Tom. I. pag. 209.* in ecclesia metropol. *Moguntina* vi hujusmodi nominationum capitulares turno inscripti, vel successive, vel simul ac semel una eademque hora, prout libuerit, candidatos utiliter nominare possunt ad canonicatus suo tempore vacaturos. Qui sic utiliter nominavit, usus est jure suo, licet nominatio effectu careat, si v. g. nominatus morte praeventiatur, aut statui clericali se mancipare nolit &c. Hae nominationes secundum ordinem turnariorum ad effectum deducuntur. De hujusmodi nominationibus notandum venit speciale statutum ecclesiae collegiatae *Fritzlar-riensis* in cit. WURDTWEIN. *Tom. IV. pag. 145.* Sequentis tenoris: *Nos Apollo Katzmann Decanus, Nicolaus Trote Scholasticus &c. canonici capitulares ecclesiae S. Petri Frideslariensis Mog. Dioec. confitemur & notum facimus uni-*
ver-

§. XXIV.

Admo-
dum ca-
nonico-
rum

Profecto iisdem de causis quam plu-
res aliae ecclesiarum Germaniae praxes
opti-

versi & pro nobis & nostris successoribus deli-
beravimus & censuimus inter nos charitatem &
concordiam adaugere nostrisque ecclesiae & ca-
pitulo de pacis tranquillitate providere quoad
beneficia ecclesiastica ad nostram Decani & ca-
pituli praedictorum communem collationem, pro-
visionem, praesentationem, seu quamvis aliam
dispositionem spectantia in hunc, qui sequitur
modum; videlicet, quod quoties aliquos canoni-
catum & praebendam in dicta nostra ecclesia ex
nunc in antea vacare contigerit ad collationem,
provisionem, praesentationem seu quamvis aliam
dispositionem dictorum Decani & capitula per-
tinentia, ex tunc ego Apollo Decanus incipere
& nos alii Praelati & canonici superius succes-
sive nominati juxta ordinem praedictum conse-
quenter unus post alium, quoties opus erit, aliam
personam habilem & idoneam de ipsius nomi-
nantis vel pari aut meliori seu honestiori paren-
tela existentem ad hujusmodi vacantem canoni-
catum & praebendam nominare & per nos com-
muniter eosdem canonicatum & praebendam hu-
jusmodi nominato cum plenitudine juris canoni-
ci conferre debemus pure propter Deum, quibus
contradictione & impedimento seclusis, dummo-
do tamen idem nominatus corpore vitiatum aut
defectuosus in corpore aut sensibus propter quos
de jure repelli debeat, non existat, si vero cor-
porale aut sensuale vitium hujusmodi appareret,
ex tunc etiam nominans magis idoneum in locum
repulsi modo supra tacto poterit nominare; si etiam
hujusmodi nominato & per nos proviso super hu-
jusmodi canonicatu & praebenda litem moveri
contingeret, tunc idem nominatus & provisos
de-

optime justificantur. Lubet hic exempli gratia adducere illam consuetudinem

C 5

an-

deberet se quando melius posset judicialiter defendere usque ad tres definitivas sententias inclusive & si per tres definitivas sententias hujusmodi canonicatum & praebendam sibi abjudicari & evinci contingeret, ex tunc idem nominatus post diligentem defensionem succumbens ut praefertur alios canonicatum & praebendam ad nos & nostram dispositionem communiter spectantes & pertinentes, quousque ter judicialiter ut praemittitur per tres definitivas sententias abjudicatorias succumberet non ultra tertiam collationem expectare & toties provideri deberet modo supra tacto, ita tamen quod etiam statuta ecclesiae nostrae praedictae toties praestet & persolvat juxta observantiam & consuetudinem ecclesiae nostrae memoratae dolo & fraude penitus exclusis.

Postquam etiam nos praelati & canonici supradicti omnes & singuli successive ut praefertur nominati, qui super vixerimus modo praefato nominaverimus & tunc & statim antequam hujusmodi nominationis ordo ad alios capitulares de praesenti numero non existentes protendatur, a Decano ejusdem ecclesiae, qui erit pro tempore reincipi, subsequenter a Scholastico & cantore dummodo tales Praelati capitulares existant, & non alius, ac deinde a canonicis capitularibus tunc existentibus, qui tunc omnes & singuli per ordinem solitum describi debent & unus post alium continuari & finiri debebit modo & forma praelibatis, atque postquam omnes & singuli tunc Capitulares in principio hujusmodi ordinationis existentes nominaverint, tunc forma & modus nominationis reincipi & continuari juxta ordinem praetaxatum debebunt ac taliter quoties
opus

Nobi.
lium

antiquam, vi cuius in ecclesiis Metro-
politicis, cathedralibus & Equestribus
non-

opus fuerit, firmiter in perpetuum observari.
Si vero per Sedem apostolicam aut generale con-
cilium aliqua praebenda, aut aliud beneficium
ecclesiasticum ad collationem nostram communiter
pertinens, reservari contigerit, aut reservetur,
seu in turnum apostolicum aut alienum a turno
ordinario ceciderit, ita quod de praebenda vel
beneficio huiusmodi disponere auctoritate ordi-
naria non valeamus & propterea ille quem tunc
nominationis ordo tangeret, nominare recusaret
de tali praebenda seu beneficio Decanus & ca-
pitulum ista vice communiter disponere debebunt
prout dictae ecclesiae utilitati magis videbitur
congruere, & idem nominationis ordinem habens
ad nominationem proximae praebendae seu bene-
ficii vacaturi proxime facultatem nominandi de-
bet expectare & habere dolo & fraude seclusis.
Insuper specialiter ordinavimus & disponimus &
ordinamus, quod quilibet nostrum ordinantium
praedictorum sive praelatus sive canonicus exi-
stat, quem ordo nominationis tetigerit, poterit,
quandocunque dum vixerit & canonicus capitu-
laris in dicta nostra ecclesia extiterit, aliquem
juxta modum & formam praetaxatos ad prae-
bendam proximae vacaturae nominare & huius-
modi nominatus ad talem praebendam, dum va-
caverit, admitti, nominantis morte post nomi-
nationem intervenita & contradictione qualibet
non obstante. Reservavimus etiam ex rationa-
bilibus causis nos moventibus nostri Decani &
capituli communi collationi & dispositioni sex
vicarias proprias, quae in dicta nostra ecclesia
plebaniae communiter nuncupantur; si vero ali-
quod altare, seu ecclesiam parochialem com-
muniter ad nostram collationem pertinens seu per-
tinentem vacare contigerit, praedictus dominus
Jo.

nonnisi nobilitate, vel equestri, seu mili-
li-

Joannes Im hobe noster concanonicus, quem quoad hoc tangit ordo de praesenti, habilem & idoneum per nos instituendum seu admittendum poterit nominare & postquam idem nominatus, ut sic per nos fuerit provisus, ex tunc nominandi facultas quoad alteria, parochiales ecclesias seu capellas a Decano nostro pro tempore, dummodo canonicus capitularis existat, reincipi & per nos alios supra dictos ordine praemisso continuari debet, quoad hujusmodi simplicia beneficia, quae canonicatus & praebendae non sunt, quousque inter nos aliquis non fuerit, qui nominaverit secundum ordinem ipsum contingentem, quo finito ex tunc Decanus & canonici capitulares prout tunc tempore novae inchoationis extiterit in capitulo successive unus post alium reincipere nominationem hujusmodi continuare & finire debent toties quoties opus fuerit talismodi ordine in perpetuum & inviolabiliter observato. Posito tamen, quod dominus Joannes de Geismar noster concanonicus praedictus prima vice sui ordinis a nominatione eum tangente supersedeat pro eo quod tempore hujus ordinationis obtinuit a nobis dominum Wernerum de Geismar ejus patrum de canonicatu & praebenda, qui proxime vacaverant, provideri, dum tamen iidem canonicatus & praebenda ab eodem domino Wernero judicialiter ut praefertur, non obvincatur. Et nos Apollo Decanus, Nicolaus scholasticus, Conradus cantor & canonici praenominati ordinationem hujusmodi mediis nostris juramentis dictae ecclesiae nostrae praestitis firmavimus pro nobis & nostris successoribus perpetuis temporibus inviolabiliter observandam, promittentes nihilominus bona fide, quod ex nunc & in antea nullus canonicorum nostrorum ad capitulum assumatur aut assumi debeat,

litari profapia illustres, pro diversitate
statutorum, admittuntur. m) Ipsemet
Bo-

beat, nisi prius juraverit corporaliter ordinatio-
nem hujusmodi, quoad omnia & singula ejus
puncta inconvulse & fideliter observare, eam-
que pro posse defendere, manutenere nec aliqua
ratione contravenire seu contraveniri facere seu
procurare, dolo & fraude quibuslibet procul motis.
In cujus rei testimonium nostras litteras per nota-
rium publicum infrascriptum publicari & subscri-
bi nostrique sigilli magni appensione fecimus com-
muniri. Acta sunt haec Frideslariae in loco
nostro capitulari solito nobis inibi ad praemissa
specialiter & capitulariter congregatis anno a na-
tivitate domini millesimo quadringentesimo qua-
dragesimo quinto indictione octava pontificatus
sanctissimi in Christo Patris ac domini nostri domini
Eugenii divina providentia Pape I V. anno deci-
mo quinto die veneris mensis Junii vel quasi prae-
sentibus ibidem honorabilibus viris dominis San-
dero de Dassel Joanne Borcholtz vicariis Henri-
co Kelbe &c. testibus ad praemissa vocatis pariter-
que rogatis. Et ego Wilhelmus de Kolbe clericus
Coloniensis Dioecesis publicus s. auctoritate impe-
riali notarius, qui ordinationi, constitutioni,
protestationi, omnibus & singulis praemissis, dum
sicut praemittitur, fierent & agerentur, una
cum praenominatis testibus praesens interfui ea-
que sic fieri vidi & audiui, ideo hoc praesens instru-
mentum publicum per alium fideliter scriptum ex-
inde confeci, in hanc publicam formam redegei,
signoque & nomine meis solitis & consuetis manu
mea propria signavi, subscripsi &c. &c. Coe-
terum perillustre praelaudatae ecclesiae Fritsla-
riensis membrum omni nobis asseveratione non
ita pridem affirmavit, ejusmodi nominationes
in praedicta ecclesia modo esse abolitas.

m) Sic de ecclesia metropolitana coloniensi testa-
tur

BONIFACIUS VIII. in privilegio de an. 1130. n) ratione admissionis canonico-
rum ecclesiae cathedrali *Halberstadiensi*
concesso expresse desiderat, *ut de nobili,
vel ad minus de militari genere ex utroque
parente.... existat.* Pariter in diplomate
EUGENII IV. de an. 1440. o) eadem re-
periuntur: *De nobili, vel ad minus ex
utroque parente de militari genere procrea-
tus.* ALEXANDER quoque VI. dum ERAS-
MUM

tur IMHOFFIUS in notit. procer. Imp. Lib. II. Cap.
IV §. 11. his verbis: *Nemo nisi illustrissimo san-
guine ortus, & octo proavorum illustri stemmate
demonstrato, ei adlegitur.* Adde NOLDENIUM
de stat. nobilit. Cap. V. num. 143. Canonici Pa-
derbornenses jam pridem retulerant ad concilium
BASILEENSE apud SCHATENIUM *Annal. Pader-
born. ad an. 1434. pag. 595.,* neminem a centum
& ultra annis ad capitulum admissum fuisse, *nisi
singulariter sint nobiles ex utroque parente &c.*
Ad capitulum *Monasteriense,* teste SCHENCKIN-
GIO *Defens. II. Erbmann. pag. 269.* nullus reci-
pitur, *nisi de nobili, vel saltem ex utroque pa-
rente de militari genere natus fuerit.* Conf.
JOANN. GEORG. CRAMER. *Comment. de jurib.
& praerogat. nobilit. avitae ejusque probationi-
bus ex institutis Germanorum priscis & hodie-
nis,* ubi aliorum adhuc capitulorum cathedra-
lium statuta & privilegia subjuncta sunt. Sta-
tutum ecclesiae *Mindensis* hac de re factum exhi-
bet WURDTWEIN *subsid. diplom. Tom. X. pag.
277.*

n) In LUNIGII *Spicil. eccles. Part. II. im Anhang.
pag. 35. num. 32.*

o) Apud EYBENIUM *de titul. nobil. §. VII. pag.
823.*

MUM DE WOLFSTEIN ad canonicatum & praebendam *Eychstädensem* admitti praecipiebat, hunc suum candidatum appellat clericum *Eychstädensis Dioecesis*, qui de nobili & militari genere ex utroque parente procreatus existit. p) Idem Pontifex rogatu BERTHOLDI *Hennebergici Electoris Moguntini* expediri curavit Bullam, ubi habetur, quod juxta statuta & consuetudines ecclesiae *Moguntinae* ac privilegia & indulta per Sedem apostolicam concessa, & ab antiquissimo tempore observata in dicta *Moguntina metropolitana* & insigni nulli ad illius, nisi de illustrium, Ducum, Principum, Comitum & Baronum, seu Nobilium genere, qui ad minus ex IV. ascendentibus, q) & ex illo gradatim descendentibus nobilibus antecessoribus suis recta linea ac militari genere sint procreati; admittantur.

§. XXV.

Contra
jus com-
mune

Equidem GREGORIUS IX. in sua constitutione: *Venerabilis Frater*, relata in corpore juris, r) eam consuetudinem rejecit, eoquod non generis, s) sed virtutum nobilitas, vitaeque honestas gratum Deo

p) Conf. KOELERI *histor. WOLFSTEINIANA* pag. 206. & 216. n. 25.

q) Ita quidem legitur in L. B. DE GUDENUS *Cod. dipl. Tom. IV. pag. 540. seq.*, sed id postea ad XVI. gradus fuit extensum.

r) Cap. 37. §. de praebend.

s) Rom. 12. Gal. 2. Ephes. 6. Coloss. 3.

Deo faciunt & idoneum servitorem, ad cujus regimen non multos secundum carnem nobiles & potentes elegit, sed ignobiles & pauperes. Ast, non obstante contraria juris communis dispositione, praedicta ecclesiae cathedralis argentinae, sicut & aliarum ecclesiarum Germaniae consuetudo & observantia omnino illibate conservata t) fuit, ita ut in illius statutis an. 1713. revisis, & a Galliarum Rege LUDOVICO XIV. confirmatis u) respectu

t) Quin imo JULIUS II. eandem consuetudinem per specialem Bullam approbavit, quam refert laudatus CRAMER. *l. c. Append. pag. 533.*

u) Apud EUNDEM *pag. 541.* Huc quoque pertinet intercessio Electoris *Trevirensis* ad Ss. Pontificem pro capitulo *Wormatiensi* in causa BOVILII contra jura capitulo obtrusi, quam illustr. AB HONTHEIM *H. T. D. Part. III. pag. 847.* refert hisce verbis: *Post debitam obedientiam & devota sanctorum pedum oscula, Beatissime in Christo Pater Domine clementissime. Quod sanctitatem vestram congruo erga eandem respectu praesentibus interpello, urget me capitulum cathedralis ecclesiae Wormatiensis, gravi cum querela exponendo, qualiter ad importunas instantias JACOBI DE BOVILLE, de canonicatu ibidem per Sedem apostolicam provisi, sumptuosa annorum aliquot lite, ac emanatis censuris, eo sub praetextu praegravetur, quasi ejusdem admissionem absque legitima causa in contemptum athesatae Sedis contumaciter detrectet, cum e contrario nihil antiquius habuerit, ac etiamnum habeat, quam, uti novissime patet, per debitam partitionem & citationem, ipsi DE BOVILLE legaliter insinua-*

Etu Neo - canonicorum German. haec
legantur ordinata: *Nemo germanus in-*
ter

*sinuatam, apostolicis mandatis, quae ad omnia
morem gerere, dummodo ea praestet, quae juxta
per antiquam Statutorum observantiam de pro-
banda legitima nobilitate, sicut in aliis Germa-
niae metropolitanis & cathedralibus ecclesiis, ita
& ipsa Wormatiensi haecenus inviolabiliter re-
ceptum, eidem praevia incumbunt; nihil enim
funestius posse capitulo accidere, quam illatum
nupero bello totale excidium, reliqua adhuc ju-
ra & Statutorum suorum privilegia, Pontificum,
Imperatorum & Regum indultis confirmata,
ab aliquot saeculis infracta, nunc primum la-
befactari. Cum itaque praefatum capitulum
hac in causa simul officia mea apud Sanctitatem
vestram interponi, instanter efflagitaverit, at-
que ego de ferventissimae justitiae Zelo omnino
persuassus, non intendere minus velle Sanctita-
tem vestram tanti momenti praejudicio, praedi-
ctae ac consequenter aliis cathedralibus Germa-
niae ecclesiis, totique equestri ordini, in grati-
am istius provisi, origine extranei, derogari;
Hinc ejusmodi precibus commotus, Sanctitatem
vestram humillime supplico, ut pro sua paterna
erga inclytam nationem, ac conservandis summa-
rum ejusdem ecclesiarum, nec non antiquae no-
bilitatis juribus ac praerogativis, haecenus glo-
riose testata propensione clementissime statuere
dignetur, quatenus praevia intentati processus
actor, pro obtinendo gratiae sibi factae aposto-
licae effectu, ad edendam nobilitatis suae dedu-
ctionem, memorati capituli Statutis conformem,
& ab aliis canonicis hucusque factam, remitta-
tur. Quem justitiae actum tam cathedralis
Wormatiensis ecclesia, quam omnes ecclesiasti-
ci Ordinis Status profundissimo submissionis ac
gra.*

ter canonicos Argentinenses annumeretur, qui in linea recta paterna non ostendat patrem, avum, proavum & abavum, & in linea recta materna pariter matrem, avum, proavum & abavum Principes esse aut Comites, potiendi jure vocis & sessionis in generalibus Imperii comitiis capaces, in linea vero collaterali singulos gradus & singula capita nobilia esse ad minimum, & in aliis Imperii capitulis nobilibus admissa, aut admittenda.

§. XXVI.

Eccur, quaeso! idem statui neque-
at circa expectativas *qualificatas* in Ger-^{Justifi-}
mania? neque enim hae *absolute* & *in* ^{cati,}
se reprobandae ob votum captandae mor-
tis, utpote quod personae, & quidem
non omni, nec rei cohaeret, imo pror-
sus evitari nequit, alioquin pacta quo-
que *successoria* Germanis usitatissima, x)
quin & omnes *ab intestato* successiones eli-
minanda forent. Hinc in supra adductis
aliisque Statutis & Synodis plerumque
adjiciuntur certae clausulae illarum justi-
ficatoriae, e.g. *nisi justa necessitas vel uti-*
D li-

gratitudinis cultu semper agnoscent. Ego vero speciali filialis observantiae debito aeternum permanebo S. V. devotissimus & obedientissimus filius Joan. Hugo Archiep. Elector Trevirensis. Ebrenbreitstein 7. Jun. 1699.

x) Conf. nostra comment. jur. de eo, quod circa paroem. Huth bey Schleyer &c. just. est. cap. VII, §. 8. seqq.

litas id postulaverit: nisi receptio facta sit de licentia Episcopi speciali &c. y)

§. XXVII.

Sub certis tamen conditionibus & qualitatibus,

Cum vero illa non tantum recte prohibita censeantur in ecclesiasticis, quae *directe* regulis *justitiae* repugnant, sed etiam, quae parum *honestae* sunt; in id capitulis & Episcopis Germaniae solícite incumbendum erit, ut omnes abusus & corruptelae ab ejusmodi expectativis quam longissime arceantur, inter quas a Synodo MOGUNTINA de an. 1451. 2) praeprimis numeratur, *quod in nonnullis ecclesiis Provinciae Moguntinae tam cathedralibus, quam collegiatis pessimae & juri divino & positivo ac rationi contrariae vigeant, & ex corruptela introductae sint consuetudines*, NB. praesertim in nominando personas ANTE VACATIONEM beneficii: & saepe pueris sine discretione ante quartum decimum annum, habendo minime respectum ad ecclesiam & Dei cultum, sed potius ad carnem, vel aliud commodum &c.

§. XXVIII.

Quarum I. est clericatus

Hoc ex fine variae jam pridem desiderabantur in Neo-canonice *qualitates & conditiones*. Primo namque praebenda seu canonicatu donandus debet esse in numero *clericorum*; a) inde per te-

y) Vid. dicta superius §. IV. seqq.

2) In LUNIGII Spic. eccl. Cont. II. pag. 85.

a) C., 17. ✕ de rescript. c. 6. ✕ de transact. & c. 2. ✕ de instit.

testimoniales, seu sic dictas *litteras formatas* Ordinantis a Neo-canonico probanda est saltem *primae tonsurae* collatio,
b) nisi ex fundatione c) vel statuto d) ma-

D 2

jor

b) Hac enim insigniti, secundum modernam disciplinam, non solum clerici *nomen*, sed etiam *rem* ipsam consequuntur. Inde synodus TRAVIRENSIS in HONTHEIMII *H. T. D. Part. II. pag. 83. cap. 118.* decrevit: *Item abusum damnablem, qui in nostra civitate, Dioecesi & Provincia Trevirensi inolevit, totaliter amoventes, omnibus personis nobis subditis, sub poena excommunicationis latae sententiae, firmiter inhibemus, nequis, antequam primam tonsuram per manus impositionem Sacramentalem receperit, sibi de quocunque ecclesiastico beneficio provideri procuret. Conf nostrae Instit. jur. eccl. univ. ad stat. Germ. cathol. accomod. Lib. II. Tit. II. §. 4.*

c) Sic HENRICUS Landgravius Hassiae in noviter fundata an. 1366. ecclesia collegiata S. MARTINI nonnisi praebendas *sacerdotales* instituit, voluitque, ut admittendi canonici sint vel *actu presbyteri, vel infra annum a tempore assentionis praebendae se faciant ad sacerdotium promoveri*, testante diplomate in KUCHENBECKERI *Analect. Hassiac. Coll. V. p. 29.* Pariter in diplomate fundationis novae praebendae in ecclesia cathedrali *Lubecensi*, dato ab HENRICO II. Episc. Lubec. an. 1332. in LUNIGII *Spicil. eccl. Part. II. p. 341.* habetur: *de canonicatu & praebenda non providebitur, nisi actu presbytero aut saltem in tali aetate constituto, quod infra annum a tempore provisionis sibi factae possit in presbyterum ordinari.* Huc pertinent quoque sic dictae praebendae *presbyterales*, quarum quatuor extant in ecclesia metropolitana *Moguntina*, eorumque

jor forsan ordo requiratur in illo, qui talem praebendam impetrare intendit.

§. XXIX.

que unus Archipresbyteri ecclesiae & civitatis Moguntinae fungitur munere, quod a R^{mo} ecclesiae metropolitanae Praeposito confertur. DÜRRIUS *cit. Diff. §. XXV. lit. i.*, ubi genuinam quoque hujus juris rationem suggerit.

d) Huc pertinet diploma DYTHERI Archiepisc. Trevirens. de an. 1303. in HONTHEIMII *H. T. D. Part. II. pag. 21. seqq.*, in quo pro nova erectione ecclesiae collegiatae S. MARTINI in Oberwesel voluit & ordinavit, quod personae ad dictos canonicatus & praebendas praesentandae in sacerdotio sint constitutae, vel habiles ad recipiendum ordinem presbyteratus infra annum, quem infra idem tempus, omnium occasione postposita, recipere teneantur, nihil habituri de ipsis praebendis, quamdiu non fuerint sacerdotes, sed fructus ipsarum praebendarum medio tempore obvenientes, in utilitatem ipsius ecclesiae convertentur.... Et si quis dictorum canonicorum in presbyterum non fuerit ordinatus infra annum, nisi abstinuerit de speciali licentia Praepositi & Decani, nec non capituli sui, Praepositus vel Decanus sibi aliam personam in Sacerdotio constitutam a patronis, ad quem illius praebendae collatio, seu personae praesentatio pertinet, ad longius infra triginta dies, post dicti anni spatium numerandos, praesentari mandabit, & si in hoc negligentes fuerint patroni, idem Praepositus vel Decanus illam praebendam tanquam vacantem, & quam ex tunc vacare decernimus, alii personae conferre poterunt, patronorum contradictione aliqua non obstante. Si vero dicti Praepositus vel Decanus remissi extiterint in praesentatione hujus praebendae infra mensem post tempus ad ipsos devolutum; ex tunc collatio talis praebendae ad nos libere devolvatur. Interim

re.

§. XXIX.

II. omnis *irregularitas* in Domicel-
lari cessare debet, ubi in Germania po-
tissimum respicitur ad irregularitatem *ex*
vitio corporis proveniente, cum vi sta-
tutorum plurimarum ecclesiarum, prae-
cipue cathedralium arceantur *gibbosi*,
monoculi, *claudi*, *coeci*, aliave *notabili*
corporis macula, aut animi deformitate
laborantes. Nec eatenus admittitur di-
spensatio Pontificis, etiam *ex plenitudi-*
ne, ut ajunt, *potestatis facta*, prout con-

II. In-
tegritas
corporis,

D 3

stat

reditibus hujus ecclesiae injuria temporum ni-
mium quantum imminutis, hodie superest so-
lus Praepositus, ad residentiam non adstrictus,
& sacerdos unus, parochi officio fungens.
Item diploma JOACHIMI Abbatis *Fuldensis* de an.
1650. in SCHANNAT. *Dioec. & Hierarch. Fuld.*
pag. 203., ubi de ecclesia collegiata S. BONI-
FACII Fuldae ita legitur: *ut tanto magis cultus*
divinus promoveri, & bono animarum provideri
possit, prohibemus pro Nobis & Successoribus no-
stris, ne alii, nisi actu sacerdoti, aut qui per
aetatem, aliaque requisita de proximo ad sacer-
dotium promoveri possit, eae praebendae confe-
rantur. Extat tamen novissimum exemplum,
ubi gloriosissime regnans Rdmus ORDINARIUS
circa hanc qualitatem gravibus de causis dispen-
savit, quod jus cuilibet ordinario in eodem
diplomate expresse reservatur in verbis: *Deni-*
que reservamus nobis facultatem etiam in futurum
circa hanc ecclesiam, ejusque administrationem
ita statuendi & disponendi, prout ratio loci,
temporis & status postulare, & pro majori bo-
no & incremento dictae collegiatae ecclesiae con-
ducere videbitur.

stat ex famosa controversia an. 1696. in *Constantiensi* ecclesia acriter agitata, cuius fata pluribus refert ANTONIUS FABER. e)

§. XXX.

e) *Tom. II. der Staats-Canzelen. pag. 37. seqq.* Videlicet Pontifex in mense *papali* vacans beneficium in dicta ecclesia contulerat PETRO PHILIPPO DE BERLEPS, qui ob dextrum pedem ex nervorum contractione incurvatum tam deformiter laborabat, ut nonnisi cruci ferreae, cui sic incurvatus ac pendulus pes deformi, ac ad palmum alto calceo artificiose alligatus erat, unoque baculo, quem manu tenebat, innixus incederet, & his licet duobus fulcris sustentatus, tamen turpissime enervis claudicaret, quemadmodum loquuntur literae ad Pontificem 5. Jun. 1696. hanc circa rem datae apud cit. FABER. pag. 59. Verum cum hujusmodi collatio statutis & observantiis, nec non concordatis nationis germanicae contrariaretur, non tantum ecclesia *Constantiensis*, sed & reliqui per Germaniam Episcopi hisce attentatis sese acriter opposuerunt. Juvat nonnulla hic subjungere ex literis *Constantiensis* Episcopi, eo nomine 29. Febr. 1696. ad Archiep. *Trevirensen* datis, in quibus causa denegatae institutionis assignatur, daß ihme Berleps nicht alleine seine eigene Inhabilität, um seiner allzu-mangel- und frippelhaften Personen willen, der Zutritt zu solchem Canonikat vermöge aller geistlichen Rechte versperret, sondern auch bey mehr erwehnten unsern Hochstift und für undenklichen Jahren wohl hergebracht, zumahlen auch aufs beste versehene, und ohne einige Unterbrüche allezeit in viridi erhaltene Statuta männiglichen ob vitium corporis excludiren: mithin diesen frippelhaften und dollfüßigen Berleps von dieses uralten und
in

§. XXX.

III. requiritur *legimitas* ratione III. le-
natalium, per testimonium legitimum, gitimitas
D 4 re-

in seinem Flor bis dahin so theuer erhaltene Hochstifts angemutheten Zutritt um so weiter zurück und abzuweisen, als er keinen einzigen actum ordinis clericalis, viel weniger die bey unser Cathedral-Kirchen einigem Canonico jeweiligen obliegende Functiones wird verrichten, wohl aber in dem Gegensatz, da nemlich ein mangelhafter Mensch sich, ohnangesehen seiner elenden Person, dergleichen unterfangen möchte; sich und unserm Hochstift zum Gelächter und Verachtung, ja auch dem umliegenden ohncatholischen wohl gar zum Aerger- niß darstellen können. Und weil er von Berleps dieß alles wohl vermerket, mithin seine unwidersprechliche Incapacität genugsam erkennet, als hat er bey dem päpstlichen Stuhl durch allerhand erschlichene, und an hohen Orten erworbene intercessionen so viel zuwege gebracht, daß Se. Päpstliche Heiligkeit ohnangesehen der gemeinen geistlichen Rechten, unsers Hochstifts best- fundirten Statuten, und der so heiligen gestellten concordatorum Germaniae, jedoch ex plenitudine potestatis apostolicae (wie die formalia lauten) über dieses Berleps Inhabilität auf ein bis dahin propter sanctitatem concordatorum nie erhörte Weise dispensiret habe. Additur in sequentibus, sollicite providendum esse, Damit durch dieses exercitium potestatis plenitudinariae (so bis anhero in Ansehen der Concordaten ohnbekannt, und demahlen erst wegen interesse eines Privat-Menschen durch allerley ungleich ex practicirte Bericht auf die Bahn gebracht worden ist) sämmtlicher Erz- und Hochstifter
in

Ratione
natalium
&

regulariter ex protocollo parochiali de-
sumptum probanda, idque in nonnullis
ecclesiis ad plures generationes f) ex-
ten-

in dem Reich stattliche privilegia, löbliche Sta-
tuta, althergebrachte Observanz, und mit die-
sen der allliche Splendor, Glor und decor nicht
eines Streichs über einen Haufen geworfen
worden. Imo verendum esse subjungitur, daß
wenn die Erz- und Hochstiftl. jura nicht mehr
durch die concordata Germaniae solten ge-
schühet werden, zu deren Stiftern augen-
scheinlichen Untergang der Privat- Affecten
Thür und Thor eröffnet, die Besetzung der Erz-
und Hochstifter auf ein freyes arbitrium aus-
gestellt, und endlich wohl gar dem anfleben-
den Reichs- Fürstenstand zur höchstgefährli-
chen Confusion des catholischen Systematis
großer Nachtheil zugezogen werde. Tandem
concluditur, conjuncta manu apud caesarem,
tanquam supremum ecclesiarum, praesertim ca-
thedralium advocatum, agendum esse, qui
etiam Comiti DE MARTINIZ, caesareo legato
apud Pontificem, hoc negotium demandavit,
eique per speciale rescriptum d. 3. Mart. 1696.
injunxit, ut Pontificem a proposito retrahere
modis omnibus curaret, daretque operam, ne
contra jura & concordata Germaniae quidquam
committeretur.

f) Sic in quibusdam ecclesiis Dioecesis *Trevirensis*
legitimitas in *quatuor* generationibus proban-
da est, quod aspirantibus ad beneficia maximas
nonnunquam causare solet difficultates. Interim
ansam hujusmodi statutis praebuisse videtur con-
cubinatus vitium, clericis iis temporibus adeo
commune, ut non formidarent, filios suos ille-
gitimos in ministros altaris assumere, veluti
constat ex Synodo TREVIRENSI *de an. 1310. cap.*

tenditur; imo in quibusdam ecclesiis legitimati, etiam per subsequens matrimonium excluduntur. g)

D 5

§. XXXI.

72. in HONTHEMII H. T. D. Part. II. pag. 57. ibi: Omnibus sacerdotibus sub poena excommunicationis latae sententiae praecipimus, ne divina officia celebrare praesumant filiis suis illegitimis sibi ad altare ministrantibus. Hac enim ratione spurii clericorum filii a beneficiis longius arcebantur.

g) Huc pertinet statutum capituli S. ANDREAE Coloniae de an. 1436. in WURDTWEIN. subsid. diplomat. Tom. IV. pag. 151. Num. XLX., in quo ordinatur, quod deinceps perpetuis futuris temporibus nulli illegitimi, aut extra thorum legitimum nati seu procreati, aut servi seu servilis conditionis in dicta ecclesia nostra ad canonicatus & praebendas, dignitates, personatus aut officia qualitercunque vacantia & imposterum vacatura in dicta nostra ecclesia, etiamsi Sedi apostolicae specialiter vel generaliter reservata fuerint, quavis auctoritate recipiantur, seu admittantur, quodque contra praemissa nullum indultuma quoquam sub quacunque verborum forma concessum aut concedendum alicui talium valeat suffragari. Item Bulla PII II. de non recipiendis illegitimis ad collegiat. S. BARTHOLOMAEI Francofurti IBIDEM pag. 161. Stat. Fritzlar. Vid. infra §. 32. *. In Statut. Lubecensibus apud ERNEST. JOACH. DE WESTPHALEN monum. ined. Tom. II. Tit. XV. pag. 2434. Statutum est solenniter, quod nemo in canonicum recipiatur, nisi sit de legitimo matrimonio procreatus, & cujus parentes sui conceptus tempore matrimonialiter copulati extiterint. In ecclesia metropolitana Trevirensi non admittuntur spurii vulgo nati, aut illegitimi quicunque, etiamsi au-
cto-

§. XXXI.

IV. aetatis

IV. desideratur *aetas legitima*, quae de jure quidem *communi b)* est *pubertas*, sed in pluribus Germaniae ecclesiis non observatur, *i)* licet non sine gravi disciplinae ecclesiasticae detrimento, pro
cu-

etoritate apostolica vel imperiali legitimated fuerint. In Statutis eccles. *Magdeburg. S. GANGOLPHI apud cit. DREYHAUPT. Tom. I. pag. 342.* disponitur: die Personen, so eligirt werden, sollen ihren Geburts-Brieff vorseigen. Daß sie vom Vater und Mutter, auch vom Großvater und Großmutter ächt und recht, und in der Ehe gezeuget, und gebohren. In eccles. colleg. *B. V. M. ad grad. Mogunt.* recipiendus in canonicum jurare debebat hoc modo: *Item juro, quod credo, me de legitimo matrimonio procreatum fore, & aliud nescio, nec contrarium unquam audi-vi, sic me Deus adjuvet. Vid. WURDTWEIN. subsid. diplom. Tom. I. pag. 228. seqq. Adde EJUSDEM Tom. IV. pag. 163.*

b) Conf. ESPENIUS *J. E. U. Part. II. Tit. XIX. Cap. I. num. II. seqq.* Concordant Statuta *Mindensia* de an. 1230. in LUNIG. 3theil. Fortsetzung. pag. 49. ibi: *nullus eligatur ad praebendam minor 14. annis.*

i) Vi Statutorum eccles. metropol. *Bremenfis* de an. 1617. in LUNIGII *Spicil. eccl. cont. III. pag. 960.* illustris persona, Princeps, comes, Baro praebendam impetrans, debebat ad minimum esse VII., nobilis autem XIV. annorum. In Statutis *Magdeburg. S. NICOLAI ci-tat.* desideratur *septimus annus completus, quod, ut ajunt Statuta, ex aspectu pueri dignoscere moris est, nec adeo acurata indagatione opus est.*

cujus proin restitutione merito laborarent Episcopi & capitula. k)

§. XXXII.

Huc spectant V. variae qualitates, ^{V. parentela &c.} *ex se* quidem *indifferentes*, vi statutorum nihilominus particularium candidatos ab impetratione canonicatus excludentes. Sic 1) in ecclesia metropolitana *Moguntina* duo fratres non possunt *eodem tempore* possidere praebendas. l) Pariter 2) in ecclesia cathedrali *Halberstadiensi* nullus eligi potest in canonicum, qui in ea habet fratrem, etsi hic fuerit Episcopus, m) vel 3), qui jam antea praebendam in eadem ecclesia habuit, sed eam resignavit, & 4) qui ante acquisitionem cano-

ni-

k) Quantopere S. BERNARDUS consuetudinem conferendi beneficia, praesertim majora, ex carnali quodam affectu, humanaque consideratione pueris, ad munia beneficiis annexa implenda omnino inidoneis, suo tempore vigentem exagitarit, deploraritque, docemur ex ejus *Epist. XLII.*, dum scribit in haec verba: *Scholares pueri & impuberes adolescentuli ob sanguinis dignitatem promoventur ad ecclesiasticas dignitates, & de sub ferula transferuntur ad principandum presbyteris; laetiores interim, quod virgas evaserint, quam quod meruerint principatum: nec tam illis blanditur adeptum, quam ademptum magisterium.* Adde *Epist. 271.*

l) Teste DURRIO saepe cit. *Diss. §. XVI.*

m) Vid. Statuta *Halberstad. de an. 1324.* in LUNIG. *Spicil. eccles. Part. II.* im *Anhang pag. 39.* Ansam hujusmodi Statutorum praebabant factiones, quemadmodum liquet ex Statutis *Br.*

nicatus matrimonium contraxerat. n) Item 5) in ecclesia cathedrali *Augustana* excluduntur cives augustani eorumque filii. o) Denique 6) in ecclesia *Fritzlariensi* habetur statutum, quod canonicus probare debeat per quatuor generationes, se non esse progenitum a parentibus, qui professionem artis *illiberalis* exercebant. *)

§. XXXIII.

Bremenfibz de an. 1245. in LUNIG. Spici. eccl. cont. III. pag. 953. num. 65., ubi legitur: Quia multa solebant scandala & inimicitiae in ecclesia nostra saepius exoriri pro eo, quod aliqua praebenda in ecclesia vacante carnalitatis affectu divisa fuerint vota, nos ad bujusmodi evitanda discrimina.... sancimus, ne de coetero duo fratres carnales sive uterini in ecclesia Bremensi in canonicos assumantur.

n) Conf. Statuta *Halberstad.* de an. 1593. in LUNIGIO loc. mox. cit. pag. 67.

o) Ita habetur in Statuto augustano, a SIXTO IV. confirmato per specialem Bullam de an. 1475., quam refert LUNIGIUS *Spic. eccl. Part. II. pag. 1058.* Turbas vero hanc circa rem excitatas vide in MÜLLERI *Reichs. Tagß. Theatro sub MAXIMIL. I. Part. III. pag. 136. seqq.*

*) Hoc clarius exprimitur in confirmatione Statuti eccles. collegiat. *Fritzlariens.* de an. 1748. in WURDTWEIN. *subsid. diplom. Tom. IV. pag. 173.*, hujus tenoris: NOS JOANNES FRIDERICUS CAROLUS *sanctae Sedis Moguntinae Archiepiscopus sacri romani imperii per germaniam archicancellarius & princeps elector &c. &c.* Decano & capitulo ecclesiae nostrae collegiatae ad sanctum Petrum *Frideslariae* salutem in domino sempiternam. Inter praecipua domus Dei, eccle-

§. XXXIII.

VI. denique praestandum est a Neo-
 canonico juramentum, quo varia pro
 di-

VI. ju-
 ramen-
 tum.

clesiarumque ejus honori dicatarum ornamenta illud praeprimis referimus, si salutaribus regantur ordinationibus & statutis, quibus veluti legibus fundamentalibus tota regatur ecclesiastica structura, debitus in cultu divino coeterisque functionibus conservetur ordo, ipsarumque ecclesiarum decus & incrementum pro viribus promoveatur, dilatetur, amplificetur. Sane inter plures ecclesias collegiatas, quibus archidioecesis nostra prae aliis floret & gloriatur, merito numeramus inter principales insignem ecclesiam nostram collegiatam ad sanctum Petrum Frideslariae, utpote quae ab ipso primo sanctae Sedis Moguntinae archiepiscopo, martyre ac germaniae apostolo sancto Bonifacio antecessore nostro fuit fundata, ipsiusque sacra archiepiscopali benedictione & assistentia personaliter honorata, jam per tot saecula inter bellorum frequentium tempestates, inter incendiolorum late serpentium flammam, inter acatholicorum undequaque circumjacentium praevalentiam in primitivo suo flore, fideique integritate non tantum illibate perstitit, sed & non minus in universae nostrae archidioeceseos, quam ecclesiae catholicae universalis speciale decus splendorem suum primitivum auxit, dilatavit, amplificavit. Cum igitur, sicuti exponi nobis fecistis, ad id assequendum plurimum contulerit ordinatio & statutum anno millesimo, quadringentesimo quadragesimo quinto die vigesima quinta Junii. Ab antecessoribus vestris unanimi consensu erectum; juxta cujus litteralem tenorem omnes ac singuli turnarii pro tempore existentes obligati sunt ad praebendam vacantem, ipsorumque
tur-

diversitate temporum p) & statutorum q) observanda promittuntur.

§. XXXIV.

turno affectam nominare personam habilem & idoneam, de ipsius nominantis, vel pari aut meliori sive honestiori parentela existentem: novissime autem ab aliquibus retro annis varia dubia circa sensum verborum illorum: de pari aut meliori sive honestiori parentela existentem; ab aliquibus mota, propterea tum intra, tum extra judicium controversia exorta fuerit: nos volentes eas omnes & singulas pro futuris temporibus suppressere omnemque viam ad earundem reassumptionem praeccludere, attendentes quam maxime observantiam velut optimam legum ac verborum interpretem, quae in ecclesia vestra collegiata, a longissimo tempore, uti asseritur, usque in praesens laudabiliter introducta esse noscitur, verba praedicta: de pari aut meliori sive honestiori parentela existentem: praesentium tenore auctoritate ordinaria explicamus, leuteramus, ac interpretamur, quod pro futuris perpetuis temporibus non in alio, quam sequenti sensu sint accipienda, ac intelligenda, scilicet, ut personae ad praebendam nominandae praeviae exhibeant schema genealogicum in suo, suorumque parentum, avorum & aviarum utriusque lineae insignium & armorum coloribus veris subjunctis prae & cognominibus nec non ut eadem arma & insignia non sint nova vel conficta, sed quod ejusdem parentes uti etiam avi vel aviae eisdem jam usi fuerint, non minus etiam quod ejusdem parentes, similiter & avi & aviae utriusque lineae nullam artem mechanicam exercuerint aut unquam professi fuerint aut tanquam mancipia vel rustici in pagis habitaverint, idque probent per duos testes de jure idoneos, praevio juramento actuali ob-

stri-

§. XXXIV.

Atque ex his demum omnibus jure ^{Hinc}
optimo concludimus, quod expectati- ^{contra}
vae

strictos, nec non ejusdem neo. provisi proavos & proavias utriusque lineae legitimo thoro natos & natas fuisse, in horum autem omnium & singulorum defectu persona ad praebendam nominanda saltem existat in aliqua universitate catholica germaniae graduata, scilicet in gradu licentiatatus vel doctoratus in Theologia vel jure sitque legitimo & honesto thoro nata, atque hoc sensu saepe memoratorum verborum sic accepto & intellecto ipsam ordinationem vel statutum anno millesimo quadringentesimo quadragesimo quinto die vigesima quinta Junii per antecessorum vestrorum unanimum consensum erectum hisce auctoritate ordinaria, in omni qua possumus plenitudine, de novo approbamus, ratificamus, confirmamus, volentes ac districte praecipientes, ut pro futuris perpetuis temporibus a vobis omnibus & singulis, vestrisque successoribus omnibus & singulis inviolabiliter observetur, & a nemine in turno existente ulla alia persona ad vacantem praebendam ullo unquam tempore nominetur, nisi modo & forma, ut supra dictum, qualificata existat, sin secus, & si a quodam turnario persona alia supradictis qualitatibus non insignita nominata fuerit, nominationem sic factam declaramus pro nulla ac irrita, ipsumque nominantem pro hac vice jure nominandi excidisse ac privatum existere, hunc in finem statim acceptis hisce & publice in capitulo praelectis omnes & singuli decanus & capitulares ad inviolabilem observantiam hujus ordinationis & statuti per corporale juramentum publice in capitulo mittendum, se astringant, sicut & nos eosdem astringimus quod idem pro futuro omnes &

vae *qualificatae*, hisque vel similibus conditionibus vestitae non solum tanquam

va-

& singuli neo-admittendi a nobis etiam provisi canonici ante eorum actualem receptionem indispensabiliter praestent, quemadmodum etiam nostros in Sede archiepiscopali successores in domino rogamus & obsecramus, ut dictae ecclesiae nostrae collegiatae verum ac genuinum bonum & splendorem maxime in facie circumjacentium undique acatholicorum prae oculis habentes pro futuris temporibus, si quae praebenda eorum collationi quomodocunque aut qualitercunque affecta fuerit ad eandem nullam etiam personam nominent, provideant, vel ulli alicui conferant, nisi quae supra memoratis a nobis qualitatibus insignita fuerit, in quorum omnium ac singulorum melius robur ac firmitatem praesentes has manu propria subscripsimus, & cancellariae nostrae intimae sigillo communiri fecimus. Moguntiae die decima octava mensis Augusti anno millesimo septingentesimo quadragesimo octavo.

Fridericus Carolus Archiepisc.

& Elector mpp.

p) Huc pertinet juramentum, quod Neo-canonici ecclesiae collegiatae S. JACOBI in Borsla praestare debebant: Item tractatibus, quibus domino Abbati Fuldensi, suae ecclesiae, seu capitulo & membris dictae ecclesiae in Borsla, aut eorum juribus praejudicare posset gravamen, interesse non volo, & si eosdem audiero, eidem domino Fuldensi, meo Ordinario manifestabo &c. Causam hujus additionis dederunt an. 1486. Landgravius Hassiae & Praeceptor domus S. ANTONII in Gronberg, dum de facto cum Decano & capitulo in Borsla institere, ut haec ecclesia praeter scitum & consensum Abbatis Fuldensis supprimeretur. Conf. SCHANNAT, in Dioecesi & Hierarch. Fuldens. pag. 202.

validae, sed etiam ceu licitae & honestae in GERMANIA semper substiterint, atque etiamnum subsistant.

E

§. XXXV.

q) Prae aliis notari meretur juramentum, quod neo-canonici in ecclesia Bingenſi S. MARTINI vi Statut. de an. 1403. in WURDTWEIN ſubſid. diplom. Tom. II. pag. 367. ſeqq. praestare tenebantur, ubi inter alia promiſit domicellaris: *Item quantumcunque fuero emancipatus, non instabo pro capitulo infra annum a die praesentis meae admiſſionis computando, nec in ſedibus me collocabo, quousque ad capitulum fuero receptus. Item non petam, vel peti procurabo me ad capitulum recipi, niſi in praebenda mea ſim quietus, & donec 24. annorum aetatem compleverim, & ad ordinem diaconatus ſim promotus. Item non impetrabo, aut procurabo literas ambaffiatas, aut preces a Principibus, Praeſlatis, Nobilibus, vel aliis quibuscunque pro me ſcribi, vel fieri, per quas juribus, ſtatutis & conſuetudinibus eccleſiae ordinatis & ordinandis, obſervatis & obſervandis quomodolibet obvietur, nec eis utar quovis modo, item dabo tres marcas argenti puri ad fabricam dominiſum... Item praestabo dominis de capitulo ſufficientem cautionem infra menſem a tempore admiſſionis meae computando per quatuor perſonas honeſtas & graves, qui una mecum literam huiusmodi cautionis dictis dominis meis dabunt & ſigillabunt ſecundum formam mihi per eos praesentandam, de reddendo ipſos ſimpliciter indemnes occasione meae praebendae. Item non permutabo, nec in alium transferri procurabo meos canonicatum & praebendam. Item non impetrabo, nec impetrari quidquam procurabo in praejudicium eccleſiae, vel perſonarum ejus, aut me ab hoc juramento abſolvi, vel ſuper eodem mecum diſpenſari, nec utar ejusmodi impetratis.*

§. XXXV.

Impug-
nantes

Quodsi vero expectativae hujusmodi ad *legitimas* ecclesiarum Germaniae observantias, & honestas consuetudines referendae veniant, r) ideoque a nemine quocunque praetextu *in regula* s) impug-
na i

r) Vid. dicta superius §. XXIII. Quare huc applicari nequeunt, quae in Rescripto caesareo an das Stift Thorn 1727. 5. Decembr. in MOSER. Tract. von den kaiserlichen Regierungss-Rechten und Pflichten pag. 311. referuntur his verbis: wo beynebens auch, da man sich hierinfaß auf das Herkommen beziehen wollte, noch allzeit ein grosser Anstand seyn würde, ob die Capitulares eine dergleichen zu merklichen Abbruch der allerhöchsten kaiserlichen Authoritât, wie nicht weniger.... ge-
reichende Observanz ohne kaiserliche Vorberuust und speciale Einwilligung privata autoritate einzuführen, und hierdurch die Eigenschaft der ersten Foundation solchergestalten zu ändern sich haben ermächtigen können.

s) Secus enim dicendum foret de abusibus & corruptelis, quae hic facile irrepere possunt. Hinc Episcopo procul dubio competit potestas similes abusus tollendi. Huc facit statutum Synodale supra laudati Cardinalis & Episcopi MARCI SITTICI apud LUNIG. *ibid. cit. pag. 560.*, quod merito in omnibus ecclesiis introduceretur, & ita sonat: *Ne juvenes otio & desidio torpescant, eorumque ingenia, quae saepe numero si exercerentur, optima & felicissima haberent, ullatenus negligantur, tam cathedralis, quam collegiatarum ecclesiarum civitatis & Dioecesis nostrae junioribus canonicis, ejusdemque ecclesiae nostrae expectantibus... injungimus & mandamus, ut ad eas dignitates & gradus, ad*
quos

nari valeant; omnino sequitur, quod, sicut ^{Sub quo-}
Imperatores & Reges Germaniae, tan-^{cunque}
E 2 quam

quos aspirant, se assiduo studio usque ad 25um aetatis suae annum praeparent, dignosque & idoneos reddant, & sub poenis a capitulo, cujus ii sunt canonici exspectantes, infligendis, atque etiam, si incorrigibiles esse pergerent, sub poena privationis canonicatum... jurisque, quod ad eundem consecuti sunt, absque nostra & capitulorum suorum permissione & consensu, nusquam alibi, quam in Seminario nostro, vel in aliis catholicis & approbatis Gymnasiis in sacra Theologia, Jureve canonico, vel Philosophia studeant, habitumque clericalem in iis gestent, ac vitam canonicis, clericis & studiosis dignam agant, & praeterea singulo quoque anno nobis vel Vicario nostro & capitulis suis, ubi alibi, quam in Seminario nostro studuerint, diligentis studii sui testimonium exhibeant. In statutis eccles. Lubec. supra allegatis etiam disponitur, nequis recipiatur ad capitulum, nisi ad minus per duos annos receptionem aut provisionem hujusmodi suam praecedentes cum ecclesiasticis personis clericaliter & laudabiliter conversatus fuerit. Neque hic omittenda, quae Patres concilii MOGUNTINI de an. 1549. cap. 86. in HARDUIN. collect. Tom. IX. col. 2134. in hunc modum sanxerunt. Haftenus in ecclesiis cathedralibus & collegiatis (saltem in ea parte, qua majores nostri non sine magna ratione juniores canonicos, quos domicellares vocant, non statim ut beneficia acceperint, ad capitula admitti, sed ad tempus sub jugo Praelatorum detineri voluerunt) satis negligenter advigilatum fuisse, non sine ecclesiarum perniciie, sentimus; dum hi, quibus ea cura incumbit, ad studia & mores domicellarium parum attendentes, si modo do-
mi.

Praetex-
tu

quam advocati nati, etiam *particularium* Germaniae ecclesiarum vi capitulationum *t*) laudabiles observantias seu consue-

micellares certum tempus in beneficii possessione exegissent, aut pecuniam pro emancipatione constitutam numerassent, sine ampliori delectu quosvis ad capitula admisserunt, etiam eos, quos nec vitae honestate, nec doctrina satis idoneos, aut ecclesiis utiles futuros norint. Quorum indemnitati consulere volentes, Praelatorum, capitulorum & aliorum, quorum interest, conscientias duximus onerandas, hisque districte praecipiendo injungimus, ut in posterum non secundum praetensam consuetudinem (quae in hac parte, ut ecclesiis perniciofa, irrationabilis, aut potius corruptela censenda est) quoslibet, sed secundum conscientiam idoneos tantum & dignos ad capitula, praesertim metropoliticum & cathedralia admittant.

- t*) Verba haec sunt *Art. XIV. §. I.* wir sollen und wollen auch bey dem heil. Vater, dem Pabst und Stuhl zu Rom unser bestes Vermögen anwenden, daß von Demselben, gleichwie wir ohnehin des Vertrauen seynd . . . deren Domcapitulen . . . hergebrachte Statuta und Gewohnheiten allerdings beobachtet, und dagegen . . . in keine Weise gehandelt werden. Et *§. III.* Auch darob und daran seyn, daß die vorgemeldete concordata Principum . . . auch Privilegia, Statuta und Freyheiten gehalten, gehandhabet, und denenselben vestiglich gelebet und nachgekommen 2c. Quantum ad contextum *§. I.* allegati in capitulatione primum JOSEPHI I. de *Statutis* mentio facta est, prout advertit MOSER. *ad capitulat. Caroli VII. Tom. II. pag. 433.* In capitulatione CAROLI VI. autem legitur: rechtmäßig hergebrachte Statuta,

fuetudines & statuta *u)* in genere tenen-
tur defendere contra *illegitimos* quorum-
E 3 cun- Hujus-
modi ex-
spectan-
tes

ta, omiſſis illis verbis: *allerdings beobachtet, und dagegen*, quae capitulationi CAROLI VII. primitus inserta ſunt.

u) Dummodo *legitimi superioris confirmatio* acceſſerit, ſaltem ſi iisdem aliquod praejudicium *adversus extraneos* involvatur, quemadmodum colligitur ex cit. Reſcripto ad eccleſiam *Thorenensem*, ubi dicitur: *Ihro kayſerliche Ma-jeſtät könnten nicht beſinden, wie in daſigem Stift eben keine andere, als altgebohrne Reichs-Gräfinen zugelassen werden ſollten: immaſſen ſolches weder der Fundation-Brief, noch NB. die von kayſerlicher Ma-jeſtät con-firmirte Statuta erfordern.* Conf. ANT. SCHMIDT *Diff. de Imperat. Statutor. in eccles. Germ. pro-tect. §. IV.*, ** quae extat in *EJUSDEM theſauro eccl. Tom. II. pag. 340. ſeqq.* Coeterum hu-jusmodi Statuta, plerumque inter ſecretiſſima capitulorum relata, ſumma cura, plus quam facti penes Romanos, occultari ſolent, teſte DURRIO *cit. Differt. §. XXVII.*, qui proin-velut alter GNEJUS FLAVIUS eorum elenchum publicavit, quem & nos una cum variis alia-rum eccleſiarum ſtatutis hic ſubjicimus. Quam egregie enim haec ſtatuta ad illuſtrandum jus eccleſiaſticum germanicum & eccleſiarum ger-manicarum ſtatum inſerviant, nemo rerum pe-ritus ignorare poteſt. Quanquam vero ſtatu-ta iſta ad jura cujuſlibet eccleſiae *propria* per-tineant, ideoque in multis capitibus ab invi-cem diſcrepent; conveniunt tamen plerumque in iis, quae de vita, moribus, inſtitutis, re-bus & bonis canonicorum ſtabiliuntur, quem-admodum ex praefenti Diſſertatione ſufficienter deſumi poteſt. Itaque occurrunt.

Merito cunque impetus; ita *in specie* quoque,
ut capitulorum circa expectativas qua-
li-

1) STATUTA eccles. cathedr. *Frisingensis* con-
dita ab OTTONE Frisingensi Episcopo an. 1158.,
in LUNICH *Spicil. eccl. Part. II. pag. 233.*

2) STATUTA eccl. cathedr. *Mindensis* de an.
1230. apud EUNDEM 3. *Theil Fortsetzung. Cont.*
III. pag. 57. Addition. exhibet WURDTWEIN
in subsid. diplom. Tom. X. pag. 1. & pag. 51.

3) STATUTA eccles. cathedr. *Swerinensis* de an.
1238. habentur in ERNEST. JOACH. DE WEST-
PHALEN *Monumentis ineditis rer. German. prae-*
cipue cimbricar. Tom. II. pag. 1970.

4) STATUTA eccles. cathedr. *Lubecensis* apud
EUNDEM *pag. 2422.* Item in LUNICH *Spicil.*
eccl. Part. II. im Anhang. pag. 59.

5) STATUTA eccles. cathedr. *Haiberstadiensis*
de an. 1410. exhibet LUNIGIUS *l. c. pag. 77.*

6) STATUTUM eccles. *Hildesheimiensis* de an.
1419. refert GEORG. LUDOV. BOEHMER. *in*
Observat. jur. can. obs. VII. pag. 322.

7) STATUTA ecclesiae S. DIONYSII *Leodii* ex-
tant in CAROLI LUDOV. HUGO *Abbatis Stigavii*
sacrae antiquitatis monumentis historic. dogma-
tic. diplomatic. Tom. II. pag. 439.

8) STATUTA ecclesiae S. BARTHOLOMAEI
Francofurti de an. 1410. sistit WURDTWEIN. *in*
Dioecesi Moguntina in Archidiaconatus distincta,
commentationibus diplomaticis illustrata, e do-
cumentis originalibus & authenticis eruta. Part.
I. pag. 460. & subsid. dipl. T. I. pag. 1.

9) STATUTA ecclesiae S. MARTINI *Bingensis*
de an. 1403. renovata exhibet IDEM *in suis*
subsidiiis diplomaticis Tom. II. pag. 338.

10) STATUTA ecclesiae S. ALEXANDRI *Ein-*
beccensis ex saec. XIV. & XV. inseruit LUDE-
WIGIUS *Reliqu. manuscript. Tom. X. pag. 101.*

lificatas statuta & observantias ex eodem ^{Implo-}
fundamento facta tecta conservent, mu-^{ratur}
neri eorum omnino convenit.

E 4

§. XXXVI.

11) STATUTA ET PRIVILEGIA A LEONE X. data an. 1519. *neo-fundatae ecclesiae S. MARIAE MAGDALENAE in arce S. MAURITII oppidi Hal-
lensis* extant IBID. *Tom. XI. pag. 422.* sicut & constitutiones pro ecclesia Moguntina *pag. 384.*

12) STATUTA ecclesiae B. M. V. in *Würtzen* Dioecesis *Misnensis* de an. 1505. extant in LUNIGII *Spic. eccl. cont. I. pag. 839.*

13) STATUTA eidem ecclesiae *S. Mariae Magdalenae*, ab ALBERTO Brandenburgico Cardinali an. 1520. concessa exhibet Joh. Christoph. von Dreyhaupt in der Beschreibung des zum Herzogthum Magdeburg gehörigen Saal-Kreyses *Tom. I. pag. 891. num. 268.* & Statuta *additionalia de an. 1531. pag. 919.*

14) STATUTA eccles. cathedr. *Caminensis* de an. 1578. reperiuntur in LUNIGII *Spicil. eccl. 3ten Theil Fortsetzung Cont. III. pag. 12.*

15) STATUTA eccles. metrop. *Bremensis* an. 1617. A JOANNE FRIDERICO Archiepiscopo confirmata habentur apud EUNDEM *Spic. eccl. Cont. III. pag. 960.*

16) STATUTA eccles. collegiatae S. GANGOLPHI in civitate *Magdeburgensi* de an. 1624. exhibet. *cit. DREYHAUPT pag. 341.*

17) STATUTA eccles. metropol. *Magdeburgensis* de an. 1660. referuntur ab EODEM *pag. 482. num. 139.*

18) STATUTA eccles. S. NICOLAI in eadem civitate de an. 1699. extant *ibidem pag. 489.* Quamvis autem Statuta *Caminensia & Magdeburgensia* a canonicis, jam protestanticae religioni addictis condita sint; exhibent tamen
il-

§. XXXVI.

Impera-
toris au-
xilium.

Quam ob rem in casu contrave-
nientiae & impugnatarum ejusmodi ex-
spe-

illa antiquissimas earum ecclesiarum adhuc *orthodoxarum* consuetudines.

19) STATUTA eccles. cathedr. *Argentoratensis* an. 1713. a Rege Galliarum LUDOVICO XIV. confirmata subjungit JOAN. GEORG. CRAMER *comment. de nobilit. avita. pag. 544.*

20) STATUTA eccles. colleg. S. BONIFACII Fuldae magna ex parte extant in diplomate de an. 1650. a JOANN. FRIDERICO SCHANNAT *relat. in Dioec. & Hierarch. Fuldensi pag. 203.*

21) STATUTA eccles. metropol. Colonienfis exhibet WURDTWEIN in *subsid. diplom. Tom. III. pag. 76.*

22) STATUTA ecclesiae Flonheimensis sistit IDEM in *Dioec. Mogunt. in Archidiaconatus dist. Tom. I. pag. 113.*

23) STATUTA eccles. *Wetzlariensis* B. M. V. extant in EJUSDEM *subsid. diplom. Tom. IV. pag. 48. & 86.*

24) STATUTA eccles. equestr. ad S. PETRUM *Wimpinensis* leguntur in EJUSDEM *subsid. diplom. Tom. V. pag. 64.*

25) STATUTA eccles. ad S. PHILIPPUM *Celbensis* continet EJUSDEM *subsid. diplom. Tom. VI. pag. 25.*

De coetero desideramus, inquit celeberr. WURDTWEIN. *subsid. diplom. Tom. I. pag. 2. not., quam avidissime codicem Statutorum omnium ecclesiarum cathedralium & collegiatarum Germaniae, quem nonnisi illi retardabunt, qui saluberrimas ordinationes hactenus neglectas & deinceps parumper sunt curaturi. Quantum lucis juri ecclesiastico & historiae medii aevi codex iste affundere poterit! insigne ejusmodi opus ecclesiis*

spectativarum, seu inde resultantium
jurium auxilium Imperatoris, tanquam
advocati & protectoris ecclesiarum Ger-
maniae merito imploratur, x) & a con-
silio imperiali aulico mandata vel rescri-
pta de non contraveniendo statutis vel
observantiis S. C. petuntur, atque, te-
ste quotidiana praxi, mandata *dehorta-*
toria, inhibitoria, aut cassatoria impe-
trari solent. y)

C A P U T III.

*Varia, eaque practica corollaria inde
deducit, atque illustrat.*

§. I.

Demonstrato haftenus expectativa-
rum *qualificatarum* in Germania va-
lo- Inde in-
fertur I.
expecta-
tivas esse

*cathedralibus & collegiatis aequè parum prae-
judicabit ac monasteriis codex regularum a LU-
CA HOLSTENIO Vaticanae Basilicae canonico
& Bibliothecae praefecto, in VI. Tomos divisus.*

x) Videlicet ecclesiae germanicae juribus & li-
bertatibus suis adversus invasores unitis consi-
liis consulere solent, vel remonstrationibus
etiam ab aliis, seu Antistitibus, seu capitulis,
romano Pontifici factis; cujus exemplum exhi-
buimus §. 25. *lit. v.*; vel conjuncta eorundem
Praesulum capitulorumve imploratione caesa-
ris, tanquam supremi ecclesiarum Germaniae
advocati, ut vi hujus officii earundem jura
contra violatores illibata servantur. Hujus
generis exemplum prostat supra §. 29. *lit. e.*

y) Conf. Pfeffinger. *ad Vitriar. Tom. III. pag.*
108. Neue Staats-Consulen Tom. V. pag.
233. MOSER. Neuestes Staatshandbuch Part.
II. pag. 2.

tantum
causati-
vas fru-
ctuum.

lore seu justitia & honestate, notabiles prorsus atque insignes exinde conclusiones pro quotidiana praxi deducere licet. Nam I. ex eo, quod expectativarii *qualificati* sint veri canonici, sed fructus vel *nullos*, vel *admodum tenues* & ad congruam sustentationem minime sufficientes percipiant, (*Cap. II. §. VI.*) spon- te sequitur, eorum praebendas esse tan- tum *causativas* fructuum, 2) ideoque hu- jus-

2) Postquam concilium TRIDENTINUM plurimum beneficiorum incompatibilitatem ob exactiorem residentiam requisitum induxerat *sess. VII. cap. IV. & sess. XXIV. cap. 17.*, ita ut omnia illa beneficia censenda essent imposterum *incompatibilia*, quae residentiam *personalem*, sive dein ratione *curae animarum*, sive ratio- ne *servitii* requirunt; Conf. FAGNANUS *ad cap. cum jam dubium. de praeb. num. 39.* ra- tione hujusmodi *servitialis* residentiae praxis & stylus curiae eam adinvenit distinctionem, qua alia dicitur residentia *praecisa & simplex*, quae scilicet absolute necessaria est sub poena privationis *tituli*, seu quae ideo praecise re- quiritur, ut quis possit obtinere beneficium; alia vero tantum *causativa*, sine qua quidem beneficium, non tamen ejusdem fructus per- cipi possunt. Hujus vero distinctionis admi- niculo id effectum, ut ea tantum beneficia *simplicia* reddita sint *incompatibilia*, quae exi- gunt residentiam *praecisam & simplicem*, non vero illa, in quibus requiritur residentia *tan- tum causativa*. Conf. GONZALES *ad Reg. VIII. cancell. Gloss. XV. num. 20. seqq.* RIGANTIUS *comment. in Reg. I. canc. §. VIII. num. 16. seqq.*

jusmodi expectativarios *nolentes* ad residentiam adstringi haud posse, *a)* neque ob adeptionem alterius beneficii subitaneam earum dimissionem in vim concordatorum Germaniae *b)* urgeri, multo minus introductae ibidem reservationi locum esse.

§. II.

II. ex eo, quod hujusmodi expectativarii jus *strictè* tale ad ipsam praebendam consequantur, (*Cap. II. §. IX.*) recte inferitur, hoc ipsum jus etiam in alterum ad normam canonum *c)* transferri posse, quemadmodum ipsae *praebendae*, imo *primae preces* Imperatoris, utut in proxima spe consistentes, teste experientia, alienantur, *d)*

II. recte transferri in alium,

§. III.

Hinc III. ulterius inferitur, in casu, quo plures expectativarii, seu canonici in herbis recepti sunt, *vacante praebenda*, secundum jus quaesitum, seu *senium*, ut ajunt, successionem, sive ascensionem esse instituendam, ita ut in eccle-

III. secundum senium fore instituendas,

a) Conf. NELLERUS *Dissertat. de varietate resident. canon. §. XXI. **

b) Vid. *nostrae Instit. J. E. U. Lib. III. Tit. XXXIII. §. 26. seqq.*, ubi haec fusius deducuntur.

c) E. g. resignatione, permutatione &c.

d) Instrumentum translatarum sive cessarum precum exhibet WURDTWEIN *subsid. diplom. Tom. III. pag. 52.* Adde STRYCKIUM *de expectantiis Cap. V. num. 43.*

clesiis, in quibus tres ordines canonicorum, videlicet *maiores*, *minores* & *electi* reperiuntur, *senior* ex *electis*, seu exspectantibus ad *minorem*, *senior* vero ex *minoribus* praebendatis ad *majorem* praebendam *vacantem* promoveatur. e)

§. IV.

Cum
vigilantia

Veruntamen ut huic ascensioni locus sit, necesse est, ut *senior* ejusmodi *tempore debito vigilaverit*, hoc est, intra statutum tempus se declaraverit, atque petierit *vacantem* praebendam sibi conferri: alioquin non vigilans *senium* quidem *praesens*, non tamen *jus* ad *aliam proxime* vacaturam in eadem ecclesia praebendam amittit. Nam & Pontifex ratione beneficiorum, tam *in curia*, quam *in mensibus papalibus* vacantium tempora statuta accurate observare debet, ita ut eisdem elapsis provisio Ordinarii subintret. f) Confirmatur hoc ex BONIFACIO VIII., g) dum circa clericum, qui

man-

e) Ita omnium capitulorum praxis constanter tenuit, teste BARBOSA *de canonicis* Cap. XII. num. 22. *fin.* Adde cit. Statuta *Wurcensia*, quae num. 5. ita disponunt. *Volumus etiam, ut secundum consuetudinem hactenus inconcusse observatam exspectantes gradatim assequi debeant praebendas ita: primus exspectans ordinarius primo assequatur & habeat juniorem primo vacantem ex morte vel resignatione, demum majorem.*

f) C. 3. *de praeb. in 6.* J. P. O. Art. V. §. 20.
g) C. II. *de praebend. in 6.*

mandatum de providendo in certa ecclesia a Papa obtinuerat, sed, cum postea vacaret praebenda, eam intra praefixum tempus petere neglexerat, expresse distinguit, utrum *simplicem* duntaxat expectativam adhuc habuerit, an vero *jamtum & ab initio* receptus fuerit in canonicum. *Priori* casu decernit, expectativarium praetextu illius nudi mandati aliam postmodum in eadem ecclesia vacaturam petere haud posse, *cum facta ei gratia per ipsius negligentiam sit extincta*. Casu vero *posteriori* censet, eum, dicta negligentia non obstante, petere posse praebendam aliam proxime vacaturam, *cum remanserit in ea canonicus*.

§. V.

Tempus hoc, intra quod vigilare debent *seniores*, pro more capitulorum quidem variat, de jure tamen *communib)* est XX. dierum, a tempore ipsius *vacantiae*, non vero a die adeptae *scientiae* seu *notitiae* computandorum. Quod si enim tempus pro Ss. Pontifice statutum sit *continuum*, atque a die *vacationis i)* currere incipiat; multo magis id obtinebit in senioribus, qui vacantiam facile scire & potuerunt, & debuerunt.

§. VI.

Porro quia haec *vigilantia* eo ten- Rite
de-

b) C. *fin. de consuetud. in 6.*

i) Conf. omnino *nostrae instit. jur. eccles. univ. Lib. III. Tit. XXXIII, §. 21. cum not.*

Inter
posita,

dere debet, ut senior non ad praebendam *qualemcunque*, sed *actu vacantem* (§. IV.) se offerat, illamque sibi conferri petat; necessario consequi videtur, *generalem* solum, seu *eventualem* & *sine expressione certae vacantis* praebendae de *vigilantia* protestationem hic nullatenus sufficere, utpote quae facta fuit praebenda hac *nondum vacante*. *Specialis* proin declaratio & *distincta* professio quoad beneficium *per mortem* e. g. TITII vacans absolute requiritur. k)

§. VII.

Quod
singulari

Juvat mox dicta singulari quodam responso, ab ill. *Facultate Fridericiana* concepto, & a BOEHMERO l) jam relato uberius declarare:

Hat ben einem Evangelischen hohen Stifte ein Canonicus NN. bey dem Capitul angehalten, daß sein Sohn inter canonicos expectantes, gegen Erlegung der gewöhnlichen praestandorum, immatriculiret werden mögte, so auch erfolgt, iedoch von dem Decano solches Stifts dabey erinnert worden, daß, wenn dieses hierunter verbor-

k) Hinc optime sibi prospicient seniores, a loco beneficii absentes, si ibidem constituent sibi procuratorem specialem, qui nomine sui principalis in casu vacantis *certae* praebendae mox specialem protestationem interponat: hac enim ratione omnibus difficultatibus & processibus via praeccludetur.

l) J. E. P. Lib. III. Tit. VIII. §. 22.

borgen seyn sollte, daß NN. einen Todes-^{Reipon-}
fall wüßte, und seinem Sohn dadurch und so^{so}
fort zur praebenda verhelfen wolte, so wol-
te er bedungen haben, daß solches seinem,
des Decani Sohn, unschädlich seyn sollte,
und wolte er deshalb vigiliret haben, des-
gleichen auch der Syndicus capituli vor sei-
nem Principalen gethan. Ist hierauf NN.
den 5. Jan. a. c. gewöhnlich immatriculi-
ret, und ihm darüber ein Schein ohne ein-
zige eingerückte Bedingung und reservation
ertheilet, dadurch er gleich anderen imma-
triculatis secundum statutum & observan-
tiam ein jus quaesitum erhalten; hat fer-
ner der Syndicus capituli den 8ten ejusdem
vor 25. immatriculatos, von denen er be-
vollmächtigt ist, ingleichen der Actuarius
capituli wegen unterschiedner anderer eine
schriftliche vigilanz eventualiter und in ge-
nere, ohne expression eines gewissen casus
übergeben, darauf NN. den 10. ejusd.,
da er durch einen expressen Nachricht erhal-
ten, daß unter den minoribus NN. mit
Tode abgangen, in specie auf diesen Fall
seine vigilanz an den Herrn Decanum ca-
pituli übersandt, welcher darauf nebst dem
Stift-Syndico gleichergestalt auf diesen
Fall die vigilanz wiederhohlet, und iezo
unter denen dreien vigilantibus, welchen
die possessio praebendae vacantis ertheilet
werden mögte, Streit entstehet, so wird
gefraget:

1. Ob die general-vigilanz, welche so-
wohl

wohl bey versamleten capitulo den 5. Jan., als auch nachhero unter den 8. ejusd. schriftlich geschehen, einigen effect haben können, da bisher die unverrückte observanz eingeführet, das keine vigilanz cum effectu geschehen, noch angenommen, wenn nicht auf einen gewissen Todes Fall vigiliret worden?

2. Ob nicht vielmehr secundum statuta & observantiam capituli des NN. Sohne, tanquam primo vigilanti, die possession der erledigten minor-praebenda vor allen andern zu ertheilen, gegen die gewöhnliche praestanda?

3. Ob das tempus canonicum fernerhin a die mortis praebendati, und nicht a die scientiae zu computiren?

4. Ob NN. oder dessen Sohne dieses an seinem erlangten jure prioritatis schaden können, wenn er gleich überführet werden mögte, das er zu der Zeit, da er seinen Sohn immatriculiren lassen, albereit den Todes Fall gewußt? und

5. Ihn das jurament darüber de jure deferiret werden können?

So viel nun die Entscheidung der 1. und 2. Frage betrifft, ob gleich eingewandt werden mögte, das derjenige, welcher ein general-vigilanz übergiebt, dadurch auf alle casus speciales ein Recht erlanget, cum genus sub se comprehendat omnes species;

Weil

Weil aber dennoch keine vigilanz statt ^{Facul-}
haben kann, wo noch kein casus vorhanden, ^{tatis}
ben welchem eine vigilanz nöthig, hiemit
auch die observanz des capituli übereinstim-
met, welche in solchen Fällen pro lege bil-
lich zu achten, auch an sich sehr rationabilis
ist, allermassen sonst ein jedweder neuer im-
matriculatus sich mit solcher generalvigi-
lanz versehen, und also der nachhero imma-
triculirte nimmermehr eine facultatem vi-
gilandi überkommen könnte, welches doch
denen statutis und observanz des capituli
nicht gemäß, als woselbst, wenn 21 Tage
nach des praebendati Tode, und also das
tempus canonicum, darinnen die ordent-
liche adscensio secundum senium immatri-
culationis statt findet, verlauffen, einem
jedweden zu vigiliren freigelassen ist; hin-
gegen diese 21 Tage a morte praebendati
bereits schon längst verflossen gewesen, als
N. N. seine vigilanz auf diesen casum spe-
cialem übergeben, und demselben nicht prae-
judiciren kann, das die andere bereits ge-
neraliter vigiliret, weil, wie gedacht, sol-
che unkräftig ist, idem enim est, non fie-
ri, vel minus legitime fieri.

Arg. l. quoties. 6. D. qui satisd. coguntur.
COSTA de jur. factique scient. Et ignor.
inspect. 23.

Auch sonst aus denen Rechten bekannt,
quod in toto jure generi per speciem de-
rogetur, auch nicht hindert, das sie nachher
ro die general-vigilanz auf diesen casum

specialem gerichtet, indem solches geschehen, da bereits N. special vigilanz übergeben gewesen, und dieser dadurch ein jus praelationis erhalten, welches ihm hinwieder nicht benommen werden können.

Arg. l. nec avus. 4. C. de emanc. lib.

So erscheint hieraus so viel, daß die general-vigilanz unkräftig, hingegen dem jungen N. tanquam primo vigilanti die possession der erledigten minor-praebende, wenn er praestanda praestiret, vor allen andern zu ertheilen sey.

Was die 3. Frage betrifft:

Obwohl sonst die praescriptiones, praesertim brevioris temporis, ihren Anfang nicht zu nehmen pflegen, nisi a die scientiae, cum ignoranti nihil imputari possit, quod non antea vigilaverit, wie denn auch deshalb das decendum ad interponendam appellationem nur allein a tempore scientiae seinen Anfang nimmt,

BRUNN. *proc. civ. cap. 28. num 43.*

Auch die Dd. generaliter dahin schließen, quod, quando tempus a lege vel homine definitum, hoc non currat ignoranti vel legitime impedito,

Per trad. BARBOSA de jur. eccl. lib. 3. c.

27. num. 38.

Weil aber dennoch mit denen vacantiis beneficiorum es eine andere Bewandniß hat, woselbst das tempus continuum ist, ita ut currat a die vacationis,

Cap.

Cap. statutum. 5. de praeb. in 6.

ABBAS in cap. cum esses. num. 34. de testam.

Juridi-
cae

Welches alles um so viel mehr statt fin-
det, si aliquis vacantiam scire debuerit &
potuerit;

PETR. GREGOR. Syntagm. jur. Part. 2.

c. 9. n. 31. fin.

*BARBOS. de off. & potest episc. P. 3. c. 126.
n. 46.*

Dergleichen casus hieselbst vorhanden,
indem der Decanus gewußt, wo sich die
würcklichen praebendati aufhalten, und also
von deren Leben und Tode allezeit Nachricht
einziehen können, zumal da der jetzt ver-
storbene bereits vor drey Monaten todes
verblichen gewesen; hiernächst auch, wenn
das tempus vacantiae so genau nicht zu at-
tendiren, vergeblich seyn würde, das die
praebendati ihre procuratores zur vigi-
lantz bestellet, weil die seniores allezeit zu
ihrem Vorthail, da sie sich zu spät annel-
den solten, anführen könnten, das a die ade-
ptæ scientiae das tempus canonicum der
21. Tage noch nicht verflossen, auf welche
weise alle nachhero vigilirende zurück getrie-
ben werden könnten, jam autem in omni
causa illa interpretatio facienda, ut absur-
ditas eviterur:

*Card. MANTIC. de tac. convent. lib. 2.
tit. 13.*

WESENBEC. Cons. 199. n. 10.

So erscheinet hierauss so viel, daß das
tempus canonicum a die mortis zu compu-
tiren sey.

Die 4. Frage belangend: so scheint zwar allerdings N. N. entgegen zu stehen, daß, da derselbe den Tod bereits gewußt, und er seinen Sohn deshalb einschreiben lassen, damit er die andern Unwissenden präveniren, und seine vigilanz zuerst übergeben möchte, er in dolo gewesen, indem er sich mit der andern schaden zu bereichern gesucht, und solches um so viel desto mehr, da der Decanus ihm solches bald anfangs vorgehalten, und er es nicht desto minder verschwiegen, *ex dolo autem suo nemo commodum habere debet.*

L. nec ex dolo 12. D. de dol. mal.

GOEDD. vol. 3. *Cons. Marp.* 26. n. 66.

Weil aber dennoch einem jedweden erlaubt ist, sich seines erlangten Rechts zu seinem Vortheil zu gebrauchen, ohnerachtet dadurch per indirectum dem andern ein schaden zuwächst;

Arg. l. fluminum. 24. §. fin. Et l.

Proculus. 26. ff. de damn. inf.

Nam qui jure suo utitur, nemini facit injuriam;

L. 13. §. 1. ff. de injur.

L. si in meo. ff. de aqu. plu. arcend.

Hiernecht auch niemand jure externo obligiret ist, seinem Nächsten einen Vortheil zu zeigen, dessen er selbst habhaft werden kann, und also da N. N. dem Decano diesen Todesfall zu eröffnen nicht verbunden gewesen, er auf dessen Befragen seine Wissenschaft wohl dissimuliren mögen; endlich
auch

auch der dolus patris, wann er hieselbst vorhanden wäre, dem Sohne nicht schaden könnte. Illustratur

Per tit. C. ne fil. pro patre.

L. 7. princ. ff. de dolo malo.

So erscheint hieraus so viel, daß, wenn gleich N. N. diesen Todesfall wohl gewußt hätte, solches dennoch seinem Sohne an seinem jure prioritatis nicht hinderlich seyn könnte.

Auf die letzte Frage erachten wir: Obwohl in quavis causa civili die delatio juramenti statt hat.

L. 9. C. de reb. cred.

Weil aber allhier die scientia patris, darüber der End deferirt werden soll, zu der decision der Sache nichts beiträget, und es also billich heißet, quod, quae probata, vel jurata non relevant, ad probandum vel jurandum non sint admittenda;

l. ad probationem. 21 fin. C. de probat.

GAIL. lib. I. obs. 81. n. 1.

Auch einem jeden judici oblieget, dahin zu sehen, ne otiosis juramentis profanetur nomen divinum:

So kann daher solche Eydesdelation nicht verstattet werden.

V. R. W.

§. VIII.

Verum dicta superius regula de ascensione secundum senium notabilem patitur exceptionem ratione certarum praebendarum, quibus provisi omnibus aliis Do-

Excipiuntur I. praebendae

micellaribus, qui *priorem* canonicatum possessionem obtinuerunt, praestitis coeteroquin secundum statuta ecclesiae praestandis, praeferruntur, atque *per saltum*, ut ajunt, ad *capitulum & integram* praebendam admittuntur. Et quidem I. huc spectant sic dictae praebendae *doctorales*, *m)* quarum possessores non

m) His praebendis ansam dedit crassa ignorantia, quae saeculis XIII. XIV. & XV. in clero dominabatur, pro qua extirpanda inter remedia reformationis per Legatos nationis germanicae in Avinionensis *constansiensibus* in GEORGII *gravaminib. nat. germ. pag. 194.* proponebatur quoque *Doctorem* ad canonicatus, praesertim *cathedrales* admissio, cui nationis petito abunde fuit satisfactum in eodem concilio, prout constat ex HERMANNI VANDER HARD *Act. const. Tom. I. Part. X. C. XXXV. pag. 638.*, cujus Decretum confirmavit conc. BASILEENSE per novum Decretum *die 11. Decembr. an 1435.* condito, quod extat in conc. BASILEENS. *Append. I. Tom. VIII. collect. concil. germ. Harduin. pag. 1467.* Quae vero conc. TRIDENTINUM circa hanc materiam disposuerit, liquet ex ejusdem *Sess. XXIV. cap. XII.* Nec desunt publicae canonicis Doctoribus faventes Imperii leges: cum enim in congressu P. W. urgeretur Doctorum ad capitula cathedralia admissio, variaque desuper tractarentur, veluti exhibent Acta in MEJERI. *Tom. III. pag. 163. 187. 427. & 437.* Item *Tom. IV. pag. 91. 119. 182. &c.*; tandem communi paciscentium consensu in utroque Instrumento admissio doctorum ad canonicatus confirmata fuit. *Conf. J. P. osnabr. Art. V. §. 17. fin.,*

non solum stallum in choro, sed locum quoque in capitulo, paucis exceptis, plerumque *n)* obtinent *o)* Hae autem praebendae ideo sunt specialiter privilegiatae, quia particularium ecclesiarum intererat, ut certus canonicorum graduatorum, qui alios & pietate & eruditione antecellerent, numerus semper extaret in capitulo, qui in gravioribus negotiis Episcopo vel Decano suis consiliis assisterent. *p)*

F 4

§. IX.

fin., & *Monaster* §. 47. in quo sancita in *Art. V. & VII. Instrum.. Osnabr.* generaliter approbantur.

n) Dicuntur enim, inquit Dürrius saepe cit. *Diff. §. XXV. lit. b.*, extare ecclesiae quaedam, ubi capitula clausa sunt introducta, quin praebendati doctorales prae reliquis habeant praerogativam, sed more reliquorum Domicellarium in suo ordine expectare teneantur, consequenter ubi hoc specialiater est receptum, observantia pro norma inservit.

o) Nobilitas tamen Germaniae, quorum Majorum pietas ad fundationes & dotationes ecclesiarum plurimum contribuit, de excludendis, vel non amplius admittendis Doctoribus non nobilibus Statuta fecerunt, ut hodie in paucis tantum ecclesiis e. g. Colonensi, Brixienfi, Basileensi, Frisingensi, Elvacensi, Augustana, Curienfi & Constantienfi antiqua consuetudo retenta fuerit.

p) Decet namque, ait Synodus BURDIGALENSIS de an. 1624. cap. IX., Metropolitanam aliasque cathedrales ecclesias, eas personas ita probitate & scientia commendatas ad canonicatus assumere & eligere, ut ex iis corpus capituli

coa-

§. IX.

II. cano-
nicales,

II. Praebendae *canonicales*, quibus *professura* potissimum juris *canonici* in Aca-
demiis annexa est; q) his enim provisi
mox ad capitulum & integram praeben-
dae

coalescens, SENATUS *Episcoporum*, unde CONSI-
LIUM *accersant*, merito dici possit. Cum vero
regimen *Episcoporum* unice fere spirituales
animarum profectum atque directionem respi-
ciat, perspicuum fit, aspirantibus ad praeben-
das *doctores* eam canonum scientiam esse ne-
cessariam, quae Patrum acta & mores reprae-
sentans, ecclesiae componendae atque ordi-
nandae rationem continet, illosque, quibus
incumbit gradus academicos conferre, quam
maxime sollicitos esse debere, ne aliis confe-
rant, quam qui eruditionem aliasque animi
dotes habent, quas gradus ille academicus
ceu publicum quoddam testimonium praese-
fert. Ut quid enim gradus illi requiruntur,
nisi ut per illos constet de eruditione & ca-
pacitate promovendi.

q) Universitati *Trevirensi* in quavis ecclesia col-
legiata ejusdem Dioeceseos assignata fuerat a
Pontificibus praebenda, quarum vero paucae
ad effectum venerunt. Professor tamen juris
canonici ibidem fruitur adhuc canonicatu &
praebenda in ecclesia collegiata S. SIMEONIS,
atque absolutis annis carentiae ac residentia
consueta accedit capitulum. Qua de re ita
Scribit HONTHEIM. *H. T. D. Tom. II. pag.*
544. §. 13. Neque aliter, (id est, ac in colle-
gio S. Germani) *agebatur in Auditorio aca-*
demico, ubi tum canonici S. SIMEONIS, tum
alii clerici, maxime saeculares, theologicis stu-
diis tradendis continuo vacabant. Liquimus in
eo sub finem saec. XV. JOANNEM SIRCKERUM,
cui

dae perceptionem assumuntur. r) Hoc privilegium Professoribus ob speciales labores pro bono publico suscipiendos

F 5

au-

cui initio hujus in theologica cathedra simul & canonicatus S. SIMEONIS successit JOANNES SIRCK-SEE. Hunc anno 1523. in utroque excepit Doctor GOAR. Atque hinc perpetua lege receptum est, ut quoties eandem sedem canonicalem vacare contingeret, toties ea ab actuali Theologiae Doctore occuparetur, quod hodieque servatur; nisi quod juris canonici Professor in locum Theologi surrogatus fuerit, postquam Patres Societatis JESU theologiae disciplinae professionem in Trevirensi Universitate suscepissent. Pariter stabili lege professura juris canonici annexa est canonicatui in ecclesia collegiata ad utrumque S. JOANNEM in Haugis Wirceburgi, in cujus sede & cathedra hodie collocatum veneramur P. R. Magnific. Cl. ac consultiss. D. JOANNEM NEPOMUCENUM ENDRES, Ss. Theol. & U. I. D. Rdm. ac Cel. S. R. J. Princip. Episc. Bamberg. & Wirceburg. F. O. D. consiliar. eccles., dignissimum in utroque officio BARTHELII vere magni successorem, ac virum nobis amicissimum, atque nullis unquam laudibus satis depraedicandum.

- r) Sic in Statutis ecclesiae cathedralis *Lubecens.* in *WESTPHALEN Monum. ined. Tom. II. Tit. LX. pag. 2431.* legitur: Praebenda una de majoribus deputata est per sedem apostolicam perpetuis futuris temporibus pro Magistro & Lectore in Theologia in ecclesia *Lubecensi* & statutum est per Episcopum & capitulum & per Sedis apostolicae confirmationem, quod Magister vel Baccalaureus, quam cito praedictam praebendam assequitur, debet statim in sua receptione omnes & singulos fructus ipsius praebendae sine aliqua

authoritate pontificia vel episcopali expresse fuit concessum. s)

§. X.

III. Pres
pyte.

III. Praebendae *presbyterales*, vulgo *Priester*, praebenden. t) Nam & harum possessores prae aliis Domicellariis mox ad capitulum & integram praebendam admittuntur. u) Videlicet cum capitulares non nisi subdiaconatus ordinem plerumque susciperent, ideoque presbyteri ad sacra in festis praesertim solennioribus, a canonicis ex officio pe-

qua diminutione integre percipere cum omnibus juribus, redditibus, emolumentis, stallis, loco & gradu, prout senior incorporatus canonicus habere consuevit.

s) Huc facit Bulla SIXTI IV. de anno 1477. in WURDWEIN l. c. Tom. III. pag. 197., in qua noviter fundatae Universitatis *Moguntinae* Professoribus sustentationis loco assignantur canonicatus & praebendae in omnibus Dioecesis *Moguntinae* ecclesiis collegiatis, statuiturque, ut praedictae personae, postquam ad eorundem canonicatum & praebendarum possessionem fuerint admissae, statim illorum fructus, redditus & proventus percipere possint cum integritate.

t) Hujusmodi praebendas extare IV. in ecclesia metropolitana *Moguntina*, jam supra cap. II. §. 28. lit. c adnotavimus. In aliis ecclesiis cathedralibus, ubi vigent etiamnum praebendae *doctores*, qualitas *presbyteralis* cum onere perpetuae residentiae hisce praebendis plerumque annexa est.

u) Inde contingit, numerum capituli quandoque augeri, quod in ecclesia metrop. *Moguntina*,
ubi

peragenda x) indispensabiliter necessaria inter eos haud numerarentur; placuit certis praebendis id oneris annexere, ut earum possessores essent presbyteri, atque ad perpetuam & strictissimam

ubi capitulum numero XXIV. *capitularium* clausum est, reliquis XVII Domicellaribus in ordine *extracapitularium* constitutis, hac ratione accidit, ut verbis JOHANNIDIS in not. ad *ser. rar. pag. 47.* utamur: In numero scilicet *capitularium ecclesiae metrop. 4.* sunt canonici, sive praebendarii presbyterales; his id peculiaris est commodi, ut presbyter hujusmodi quis fieri, & in *capitularium collegium* cooptari possit, si rite fuerit nominatus ad praebendam presbyteralem, obitu cujusdam ex 4. istis vacantem, & prius, quam *capitularium collegium* init, annuam absolverit residentiam: dum vero talis neopraebendatus absoluta residentia per saltum quasi *capitularium* aggregatur collegio, simul cum ipso in ordine Domicellarium primus capax ad capitulum admittitur, ut adeo tunc capitularium sint 25.; quod si igitur contingeret, plures successive vacare praebendas presbyterales e. g. tres, tunc non solum tres neopresbyteri, sed & totidem ex Domicellaribus ordinariis simul ingrederentur capitulum, ut adeo tunc essent capitulares 27., quo casu autem constitutum est 1.), ut si postea in *capitularium collegium* praebendam non presbyteralem vacare contingat, Domicellarium nemo succedat, donec collegium bocce ad ordinarium numerum 24. redierit 2.) ut omnes Domicellares ante talem canonicum presbyterum, qui mox accessit capitulum suo tempore admissi ordine sessionis praecedant.

x) Sic in ecclesia metropolitana Moguntina Archipresbyter in festis solennioribus Archiepiscopo-

mam y) residentiam obligati; quod onus per actualem mox impetrationem *integrae* praebendae majoris sublevatum est.

§. XI.

IV. Specialiter privilegiatae,

IV. Praebendae quoad hoc specialiter *privilegiatae*, quemadmodum constat ex *statuto* JOANNIS III. Episcopi *Lubecensis* de anno 1266., 2) dum disponit: *Sane cum nonnulli divinae illustrationis gratiam adepti; cupientes in ecclesia Lubecensi perpetuam memoriam assequi, de suis possessionibus & rebus salubriter disponant, praebendas novas instaurare & numerum personarum Deo obsequentium taliter augmentare, a) nos eorum pia devotione provocati, de consensu totius capituli decrevimus statuendum, ut siqui ad bujusmodi beneficia de novo instituta canonice fuerint recepti, gratiam in ecclesia assequantur specialem, videlicet ut stallo in choro, voce in capitulo, integrationis quoque supplemento universis expectantibus, quacunque auctoritate receptis, praeferantur. b)*

§. XII.

scopo sacrificanti assistit, vel nomine ejus summum sacrum celebrat.

y) Haec residentia ita captiosa esse solet, ut ea quacunque ex causa, etiam infirmitatis neglecta, ipsa amittatur praesentia, nisi legitima dispensatio & consensus capituli intervenerit.

2) In LUNIGII *Spicil. eccl. Part. II. pag. 316.*

a) En fundamentum & rationem hujusmodi privilegiorum.

b) Similia privilegia occurrunt apud EUNDEM l. c. pag. 317. & 341. c)

§. XII.

V. Praebendae *parochiales*, five quibus cura animarum annexa est. Hujusmodi enim canonici statim ad capitulum & integram praebendam recipiuntur, c) nisi Domicellares, coeteroquin capaces similem praebendam praehabere velint, quo casu *prae extraneis* admittendi sunt, cum

c) Nec mirum: cum enim illi canonici parochi ob curam animarum, quam exercent, congruam debent habere sustentationem; non poterant sane ad ordinem *expectantium* reduci. Liceat haec egregie illustrare ex statutis *Wurcensibus* cit. num. 12 ibi: *Item statuimus, quod, quandocunque contingeret vacare per mortem vel subitanam cessionem praebendam Domini LUDOLPHI parochiam in Pouch, quod ex tunc plebanus in Pouch debeat cum plenitudine juris canon. dici & esse canonicus ecclesiae Wurcensis, & similiter habere pensionem cum parochia, prout bene experti fuimus, ipsum & fuisse ab antiquo, & sicut Dominus OTTO piae memoriae suam parochiam in Wurtzen pari modo dignoscitur ante incorporationem habuisse. Et idem canonicus debet habere stallum in choro, vocem in capitulo secundum ingressum suum, & quando in loco vel servitio fuerit divino, tunc debet recipere cum aliis canonicis in manualibus sive cotidianis distributionibus aequalem portionem tam in denariis, quam in pane, & in septimanis, ipsum ex ordine suo contingentibus summas vel primas missas in festivitatibus observare; similiter in providendo, legendo aut cantando per se ipsum, aut alium vicarium horam & ordinem suum recipere tenebitur, & etiam in ejusmodi constitutionibus debet ut alter canoni-*

cum ipsis ad talem praebendam curatam jam jus quaesitum sit. *d)*

§. XIII.

VI.
mixtae
religio-
nis,

VI. Praebendae in capitulis *mixtis*, in quibus ad vacantem praebendam nonnisi illi religioni quam vacans praebenda juxta statum anni *normalis* 1624. re-

cus sufficienter providere, ne aliqua negligentia divini officii vel confusio ex suo nomine oriatur, qui per dominum Praepositum ut plebanus debet institui cura animarum & investiri, & ejus mandata ratione parochiae recipere & exequi; per Decanum vero & capitulum in canonicum recipi debet & installari, & debet etiam domino Decano in omnibus & singulis licitis & honestis ratione praebendae, sicut alii canonici, obedire, nec non ejus mandata recipere, quando & quoties fuerit requisitus. Aliud hujus rei exemplum exhibet ecclesia collegiata S. PETRI Moguntiae, in qua capitulum clausum an. 1763. fuit introductum, unigue praebendae canonicali annexa est parochia Altavillana in Rhingavia.

d) Hinc in mox allegatis statutis subjungitur: *Praedicta etiam parochia in Pouch debet per dominum Decanum nomine unius praebendae conferri & assignari uni sacerdoti de minoribus praebendis, VOLENTI eam pro sua acceptare, vel qui infra annum possit promoveri, vel etiam extra ecclesiam cuicunque idoneae personae volenti & valenti infra terminum juris in sacerdotem promoveri: tamen de consensu capituli & Decanus vel Senior super hujusmodi collatione debet capitulum indicere. Si nullus de canonicis expectantibus decrevit ipsam parochiam*
pro

requirit, addictus aspirare potest, e) ita ut decedente catholico inter *maiores praebendatos*, non *simpliciter senior* inter *minores*, sed is solum, qui inter *minores catholicus* est, licet *remotiori* alias gradu sit constitutus, succedat, sicque *per saltum* plures transcendat.

§. XIV.

At vero non leves hanc circa rem concertationes jam pridem exortae sunt in *capitulo Halberstadiensi*, ad quas extin-
guendas an. 1662. & 1675. speciale pactum inter canonicos fuit initum, vi cuius, casu ejusmodi contingente, *catholicus* quidem *per saltum* succedat, salvo tamen minoribus seu electis *acatholicis* prioritatis jure, si postea ad ordinem *majorem* ascenderint, quod ipsum ex *identitate rationis & paritate jurium* omnino dicendum est, si A. C. addicti *per saltum* ad ordinem *majorem* pervenerint, *Seniore* forsitan *catholico*.

Praesertim in ecclesi. Halberstadiensi,

§. XV.

Majoris claritatis gratia id confirmare placuit sequenti responso de an. 1712. apud supra cit. BOEHMERUM. §. XXIII., quod ita sonat:

Quod rursus

Finis

pro sua praebenda acceptare, quod tamen non debeat ei in jure ad assentionem aliarum praebendarum suo loco in aliquo praejudicare.

e) Quot capitulares aut canonici, inquit J. P. O. Art. V. §. 23., die prima januarii anni millesimi sex.

Sünden sich bey dem Dom Capitul zu Halberstadt drey Ordnungen der canonicorum, als majores, minores & electi, welche alle regularitèr juxta turnum ascendiren müssen. Nachdem aber, vermöge Instrumenti pacis Westphalicae, in ordine majorum vier catholische und fünfzehn Evangelische canonicatus seyn, folglich bey ereigneter vacanz eines catholischen canonicatus, ex ordine minorum, oder aber ex electis auch ein catholischer succediren müssen, welcher dann alle vor sich noch gehabte evangelicos minores oder electos, als die ex ratione religionis in catholico canonicatu nicht folgen können, per saltum quemdam überspringen, und selbige vorgezogen werden wollen: Als haben sich die Evangelische canonici hindurch graviret befunden, und anfangs nicht gestattet, das ein inferior catholicus vor einen oder mehrere Evangelischen, welche doch priores in turno gewesen, hervorgezogen, und selbigem dadurch die Evangelici in turno priores

sexcentissimi vigesimi quarti uspiam vel augustanae confessionis vel catholici fuerunt, totidem illic ex utraque religione erunt semper, nec decedentibus nisi ejusdem consortes surrogentur. Adde §. 26. ibi: In quibuscunque vero foundationibus, ecclesiis collegiatis, monasteriis ejusmodi mediatis catholici & augustanae confessioni addicti promiscue vixerunt, vivant etiam posthac promiscue, numero prorsus eodem, qui die prima januarii anno millesimo sexcentesimo vigesimo quarto ibidem repertus fuit.

res nachgesehen werden sollen; diesem nach Ex Re-
sponso
Faculta-
tis
ist an. 1662. und 1675. mit denen catholi-
schen dieser Vergleich errichtet, und a
principe Episcopo auch dergestalt confir-
miret worden: das zwar ein inferior catho-
licus, mortuo catholico, einem superio-
ri Evangelico vorgezogen, diesem aber
nachhero sein Vorrecht dergestalt reservi-
ret seyn sollte, daß, sobald er bey ereigender
vacanz auch ad ordinem majorum käme,
er so dann wieder über den catholicum ca-
nonicum gesetzt, und also seinen vorigen
Platz über denselben, wie er solchen vorher
inter minores & electos gehabt, Hinz
wiederum bekommen sollte. Welcher Ver-
gleich auch von der Zeit an in verschiedenen
Exemplen allemal dergestalt observiret, und
beobachtet worden ist.

Ben diesen Umständen nun suchet auch
der von B. anjeho, da er mortuo catholi-
co ad majores adscendiret, ex identitate
rationis den Platz über alle die jenige evan-
gelicos canonicos in ordine majorum
zu nehmen, welche ehedem in ordine mino-
rum unter ihm gestanden, ihm aber, tan-
quam catholico, mortuis canonicis evan-
gelicis vorgezogen werden müssen. Wie
nun auf solche weise der von B. auch über
den Herrn translociret werden müste, ohn-
geachtet der selbe unter den von B., weil
der Herr von Königl. Majest. providiret
worden, niemals weder inter minores noch
electos gestanden, also entstehet die Frage:

G

Ob

Ob und wie derselbe diesem Gesuch
des von B. im Wege Rechtsens
am besten begegnen möge?

Ob nun wohl nicht zu läugnen, das
der anno, 1662. und 1675. errichtete, und
nun a principe Episcopo confirmirte Ver-
gleich nicht von denen catholischen redet daß
selbige die Evangelicos, welche ihnen, mor-
tuis canonicis evangelicis vorgezogen wer-
den müssen, wiederum in ordine majorum
überspringen sollen, daher was der Ver-
gleich nicht in dem Munde fuhret, auch nicht
auf den selben erzwungen werden solle, ab-
sonderlich da der selbe nechst diesem denen
canonischen sätzen entgegen zu seyn schei-
net, welche dergleichen saltum inter mayo-
res nicht vertragen, pacta autem juri
communi derogatoria stricti juris sunt,
neque ultra casus expressos debent exten-
di; über dieses dergleichen interpretatio auch
denen Evangelischen canonicis dadurch zu
nicht geringen Nachtheil gereichen würde,
wenn die catholische, deren nur 4. seyn,
und die also die Ordnung ad maiores zu
succediren langsamer und seltener treffen
kan, über so viele Evangelicos, die ihnen
ob pluralitatem evangelicorum canoni-
catuum vorgezogen werden müsten, wieder
mit eines hinaufspringen, und selbige her-
unter sitzen solten, wie denn eben hierdurch
es kommen würde, das die catholici allezeit
inter maiores die obersten und einträglich-
sten stellen occupiren, die Evangelici aber
um

um so viel langsamer adscendiren wurden, welches der nach dem Religions-Frieden eingeführten paritati utriusque religionis fast entgegen zu seyn schiene; Nechst dem die catholische aus dem öftters genannten Vergleich dadurch bereits Vorthail genug hätten, weil aufer dem selben es noch zweiffelhaftig geschienen, das ein in turno superior Evangelicus einem catholischen, vacante licet canonicatu catholici, weichen sollen, da vielmehr die Evangelici darauf bestehen können, daß, so lange die Ordnung keinen catholicum getroffen, auch folglich canonicatus catholicus vaciren müssen, woraus vermuthlich die Ursache erhellet, warum der Vergleich mit keinem Worte der catholischen gedächte, daß selbige in ordine majorum die Evangelicos olim in turno posteriores wiederum überspringen solten; ferner diese ganze Sache und alle Umstände der selben klar am Tage legten, das der Inhalt des Vergleiches nicht auf den Herrn gezogen werden möchte, anermogen der Vergleich de successione in mensa capituli, und nicht de provisis ab Episcopo handelte, bey diesem auch die Ursachen des Vergleiches cessirten, weil der Herr tanquam provisus a Principe gar nicht in dem turno minorum unter dem von B. jemals gestanden sondern extra omnem turnum a Principe providiret worden, folglich der von B. sich gar nicht gravirt zu seyn erächten möge, als wenn ihm der Herr vorgezo-

gen worden wäre, weil alle diese Ordnung in turno nur auf mensis capituli, nicht aber diejenige gerichtet ist, welche a Principe providirt worden; Endlich auch auf solche weise dem Werth derer a Principe verliehenen canonicaten ein nicht geringes abgehen würde, wann selbige an den turnum capituli gebunden, und dieser wegen von catholischen canonicis übersprungen, und praeposteriret, folglich von der Hebung voller Revenuen dadurch zurück gehalten werden solten; dawieder auch nichts hindern, das der Princeps gleichwol den öfters gemeldten Vergleich confirmiret habe, theils, weil der Vergleich nur de successione in turno capituli, nicht de provisis handelte; theils auch sich nirgends fände, daß dem Principi sein hierunter versirendes interesse vorgestellet worden, und also praevia causae cognitione die confirmatio geschehen sey; theils auch die bloße confirmatio nicht pro cessione oder renunciatione juris angesehen werden möge, weil alle confirmationes die clausulam mit sich führen, in quantum de jure, und jeder man an seinem Recht ohne Nachtheil.

Dieweil aber die Evangelici und catholici in Instrumento pacis paria jura haben, nachgehends man nicht absieht, warum denen catholicis canonicis die jura salutis hujus & locum, quem olim inter minores & electos habuerunt, postliminio in ordine majorum recuperandi, benommen seyn solten, wann diese dergleichen de-

nen

nen Evangelicis zugestehen müssen; ferner sich auch in der wenigen Zahl der catholicorum deswegen keine Ungleichheit findet, weil die catholici, wann sie über mehrere inter majores ascendiren, auch hingegen in turno minorum oder electorum desto länger warten müssen, bis sich eine vacanz inter quatuor catholicos findet; über dieses dem Instrumento pacis und den darinnen etabilirten vier catholischen canonicaten damit kein genügen geschehen wäre, wenn man ein catholisches canonicat vacirend und ohnbesezet lassen wollen; zu geschweigen, daß alsdenn solches auch denen Evangelicis wiederfahren, und selbige nicht weniger ein catholicus, in turno minorum prior, an der succession, saltu prohibito Hindern können; Nechst dem eben deswegen die regulae bonae interpretationis erfordern, daß der Verstand des Vergleiches identitate rationis und paritate jurium so wol auf die Catholische, als Evangelische canonicos gezogen werde, in mehrer Erwegung, daß das jus commune ecclesiasticum, welches von canonicatibus mixtae religionis nichts weiß, auch darinnen nichts pro oder contra in favorem vel odium hujus juris disponiren können; wie denn, so viel auch die provisos betrifft, selbige sich mit diesem Vergleich um so viel weniger gravirt achten mögen, theils weil ihnen obliegt, sich um die pacta und statuta capitularia, ehe sie sich mit einem canonicat engagiren, zu

erkundigen, und selbiges vorhero einzuneh-
 nem, theils auch, weil sie gleichfalls gehal-
 ten seyn, wie andere canonici, selbige zu
 beschweren; Endlich da Princeps, qua su-
 premus Episcopus, diese Ordnung des Ver-
 gleichs niemals beliebet, es nicht zu vermü-
 then ist, daß er solche durch Ausnahme ei-
 nes canonici provisi Hindern, und wieder
 aufheben wollen, weil es unmöglich ist, daß,
 indem superiores proviso, dem canonico
 catholico weichen, der provisus nicht zugleich
 auch mit weichen sollte nach der Regel: si
 vinco te vincentem, te ipsum vinco, c.
 7. de concess. praeb. Et eccles. non vac. in 6.
 folglich viel mehr die praesumptio pro
 Principe ist, ut, qui dat jus, det etiam
 illud, sine quo jus exerceri nequit; leztens
 auch die depretiorirung der a Principe pro-
 vidirten canonicaten schwerer zu erweisen,
 aber doch von keinen sonderlichen Gewicht
 seyn würde, weil dergleichen gravamen auf
 eine Person ankommet, welche in negotiis,
 ubi fortuna emitur, regnatque, so viel nicht
 ausmachet; Nicht zu gedenken, daß ohne dem
 der Anschlag in canonicaten in Gegenhaltung
 mit denen Revenuen davon leidlich zu seyn
 pfleget, der Princeps auch auf den so wol
 von der Landes-Regierung, als dem Dohm-
 Capitul beschehenen Bericht, aller Gegen-
 Vorstellung unerachtet, das Werck vor bil-
 lig angesehen, und dem interesse Principis
 nicht nachtheilig gehalten hat; zu geschwei-
 gen, dafern der Herr auf dergleichen Grund
 sich

sich beziehen sollte, das Gegentheil leichtlich antworten würde, daß diese exceptio de jure tertii wäre, und also dem Herrn nicht zu statten kommen könnte: Decla-
ratur;

Also halten wir davor, daß derselbe in dem wege Rechts nicht befugt sey, der praeferenz, welche der von B. suchet, sich entgegen zu setzen.

V. R. W.

§. XVI.

Non tamen VII- praebendae jure Non ta-
men VII.
Praeben-
dae *primariarum precum obnoxiae* f) Equidem si perlegamus diplomata Imperatorum, absolute injungitur collatio proxime vacaturae praebendae, ponendo eum (*precistam*) in *pacifica & quieta possessione*, stallum in choro & locum in capitulo ei assignando cum plenitudine juris canonici & fructuum perceptione, qualibet contradictione cessante, ex quibus omnino sequi videtur, *precistam per saltum* mox capitulum accedere posse, si de coetero debitis requisitis instructus sit, ac reliqua praestanda praestiterit. g)

§. XVII.

Verum hoc non obstante, magis Jure
prima-
riarum fundata manet nostra sententia, pro qua

G 4

tuen-

f) De jure primariarum precum pluribus egimus in nostris Inst. J. E. U. Lib. III. Tit. XXXV.

g) Ita sentiunt PFEFFINGERUS ad vitriar. Tom. III. pag. 98. BOEHMERUS J. E. P. Lib. III. Tit. VIII. §. 25. 3) AYRERUS Diss. de jure primar. pre

tuenda merito concertant ecclesiae germanicae, statuentes, quod quivis precista, adinstar alterius canonici de novo recepti, statuta ecclesiae, sicut in aliis, ita & quoad hoc caput observare, & onera subire teneatur, idque eo magis, quod Instrumentum P. W. b) totum exercitium juris primariarum precum ad normam statutorum & observantiae ecclesiarum expresse adstrinxerit, adeoque illis contraveniri salvis Imperii legibus non potest ab Imperatore, qui expresse in capitulatione sua advocatiam, vi cuius omnia capitulorum jura, statuta & observantias intemeratas se servaturum & defensurum obstrinxit, omnibus ecclesiis sanctissime promisit. i)

§. XVIII.

Cae-
sarearum

Et sane si provisi *pontificii* de praebendis in mensibus *papalibus* vacantibus statutis & observantiis ecclesiarum Germaniae se conformare tenentur, ideoque in ecclesiis, ubi domicellares seu canonici in herbis dantur, inter hos postremi habentur, aut, illis non extantibus, elapsis demum caren-

precum. pag. 188. JENICHEN vom Recht der ersten Witt. §. 9.

b) *Art. V. §. 18., ubi expressis verbis subjungitur; qui NB. ad normam statutorum & observantiae ad beneficium ejusmodi idoneus erit.*

i) Verba capitulationis habes supra *Cap. II. §. XXXV. lit. t.*

rentiae annis, ad strictam, ut ajunt, residentiam admittuntur, reliqua insuper onera subituri; *k)* qua, quaeso! ratione precistae *caesarei* contra eadem statuta & consuetudines *amplius* sibi jus arrogare poterunt, praesertim cum nec ex fundatione beneficiorum, nec ex consuetudine jus ejusmodi exoticum atque canonicis antiquioribus admodum praejudiciosum ipsis competere dignoscatur.

§. XIX.

Neque hic provocari jure potest ad Precum
expressum diplomatum caesareorum tenorem; praeterquam enim, quod simile quid in diplomatibus *antiquioribus l)* haud deprehendatur, is ex odiosa indultorum pontificiorum amplitudine desumptus est, *m)* ideoque nec quicquam pro Im-
G 5 pe-

k) Teste continua & uniformi ecclesiarum Germaniae praxi & observantia.

l) Puta RUDOLPHI I., ALBERTI I., CAROLI IV., WENCESLAI & SIGISMUNDI, imo nec ex Decreto BASILEENSI. Conf. *nostrae Inst. l. c. §. 3. seqq.*

m) Videlicet formulae indultorum in rem curiae romanae tam ample erant conceptae, ut ecclesiae, quae *solius* Pontificis provisos de beneficiis in mensibus *papalibus* vacantibus *contra statuta & consuetudines proprias ad capitulum non admittebant*, eosdem hac demum ex causa in illud quam primum reciperent.

Obno-
xiac.

peratore evincunt, n) sed potius ad terminos habiles & ex analogia juris explicandus est, cum ex iisdem diplomatis indubitate constet, jus primariorum precum ex antiqua consuetudine competere. Jam vero juxta notoriam & inconcussam plurimarum, si non omnium o) ecclesiarum Germaniae consuetudinem precistae in ordine Domicellarium fiunt ultimi, nec ad capitula, aliaque emolumenta capitularium admittuntur; donec priores ordine Domicellares

ca-

n) Ea saltem ratione, ut promissis per capitulationem absolutus censi queat. En verba capitulat. *Art. XXX. §. 6.* Inmassen wir dann mit einem leiblichen Ende zu Gott und dem h. Evangelio beschworen, dasselbe fort best und unverbrochen zu halten, dem treulich nachzukommen, dawider nicht zu seyn, zu thun, noch zu schaffen, daß dawider gethan werde in einige Weis und Wege, wie die mögten erdacht werden, uns auch dawider einiger Behelf und Ausnahm. NB. dispensationes, absolutiones, geist- oder weltliche Rechte, wie des Nahmens haben mag, nicht zu statten kommen sollen.

o) Sic teste WAGNEREK *comment. exeget. pag. 494* a FERDINANDO II. *ecclesia quaedam coacta fuit ad precistam, etiam secundum ejus statuta inidoneum, admittendum.* Verum hoc ipso quod nonnisi per *coactionem* hujusmodi preces suum sortitae sint effectum, exinde contraria observantia evinci nequit. Conf. ZECHIUS *de jur.*

capitulum accefferint; p) praebendae igitur juri primariarum precum obnoxiae a generali regula *ascendendi* seu *succedendi secundum senium* non sunt exceptae q)

§. XX.

jur. rer. eccles. Sect. III. Tit. X. §. 184. not. 3.

Quin imo si nonnullae ecclesiae precistas pro diversis temporum circumstantiis aliisque rationibus politicis contra sua statuta & consuetudines mox ad capitulum admisisse deprehenderentur, id nihil praejudicii aliis ecclesiis inferre potest, cum una ecclesia suo juri renunciare queat, quin aliae idipsum facere teneantur.

p) Haec consuetudo in specie viget in ecclesia metropol. *Moguntina*, & in ecclesiis S. STEPHANI ibidem, sicut & *Aschaffenburgensi*, nec non in *Fritzlarienti*. Idem quoque obiervatur in ecclesiis cathedralibus Dioecesis *Trevirensis*, *Wormatiensis* & *Wirceburgensis*. Vel maxime autem hic attendenda veniunt statuta ecclesiae metrop. *Magdeburgensis* cit., in quibus ita disponitur: *Precibus primariis, itemque Bullis papalibus, in forma authentica productis locus esto; POSTREMUM tamen locum inter 6. majores (extra capitulum) impetrans obtineto. Et documenta isthaec quamvis praelaturae & dignitatis quoque mentionem faciant, nihil tamen ulterius, praeter solius praebendae consecutionem, nulla vel collativae, vel electivae dignitatis habita ratione, operuntor.*

q) Ex his facile dijudicari potest, cujusnam sit ponderis auctoritas protestantium, circa jura eccle.

§. XX.

Infer-
tur IV.
hic lo-
cum dari

Porro ex hac ipsa regula infer-
tur IV. *ultimum* duntaxat locum *in effectu*
vacare tam respectu *majorum*, quam *mi-*
norum praebendatorum, quisquis demum
vel resignaverit, *r)* adeo ut *sequens*, mor-
tuo *anteriore*, ejus praebendam *optione s)*
acquirere valeat.

§. XXI.

Optio-
ni,

Optio enim nihil aliud est, quam *jus*
quoddam, *capitulo*, seu *collegiatae cuidam*
ecclesiae ex consuetudine vel statuto compe-
tens, ut antiquiores GRADATIM *vacantem*
praebendam t) quae reservata non sit, pro-
pria

ecclesiastica catholicorum non adeo sollicito-
rum, & vel ideo ea non tam exacte intelli-
gentium.

r) Conf. dicta superius §. III.

s) Haec, teste BARBOSA *de canonicis. cap. XXX.*
num. 4. in plerisque ecclesiis invaluit, & in
c. fin. de consuetud. in 6. approbata est.

t) In nonnullis ecclesiis datur quoque optio *cu-*
riarum, seu *habitationum*, quae sequenti in
ordine, vel etiam in *receptione* competit, ut
ea, quam obtinuit dimissa, vacantem eligere,
vel, si nolit, sequens in ordine optare queat.
Alibi jus optionis locum non habet, sed, de-
cedente canonico *curiali*, seniori inter *non-cu-*
riales vacans curia obvenit, ita ut ei possessio
per duos proxime cohabitantes curiales cano-
nicos tradatur. Conf. LYNCKERUS *Resp. CXXX.*

pria dimissa, intra certum tempus eligere possint. u)

§. XXII.

Fieri debet *optio de jure communi* x) ^{Intra praefixum tempus} intra dies XX., qui currunt simul omnibus optare volentibus, ita ut, cessante *antiquiore*, non *aetate*, sed *receptione*, *junior*

u) Ita CORVINUS *Tr. de person. & benefic. eccl. Part. I. Lib. III. Tit. II. num. 61.*, recte observans *num. 64.*, in ecclesiis, in quibus *nulla est distinctio praebendarum*, nec *certus* canonicorum *numerus*, ut in *c. 25. §. de praebend. & c. 10. §. de concess. praeb.*, vel econtra in quibus quidem *certus* canonicorum *numerus*, sed *nulla* praebendarum *distinctio*, sicuti in *c. ult. §. si autem de concess. praeb. in 6.*, cum omnia capituli bona *in communi*, veluti *unum corpus* possideantur, & per administratores seu officiales ita dividuntur inter canonicos, ut de fructibus collectis *singulis* portio *aequalis* porrigatur, nec *ascensionem* sequentium, nec *optionem* locum habere posse, tum quod vel nulla dari queat *vacatio* hic requisita, vel quod omnes jure *aequali* fruantur.

x) *C. ult. de constitut. in 6.* Hoc tamen tempus per specialia statuta aut contrariam observantiam nonnunquam coarctatur aut prorogatur. In statutis *Wurcensibus* saepe allegatis *num. 6.* haec leguntur: *Item volumus, quod optare volens majorem praebendam secundum consuetudinem ecclesiae hoc facere debet per se, vel si praesens non fuerint, per procuratorem suum ad hoc legitime constitutum, quem in loco habere de-*

nior sequens optare possit, y) idque toties, quoties casus evenerit. z)

§. XXIII.

Institu-
endae.

Coeterum in *optione* quoque locum habere debet vulgaris regula: *jura vigilantibus scripta sunt*. Inde tempus praefixum currit etiam *ignorantibus*: nam BONIFACIUS VIII. a) expresse declarat, quod *executores super ipsis provisionibus deputati optare volentes, per viginti dies DUN-*
TAX-

debet infra octo dies, postquam sibi, vel procuratori suo vacatio (vacatio) praebendae innotuerit. Et si hoc facere neglexerit, sit ipse pro hac vice optione hujusmodi privatus; & si sibi super optata praebenda hujusmodi lis mota fuerit, illam defendere teneatur, & nisi illam per tres sententias uniformes sine collusione perdidit, regressum ad priorem praebendam, quam habuit, habere non debet, quibuscunque protestationibus per eum, aut procuratorem suum factis, non obstantibus.

- y) Videlicet ea optionis natura est, ut *gradatim* instituator, *cit. mox c. ult. in 6.*, adeoque si primus seu antiquior non optet, optat secundus, seu sequens, alias optabit tertius, & sic deinceps. GONZALEZ *ad Reg. VIII. canc. Gloss. 34. num. 15.* Hinc optione circa praebendam v.g. TITII legitime insinuata vel recusata, nullus circa eandem poenitentiae seu variationi ex jure prioritatis locus esse potest.
- z) Conf. MONET. *Tr. de optione canonica. Cap. IV. quaest. 1. num. 15.*
- a) *Cit. c. ult. de consuetud. in 6.*

TAXAT *expectare debeant*, hisque elapsis libere mandatum exequi possint. Ipso proin jure currit hoc tempus a die *vacantiae*, non vero *scientiae*, praesertim quod finis alioquin a Ss. Pontifice intentus, *ne scilicet provisiones ultra debitum differantur*, non obtineretur, nec in gradu sequens optare posset. *b)*

§. XXIV.

Quemadmodum vero V. *canonici* *in verbis* hac ratione *jus ad praebendam* suo ordine & gradu consecuti sunt; ita ipsa *expectativa* ad similem praebendam neque a capitulo, neque ab alio collatore revocari potest, utpote quae jus ad rem in ipsa solenni receptione radicatum tribuit, quod *irrevocabile* est. *c)*

§. XXV.

Inde demum VI. planum est atque perspicuum, *expectativas qualificatas* *morte concedentis* non extinguere, tametsi quis a solo *d)* Episcopo in canonicum fuerit receptus; quamvis enim negari haud possit, receptos canonicos sub *expectatione ipsius praebendae* tantum habere *jus ad rem*, intuitu praebendae *proxime*

Infer-
tur V.,
expecta-
tivas re-
vocari
non pos-
se.

Nec
VI mor-
te con-
cedentis
expira-
re.

b) Applica hic dicta superius §. V.

c) Regulae scilicet *justitiae* ipsum adeo Principem adstringunt, ne ulli jus *quaesitum* adimat.

d) Quodsi enim receptio a solo capitulo facta sit, cessat omnis difficultas, quia capitulum nunquam

me vacaturae, quod in *singularem successor* transire nullatenus videtur; e) nihilominus quia hujusmodi obligatio *ex dispositione legis* f) descendit, cui etiam *successor* adstringitur, in canonicos semel legitime recepti a *successore* expelli non possunt, quin potius hic ad conferendam suo ordine praebendam jure compellitur. g)

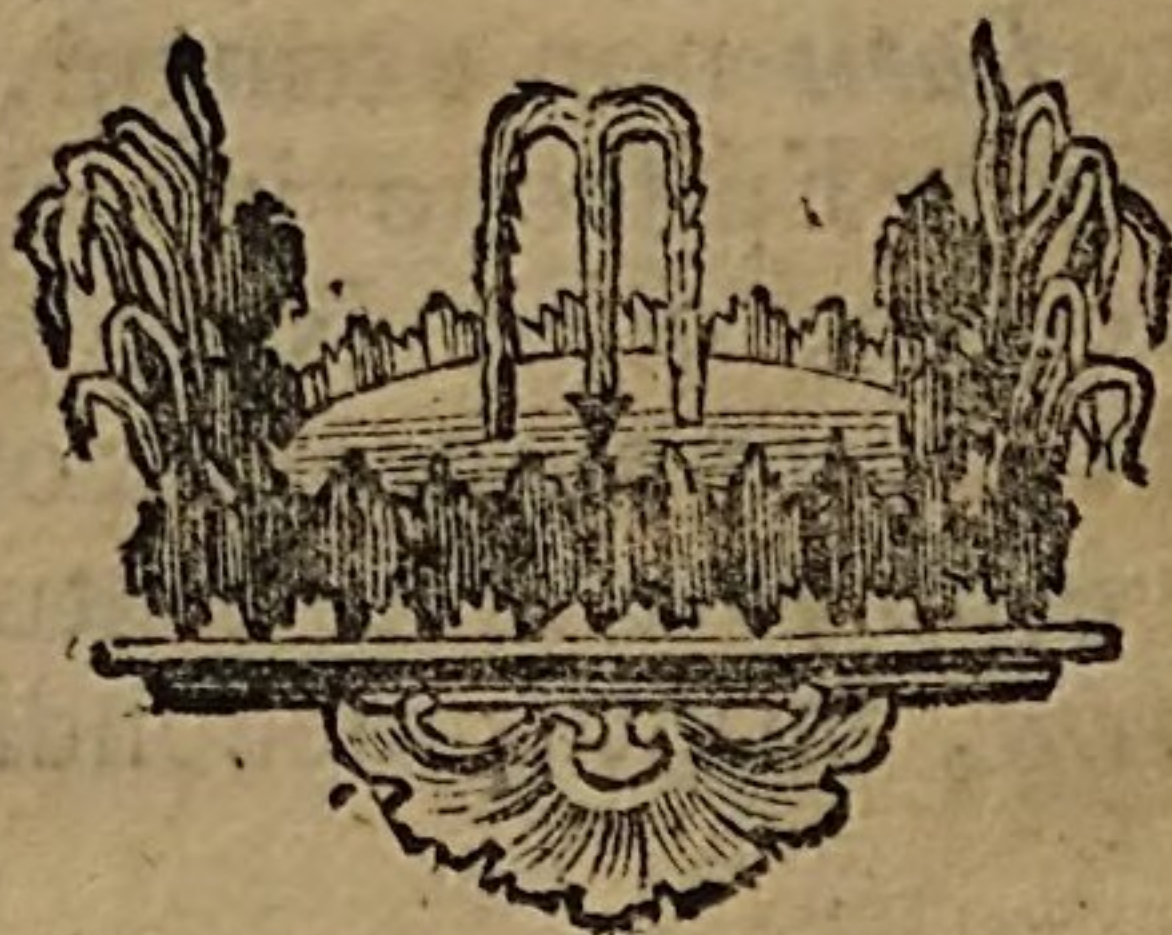
quam moritur, quod etiam verificatur in casu, ubi a capitulo & Episcopo *conjunctim* quis fuit receptus, cum, extincto Episcopo, capitulum semper duret.

e) Arg. II. Feud. 26. §. *Moribus*.

f) Conf. dicta Cap. II. §. IX. & XIX.

g) Arg. c. 16. ✕ *de praebend.*

TANTUM.

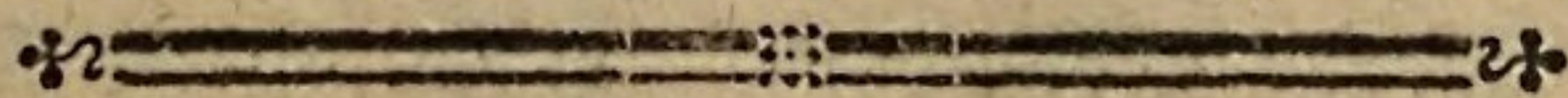
COROL.

COROLLARIA

EX

OMNIGENEO JURE.

§. I.

EX JURE NATURALI.

1. **J**us naturae recte definitur norma, a Deo cordibus hominum inscripta, obligans ad pacem cum Deo, secum ipso & proximo, pro obtinenda felicitate homini *absolute* necessaria. 2. Pro principio ejus *cognoscendi* infervit, etiam pro statu naturae corruptae, *fundamentalis & adaequata* propositio haec: *Fac ea, quae pacem cum Deo, tecum ipso & proximo* NECESSARIO *conservant*, & *evita* ABSOLUTE contraria. 3. Praecepta juris naturae sunt immutabilia, neque contraria consuetudine abrogari possunt. 4. Inde communis Theologorum loquendi modus, certa peccata esse *intrinsece* mala, explicandus venit. 5. Pacta, etiam cum infidelibus & haereticis inita, servanda sunt. 6. Inanis est labor eorum, qui usuras, moderamen legum servantes, juri naturali repugnare contendunt: 7. Quin imo ista propositio: *Usura mere lucrativa est omni jure prohibita, fieri tamen potest licita per statutum Principis, aut consuetudinem ejus consensu approbatam*, se ipsam jugulat. 8. *Praescriptio*, uti & *testamenta* sunt jure naturae incognita.

§. II.

EX JURE GENTIUM ET PUBLICO UNIVERSALI.

1. Jus gentium, a jure naturali *adaequate* distinctum, juribus potius *positivis* est adnumerandum. 2. Per legem evangelicam nihil huic juri decerptum est; unde supremi inter ipsos etiam *christianos* imperantes nullius in terris potestati quoad *temporalia* subsunt. 3. Legatorum summam esse sanctimoniam & inviolabilitatem,

)

ex

=

ex ipsa legationis indole descendit, quae tamen eousque extendenda non est, ut legatus quaecunque, etiam adversus vitam Principis, aut bonum Reipublicae, ad quam missus est, impune moliri possit. 4. Suprema civitatum lex est salus publica, non tamen *mere externa*, ita ut Princeps omnia facere queat, quae ad eam procurandam vel necessaria, vel utilia videntur; quidquid religio & leges evangelicae reclamant. 5. Competit supremo in quavis Republica imperanti dominium *eminens* in bona subditorum: cujus tamen exercitium nonnisi exigente illud necessitate, aut *evidenti* utilitate Reipublicae sese exerere debet. 8. Habet is quoque imperium quoddam in ipsas personas, inde est potestas, immorigeros poenis coercendi, delictorum vero atrociorum reos ultimo adeo supplicio adficiendi, vel pro varietate circumstantiarum adgratiandi. 9. *Monarchomachorum* dogma, quod civibus potestatem facit dethronizandi, morteque adficiendi Principem omnino damnamus, 10. Quin tamen pestiferam MACHIAVELLI doctrinam, Principi in subditos quodlibet licere adprobemus. 11. Lex *amORIZATIONIS* injustitiae aut laesae immunitatis ecclesiasticae rea condemnari nequit.

§. III.

EX JURE ECCLESIASTICO UNIVERSALI.

I. Existere hierarchiam ecclesiasticam divinitus institutum, a politica potestate essentialiter distinctam, constans catholicorum dogma est. 2. Proinde systema PFAFFII, coeterorumque Protestantium recentiorum, ecclesiam collegium aut societatem *aequalium* adferentium, una cum illa in jura *collegialia* & *majestatica* divisione jure exploditur; sed 3. in ea ceu vera Republica sacra dantur veri *imperantes* & *subditi*: cujus tamen 4. forma non est *pure* monarchica, sed aristocratia ab ipsomet CHRISTO temperata. 5. Hujusmodi imperantes sunt soli Antistites sacri; quodque Principibus *saecularibus* in *sacra* competit, ius *protectionis* duntaxat & *advocatae* dicitur. 6. Ideoque investitura per *annulum* & *baculum* nunquam fuit signum concessae alicujus potestatis *mere spiritualis*. 7. Existens illud in ecclesia regimen sacrum

tri-

triplici constat potestate, scilicet *imperativa, judicativa & punitiva*. 8. Supremus in hoc regimine est Ss. Pontifex, cui primatus *honoris & jurisdictionis* super omnes Episcopos de jure divino competit. 9. Hic vero primatus involvit complexum certorum jurium, soli Pontifici prae reliquis Episcopis reservatorum, quorum aliqua *primigenia*, alia *accessoria* dicuntur, quae, secus ac illa, politiae ecclesiasticae & mutationi obnoxia sunt. 10. Jurisdictioni Episcopi non solum Dioecesani, sed omnia subsunt loca pia, in Dioecesi sita, nisi speciali gaudeant exemptionis privilegio, quod praetendens, an & quatenus in usu sit, pariter probare tenetur. 11. Jus & potestas statuendi impedimenta matrimonii, *quoad firmitatem vinculi* ad ecclesiam devenit non *illegitima* usurpatione, aut *mero* Imperatorum & Principum privilegio, sed jure haereditario ab ipsomet CHRISTO Domino. 12. Juxta *modernam* disciplinam jus statuendi impedimenta matrimonii, extra concilium generale, soli Ss. Pontifici est reservatum: 13. Hoc tamen haud recte extenditur ad *sponsalia*, cum non excedat potestatem Episcoporum *sponsalium clandestinorum* suis in dioecesibus *prohibitio*, imo *irritatio*, etiam pro foro *interno*.

§. IV.

EX JURE ECCLESIASTICO PUBLICO GERMANICO.

1. Decreta *Basileensia*, ab ALBERTO II. Moguntiae acceptata, & ab EUGENIO IV. aequae, ac ab ipso NICOLAO V. confirmata, nec non concordata *Aschaffenburgensia* simul sumpta in specie sic dicta *concordata germaniae* efficiunt. 2. Haec tanquam vera pacta publica Sedem romanam inter & inclytam nationem germanicam inita, etiamnum subsistunt; 3. Hinc nec Ss. Pontifex iisdem, etiam de *plenitudine potestatis*, derogare, nec solus, sine nationis consensu, *authentice* illa interpretari potest. 4. Dignitates *maiores* post pontificalem in cathedralibus, & *principales* in collegiatis ecclesiis vi concordatorum Germaniae, secus ac regulae IV. cancellariae ad liberam Ordinariorum provisionem pertinent. 5. Sede papali *vacante*, nulla prorsus datur reservatio mensium in Ger-

=

mania. 6. Juste & citra simoniae labem annatae in Germania exiguntur & recipiuntur a Ss. Pontifice, tametsi non sit *dominus omnium* beneficiorum, & *immediata* eorum collatio ad illius *primatum* haud pertineat. 7. Jus primariarum precum, in ecclesiis romani imperii *ex antiqua consuetudine* competens imperatori, & in concordatis *intactum* relictum, respectu ecclesiarum *protestantium* vero per J. P. O. *modificatum*, ad exercitium tamen *actuale* I. diei *Januarii* anno 1624. haud est restrictum. 8. Pax R. & W. ita firmiter constituta est, ut ei nulla exceptio vis aut metus, aut usurpatae alienae jurisdictionis cum effectu opponi valeat. 9. Pax *religiosa* non comprehendebat *calvinistas*, nec nobiles protestanticos *mediatos*. 10. Reservatum ecclesiasticum ipsi Transactioni *Passaviensi* conforme, communi statuum consensu Paci religiosae fuit insertum; hinc illud tanquam illegitime statutum criminantes, & in status imperii & in ipsum caesarem sunt injurii. 11. In P. O. *Art. V. §. 30.* Paciscentes jam supponebant *utrique* parti jus reformandi *cum*, non *ex jure* territorialis superioritatis competere, neque in ea aliquid transactum fuit de jure introducendi *simultaneum innoxium*, quod ceu profluens ex jure reformandi illis salvum manet. 12. Protestantes post mortem FERDINANDI Imp. frustra provocarunt ad quamdam ejusdem declarationem: hodie subditis annus *decretorius* duntaxat per modum *exceptionis* deservire potest. 13. Jurisdictio Episcoporum *ecclesiastica* in status *acatholicos immediatos* eorumque subditos inter se, vel cum catholicis litigantes, non fuit *penitus sublata*, sed solum *suspensa*, & quidem 14. Salvo jure exigendi decimas &c. ac post trinam denuntiationem procedendi ad excommunicationem contra subditos tam A- quam catholicos, ubi in A. C. statuum ditionibus hi anno *decretorio* notorie in possessione vel quasi exercitii jurisdictionis ecclesiasticae fuerunt; Imo 15. catholicorum subditi protestantici, anno praedicto *non reclamantes* contra agnitam jurisdictionem ecclesiasticam, & acatholicorum subditi catholici, publicum pro tunc religionis exercitium habentes, etiamnum subsunt jurisdictioni ecclesiasticae, illi quidem in causis religionem non concernentibus, hi autem in causis quo-

que

=

que religionis. 16. Princeps *acatholicus* per reditum ad *avitam* religionem se suosque subditos *catholicos* submittit jurisdictioni ecclesiasticae in Episcopo *reviviscenti*, non *protestanticos*, sed in hos exercet jurisdictionem *improprie* talem; contra quod nec systematis *collegialis*, multo minus systematis *majestatici* patroni excipere possunt. 17. Vi Pacis R. & W. tres tantum religiones libere exercentur in imperio.

§. V.

EX JURE ECCLESIASTICO PRIVATO.

I. Constitutionibus apostolicis opponi potest exceptio de non facta receptione, vel non sufficienti promulgatione, qualis est illa Romae duntaxat, utut *solemniter* facta. 2. Discrimen *clericorum* & *laicorum* non humanae, sed divinae institutionis est, atque semper ab ecclesia agnitum fuit. 3. Ordinarii Germaniae clericos *concupinarios* recte afficiunt poenis, in conc. BASILEENSI contra eosdem latis. 4. Canonicus Doctor *non nobilis*, voce *passiva* privatus praesumi nequit ex eo, quod reliqui canonici *nobiles* per *majora* semper *nobilem* elegerint. 5. Consecratio suffraganeorum hodie in vim quoque concordatorum Germaniae Ss. Pontifici reservata manet. 6. Contra juramentum fidelitatis, a GREGORIO VII. rationalissime praescriptum, & S. R. E. praestandum vana est vociferatio nonnullorum Protestantium. 7. Institutum canonicorum Saec. VI. jam cognitum, sub CHRODOGANGO E. M. firmitus stabilitum, & cura Regum Francorum mirifice promotum frustra carpit ac traducit BOEHMERUS. 8. Expectativae *qualificatae* in Germania & *validae* & *licitae* sunt. 9. Distinctio bonorum ecclesiasticorum in *beneficialia*, *parsimonialia*, vel *quasi patrimonialia* toti retro antiquitati fuit incognita. 10. Resignatio beneficii in *favorem tertii* cum clausula: *non alias, nec aliter* hodie Ss. Pontifici est *privative* reservata. 11. Pensiones ab initio laudabiles, in abusus postea tractae, ideoque variis in conciliis gravissime impugnatae, hodie per modum *elemosynae* a Ss. Pontifice imponi possunt, quae tamen potestas in Germania ad *consensum Ordinariorum* restricta est. 12. Rerum ecclesiasticarum *immobilium* alienatio est omni jure

=

prohibita, ad cujus valorem pro utroque foro *copulative* requiritur *causa & solennitas*. 13. Immunitas ecclesiastica, exceptis causis *mere spiritualibus*, non est juris *divini*, sed Principum liberalitati in acceptis referenda. 14. Matrimonia a Protestantibus cum aliquo impedimento dirimenti juris *mere ecclesiastici* contracta tanquam *valida* sustinemus.

§. VI.

EX JURE GERMANICO CIVILI.

1. Nullo primitus obsequii nexu populi Germaniae ad jus civile *Justinianicum* fuerunt restricti: cujus notitia cum veneratione quadam sub Lothario III. ad Germanos pervenit, donec successu temporis auctoritatem & vim legalem obtinere coeperit, salvo etiamnum ejusdem usu *subsidiario*. 2. Jurisdictio germanica civilis insigniter differt a jurisdictione romana, quae *simplicem* tantum *notionem* complectitur; unde illa ex hujus principiis minime dijudicanda venit. 3. Contra laudum arbitri *compromissarii* reductio ad arbitrium boni viri locum non habet: 4. Neque l. 27. §. 3. ff. de receptis, qui arbitr. receper. ob periculum iniquitatis negligi potest. 5. Quando aliqua causa *in toto suo concreto* Advocato est *minus probabilis*, illi non licet hujusmodi causam suscipere. 6. Transactio ob laesionem *enormem*, vel propter instrumenta *noviter* reperta retractari nequit. 7. Praescriptio, suis vestita requisitis, in *utroque* foro securum reddit praescribentem. 8. Amissio dotis ex causa adulterii cessat ob privatam mariti vindictam, si adulteram in adulterio deprehensam occidit. 9. Ex pacto deliberato efficacem oriri actionem, candidi probant Germanorum mores. 10. Errant, quotquot *generalis* principii loco ponunt, communionem bonorum inter conjuges fuisse olim per Germaniam jus commune.

§. VII.

EX PROCESSU JUDICIARIO.

1. Citatio decreta & *insinuata* suos operatur effectus. 2. Remedium spolii neque per modum *actionis*, neque per modum *exceptionis* contra tertium *bonae* fidei possessorem intentari potest. 3. Illi incumbit onus proban-

ban.

bandi, contra quem *apparens* pugnat veritas. 4. Confessione judiciali vis *rei judicatae* non inest independenter a sententia judicis. 5. Juramentum judiciale, si terminus probatorius non sit praefixus, *usque ad conclusionem in causa* a parte parti deferri potest, etiam a *litis initio*, modo deferens praesumptione quadam juvetur. 6. Causa juramento *voluntario* decisa, neque *praetextu perjurii*, neque per instrumenta *noviter reperta* convelli potest. 7. Res judicata locum habet in foro etiam *interno*, dummodo vincens bona fide litigaverit. 8. Circa finem saeculi VIII. appellationes *romanae* latius extendi coeperunt. 9. Equidem variae contra *immediatas* ad S. A. provocationes variis temporibus motae fuerunt querelae, imo illae ipsae in concordatis Germaniae, 10. Usus tamen eorundem & observantia ibidem usque hodie perstitit.

§. VIII. EX JURE FEUDALI.

1. In feudis Germaniae, praecipue ecclesiasticis primario ad ordinationes & praxes singularum curiarum feudalium respiciendum est. 2. Conjunctio superioritatis territorialis & regalium cum jure Dioecesano sub nexu feudali in Germania nec ecclesiae, nec imperio nociva est. 3. Per abdicationem juris investiturae per annulum & baculum Imperatoribus nihil de sua legitima potestate fuit decerptum. 4. Feuda oblata merito praesumuntur esse *propria*; unde 5. in iis successio foeminarum *regulariter* non habet locum. 6. Bona ecclesiastica ab Episcopis sine consensu capituli in feudum dari nequeunt. 7. Feuda tamen ad ecclesiam rursus devoluta Praelati sine solennitatibus, etiam consanguineis suis in feudum concedere possunt. 8. Feuda ecclesiastica non pertinent in imperio ad forum ecclesiasticum tam in *prima*, quam in *secunda* instantia. 9. Poena privationis feudorum imperii nonnisi feloniae reum tenet; hinc 10. nec Praelatus ecclesiae, nec pater filiis innocentibus praejudicare potest.

§. IX. EX JURE ECCL. POENALI, SEU CRIMIN.

1. Suus quoque ecclesiae in facinorosos animatvertendi modus est, sed nonnisi poenis medicinalibus, quae hodie
ur

=

ut plurimum sunt arbitrariae. 2. Processus *inquisitorius* hodie est *ordinarius*: unde hic non valet illud: *ubi nullus est actor, nullus est iudex*. 3. Poena stupri a Judaeo christianae, aut a christiano Judaeae illati asperanda est; 4. *Assasini* tamen reus non est, qui aliquem pretio conducit, ut judaeum occidat. 5. Quamvis *propria* simoniae turpitudine haud inveniatur in venalitate beneficiorum ecclesiasticorum; ea tamen jure non solum *ecclesiastico*, sed etiam *naturali* prohibita est, unde ipsius etiam Papae auctoritas hic non praevalet. 6. Protestantes in Germania *haereseos* nota infamari nequeunt. 7. Nullibi quoque filio, cui a paterna religioni recedenti, legitima duntaxat in testamenta fuit relicta, querela *inofficiosa* conceditur: imo 8. valida est conditio a testatore, quemcunque *non necessarium* scribente, in hunc modum adjecta, ut tum demum consequatur haereditatem, *si relicta religione, quam hactenus professus fuit, aliam ex duabus in Germania receptis amplectatur*. 9. FEBRONIUS vexillum schismatis erexit, ex quo contra antiquissimam & necessariam romani Pontificis cum reliquis ecclesiis communicationem seditioso libro suo Principes, Episcopos ac ipsas etiam Universitates animare ausus est. 10. Tametsi rigor Bullae coenae, *quoad retentionem & lectionem librorum haereticorum* in Germania nostra mitigatus sit; plures tamen libri, naturalismus & syncretismus captiose admodum praeludentes sub poenis gravissimis merito proscribuntur.

Schmitt, Wolfgang,

P. Wolffgangi Schmitt ... Dissertatio Canonico-Practica De Eo, Quod Circa
Exspectativas Ad Canonicatus Ex Statutis Et Observantiis Germaniae iustum
Est

1777

Bamberg, Staatsbibliothek -- J.e.o.276-a
urn:nbn:de:bvb:12-bsb11705581-5
VD18 12619795-001